(14)

పే.17

ఋక్ సంధ్యాభాష్యము

349 పే.గ

5043

శ్రీరస్తు

ఋక్సంధ్యాభాష్యమ్

మహాసారం బ్రహ్మయజ్ఞం పంచసూక్తాః దేవపూజా
ఇత్యాదీనిచ

ఋక్శాఖినా మత్యంతోపకారాయ
పండితైస్సమ్యక్ పరిష్కృత్య

పుంగపురీస్థిత
వాణీమనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రయిత్వా
ప్రకటీకృతాని

నందననామ సంవత్సర భాద్రపద మాసః
(1892 సంవత్సరం ఆగస్టునెల.)

శ్రీరస్తు ।

శ్రీగణాధిపతయే నమః

ఋక్సంధ్యాభాష్యమ్

ఆదౌ సంధ్యావిధిరుచ్యతే

అథ సంధ్యాశబ్దార్థనిర్ణయః । దక్షః । అహోరాత్రస్య యా సంధిః సూర్యనక్షత్రవర్జితా । సా చ సంధ్యా సమాఖ్యాతా మునిభిస్తత్వదర్శిభిః । రాత్ర్యంతయామనాడీద్వే సంధ్యాయాః కాల ఉచ్యతే । దర్శనాద్రవిరేఖాయాస్తదంతో మునిభిస్స్మృతః ॥ రవిరేఖాయాః దర్శనాదుపలక్షితః కాలస్సంధ్యాంత ఇత్యర్థః । స్మృత్యంతరే ముహూర్తముదయాత్పూర్వం ముహూర్తముదయాత్పరం । సంధ్యాకాలస్సవిజ్ఞేయస్సాయాహ్నే తు విపర్యయః । అత ఏవ । కాలేన వందితా సంధ్యా సా సంధ్యా ఫలదాయినీ । అకాలే సముపాక్షేయా సంధ్యా వంధ్యా వధూరివ । రాష్ట్రక్షోభే నృపక్షోభే సంగ్రామే మృతసూతకే । సంధ్యావందనవిచ్ఛిత్తిర్న దోషాయ కదాచన । సంధ్యాకాలే తు సంప్రాప్తే సంధ్యా నైవాప్యుపాసితా । జీవమానో భవేచ్ఛూద్రో మృతశ్శ్వానోభిజాయతే । సంధ్యాహీనోఽశుచిర్నిత్యమనర్హస్సర్వకర్మసు । యదన్యత్కురుతే కర్మ న తస్య ఫలమశ్నుతే । సంధ్యాహీనో నిత్యమశుచిస్సర్వకర్మస్వనర్హః । సా చ సంధ్యా త్రిధా । తదుక్తమత్రిణా । సంధ్యాత్రయం తు కర్తవ్యం ద్విజేనాత్మవిదా సదేతి తత్రికాలభేదేన దేవతానామభేదమాహ వ్యాసః । గాయత్రీ నామ పూర్వాహ్ణే సావిత్రీ మధ్యమా స్మృతా । సరస్వతీ చ సాయాహ్నే సైవ సంధ్యా త్రిధా స్మృతా । ప్రతిగ్రహాదన్నదోషాత్పాతకాదుపపాతకాత్ । గాయత్రీ ప్రోచ్యతే తస్మాద్గాయంతం త్రాయతే యతః । సవితృద్యోతనాత్సైవ సావిత్రీ పరికీర్తితా । జగతః ప్రసవిత్రీ వా వాగ్రూపత్వాత్సరస్వతీ । గాయత్రీ రక్తవర్ణా తు సావిత్రీ శుక్లవర్ణకా । సరస్వతీ కృష్ణవర్ణా ఉపాస్యా వర్ణభేదతః । గాయత్రీ బ్రహ్మరూపా తు సావిత్రీ రుద్రవర్ణినీ । సరస్వతీ విష్ణురూపా ఉపాస్యా కాలభేదతః । పాదౌ హస్తౌ ముఖం ప్రక్షాల్య శుచిప్రదేశే ఉపవిశ్య । దర్భపాణిర్భూత్వా । దర్భహీనా తు

యావంధ్యాయచ్ఛ్రదానంవినోదకం । అసంఖ్యాతిం తుయజ్ఞస్యం త
త్సర్వంనిష్ఫలంభవేత్ । గోవలీయపవిత్రేణసంధ్యోపాస్తిం కరోతి
యః । సవై ద్వాదశవర్షాణికృతసంధ్యోభవేన్నరః ।గాయత్ర్యా
చ త్రికోణంచ జపోపరిలిఖేత్తతః । హృద్యేహింకారబీజనాయుక్తం ఠకారం
స్పృష్ట్వాభిమంత్రయేత్ । ఆపోహిష్ఠేతి ఋచా ఉక్త్వాజనయేత్తి
యః । సతస్యవిద్యతేసంధ్యాయథాశూద్రస్తథేవసః । కంఠోష్ఠతా
రంతుగాయత్ర్యానిబద్ధ్వాయాచ్ఛిఖాంతతః । సమ్యగాచమ్యావిధివత్సం
ధ్యాకర్మసమాచరేత్ । పంచాంగుళీభిర్గాసాగ్రపీడనం ప్రణ
వాభిధా । ముద్రేయంసర్వపాపఘ్నీవానప్రస్థగృహస్థయో । అంగు
ష్ఠానామికాభ్యాంచయతీనాంబ్రహ్మచారిణాం । ద్విరాచమ్య । య
థోక్తప్రాణాయామంకృత్వా । మమోపాత్తదురితక్షయద్వారాశ్రీ
పరమేశ్వరప్రీత్యర్థంప్రాతస్సంధ్యాముపాసే ।ప్రాతస్సంధ్యాంగాయ
త్రీం కుమారీంరక్తాం రక్తవాససీం హంసవాహనసమారూఢాం సా
క్షసూత్రకమండలుధారిణీంబ్రహ్మదైవత్యాంబ్రాహ్మీంశిఖాం భూర్లో
కస్థితాంఋగ్వేదమావాహయామి । ఆగచ్ఛవరదేదేవిజప్యేమే స
న్నిధిర్భవ । గాయత్రీం యథోక్తమ్యాత్వా
ఆపోహిష్ఠేతి తిసృణాంమంత్రాణాంసింధుద్వీప బుషి
మిః । ఆపోదేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । మార్జనేవినియోగః।
అస్యార్థం ఋషిదేవతాదర్శం । ఆపోహిష్ఠేతిసూక్తేనమా
ర్జనంమృగిముద్రయా । అన్యయాముద్రయాకుర్యాద్బ్రహ్మహత్యా
సమంభవేత్ । భూమావాహస్తంప్రతిష్ఠాప్యమార్జనంతత్రకారయేత్
। బ్రహ్మ । ధారాచ్యుతేనతోయేనసంధ్యోపాస్తిర్విగర్హితా ।
పితరోనప్రశంసంతినప్రశంసంతిదేవతాః । అత్రహేతుమాహ । స
ఏవ । మంత్రపూతంజలంయస్మాదాపోహిష్ఠాభిమంత్రితం । తతస్త
దుదకేతస్మాత్ తత్పతితంపతివర్జయేత్ । ఇతి । కథంతర్హిమార్జ
నమిత్యపేక్షితేసఏవాహ । నద్యాస్తీర్థేప్రదేవాపిభాజనే స్నాన
మేవవా । ఔదుంబరేపిసౌవర్ణేభాజనేచాపసంభవే । కృత్వాతు
వామహస్తే వాసంధ్యోపాస్తింసమాచరేదితి । ఔదుంబరే తామ్ర
మయేకృత్రిమేదరకుశితేషు । ఏవంచయదుక్తం । వామహస్తే

జలం స్పృష్ట్వా యే తు సంధ్యాముపాసతే । సా సంధ్యా వృషలీ జ్ఞేయా అసు
రాస్తైస్తు తిపీడితాః । మృన్మయాదిపాత్రపరద్వ్యవిషయమిత్యనుసం
ధేయం । అస్నాతః నవపదం పదాదౌ బ్రహ్మాభవేత్ । పాదాంతే
మార్జనం కుర్యాత్ సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ । నవప్రణవయుక్తేన ఆపో
హిష్ఠేత్యృచేన చ । సంవత్సరకృతం పాపం మార్జనా దేవ నశ్యతి ।
వ్యాసోపి । ఆపో హిష్ఠేత్యృచా కుర్యాన్మార్జనం చ కుశోదకైః ॥ ప్ర
ణవేన తు సంయుక్తం క్షిపేద్వారి పదే పదే । వ్యాహయే పాదశిరసి దక్షి
ణభుజవామకే । ముఖేష్వష్టౌ చ భూమౌ చ మార్జనం శిరసి క్రమాత్ । ఏవ
ముక్తవిధినా మార్జయిత్వా । ఉదకేనాత్మానం పరిషిచ్య । సూర్య
శ్చేత్యనువాకం జపేత్ । యాజ్ఞవల్క్య ఉపనిషదృషిః । సూర్యామన్యు
మన్యుపతయో రాత్రిర్దేవతాః । ప్రకృతిశ్ఛందః । అభ్యంతరశు
ద్ధ్యర్థముదకప్రాశనే వినియోగః । సూర్యశ్చేత్యనువాకేనోదకమభి
మంత్ర్య పాత్రస్థం తజ్జలం ద్విరాచమ్య । ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే జల
నానిశిరసి కరతలన్యాని । పూర్వవన్నవవ్యాహృత్యా గాయత్ర్యా ప్రణ
వాద్యయా ఆపోహిష్ఠేతి నవం శేషమార్జనం హి చతుర్థర్చః సూక్తా
దౌ ప్రణవశ్చోక్తో ఋగాదౌ ప్రణవం తతః ఋగర్థే మార్జనం కుర్యా
త్ప్రత్యాహారోఽయమభవేత్ । ఋగంతే మార్జనం కుర్యాత్ సోఽశ్వమేధ
ఫలం లభేత్ । అథ మంత్రాః । ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం త
త్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్
3 ఓం ఆపో హిష్ఠా మయో భువః = చతుశ్శత్ర ఆపో హిష్ఠేతి నవర్చస్య
సూక్తస్యాంబరీషపుత్రః సింధుద్వీప ఋషిః ఆపో దేవతా గాయత్రీ ఛం
దః పంచమీ వర్ధమానా సప్తమీ ప్రతిష్ఠా వ్యమష్టుబంతం మార్జనే విని
యోగః పరిశిష్టమార్జనసహితాసి వశీ మార్జనాని శిరసి కారయేత్
షోడశాంకుశం బ్రహ్మగాయత్ర్యాః స్తుశిరస్స్తుశ్రా । గాయత్రీశిరసా తు
స్యాద్దృష్టాంతేశితి మార్జనం । ఓమాపో జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మభూ
ర్భువస్సువరోం । శిరసి కారయేత్ । పాపపురుషవిసర్జనలక్షణం ।
దక్షిణహస్తే ప్రణవే నైవ జలం గోకర్ణవత్కరం । నిధాయ నాసికాగ్రే తు
పాశుఘ్రాణం చ నంస్మరేత్ । ఋతంచైవ ఋగం వా విస్పృశ్య ద్వాజపే
ద్ధృతం । తజ్జలం వామతో క్షిప్త్వా పాప్మానమపోహయేత్ । తతనా

సావుటేనైవ వామభాగే క్షితౌ క్షిపేత్ । ఆచమ్య । ప్రాణాయామం
కృత్వా । సంధ్యాయామర్ఘ్యకాలేచ ప్రాణాయామైకమాచరేత్ ।
ఆదావంతేచ గాయత్ర్యాః ప్రాణాయామాస్త్రయస్త్రయః ॥ అర్ఘ్య
విధిః । ప్రాతరర్ఘ్యత్రయం కుర్యాన్మధ్యాహ్నే త్వేకముచ్యతే । య
థా ప్రాతస్తథా సాయమిత్యేవం మనురబ్రవీత్ । ఈషన్నమ్రః ప్రభా
తే తు మధ్యాహ్నే తు ఋజుస్తథా । అప్సు ప్రక్షేపయేదర్ఘ్యం సాయం
తూపవిశ్య భువి । ఉపవిశ్య తు సాయాహ్నే జలేఽర్ఘ్యం న నిక్షిపేత్ । ని
క్షిపేద్యది మూఢాత్మా రౌరవం నరకం వ్రజేత్ । జలేఽర్ఘ్యం యదా తస్య జ
లాభావే తు తత్కథం । సంప్రోక్ష్య వారిణా భూమావర్ఘ్యం ప్రదాప
యేత్ । ద్వౌ పాదౌ యుక్తౌ కృత్వా పార్ష్ణిముద్ధృత్య యత్నతః ॥ గో
శృంగమాత్రముద్ధృత్య జలమధ్యే జలం క్షిపేత్ । అంగుష్ఠాంగుష్ఠసంయో
గే రాక్షసీముద్రికా భవేత్ । రాక్షసీముద్రికాతోయం తత్తోయం రుధి
రం భవేత్ । బ్రహ్మాస్త్రేణార్ఘ్యం దత్వా । ఉపసంహారమంత్రేణ బ్రహ్మా
స్త్రోపసంహారం కృత్వా । యదద్య కచ్చ వృత్రహన్నుదగా అభిసూర్య ।
సర్వం తదింద్ర తే వశే । అసావాదిత్యో బ్రహ్మేత్యాత్మానం ప్రదక్షిణం
కృత్వా । ఉపవిశ్య ద్విరాచమ్య ॥ అర్ఘ్యాంగం తేన తర్పణం కుర్యాత్ । త్రిసం
ధ్యమపి వైష్ణవం । శుక్లైః కేశవాద్యైస్తు కృష్ణైః సంకర్షణాదిభిః । ప్రత్యం
తరే । అర్ఘ్యం దత్వోపవిశ్యాథ సూర్యాదిగ్రహతర్పణమితి అథ జ
పస్థానాని । జపహోమార్చనే దానే స్థానాని తు విశేషతః । గృహే
ష్వేకగుణం ప్రోక్తం గోష్ఠే చైవ దశాధికం । నదీతీరే శతం ప్రోక్తం స
హస్రం దేవతాలయే । అరణ్యే దశసాహస్రం పర్వతే కోటిరుచ్యతే ।
శివలింగసమీపే తు అనంతం విష్ణుసన్నిధౌ । ఏవం సంధ్యార్చనం కృత్వా
బాహ్యశుద్ధ్యర్థకారకం । తథాభ్యంతరశుద్ధ్యర్థం ప్రాణాయామాన్సమా
చరేత్ ॥ అథ ఆసనాని । పరాశరః । కౌశేయం కంబళం వాపి
అజినం పట్టమేవ వా । దారుజం తాళపత్రం చ ఆసనం పరికల్పయేత్ ।
వంశాశ్మదారుధరణీతృణపల్లవనిర్మితం । వర్జయేదాసనం మం
త్రీ దారిద్ర్యవ్యాధిదుఃఖదం । కృష్ణాజినే జ్ఞానసిద్ధిర్మోక్షశ్రీర్వ్యాఘ్ర
చర్మణి । కుశాసనే కర్మసిద్ధిః పట్టే మోక్షమవాప్నుయాత్ ।
చిత్రకంబళకం చైవ రోగదారిద్ర్యనాశనం ॥ అథ సాయంకాలాసనాని ।

కౌశేయం కంబళం వాపి అజినం పటమేవ వా । దారుజం తాళపర్ణం వా ఆ
సనం పరికల్పయేత్ । భిన్నాసనం యోగపట్టం తథైవ వ్యాఘ్రచర్మ చ ।
కృష్ణాజినం చ యత్నేన వర్జయేత్పుత్రవాన్ గృహీ ॥ ధరణ్యాం దుఃఖసం
భూతిర్దౌర్భాగ్యం దారుకాసనే । తృణాసనే యశోహానిః పల్లవే చిత్తవి
భ్రమః । వంశాసనే దరిద్రస్యాత్పాషాణే వ్యాధిసంభవః । వాససి మృ
త్యునాశోతిసర్వహానిర్నిరాసనే । శాంతికే పౌష్టికే చైవ శ్వేతకంబ
ళకం స్మృతం । వశ్యాకర్షణయోశ్చైవ రక్తమాణిక్య కంబళః ।
అథ జపవిధిః । అవిదిత్వా ఋషిం ఛందో దైవతం యోగమేవ చ యో
ధ్యాపయేజ్జపేద్వామేతత్సర్వం నిష్ఫలం భవేత్ । దక్షిణే రేచయే
ద్వాయుం వామేనాపూర్య చోదరం । కుంభకం తు తతః కుర్యాత్ప్రాణా
యామస్య లక్షణం । వామనాసాపుటాద్వాయుమాపూర్యాంత తన్న
మూర్ధని । విష్ణుం కృష్ణం శంఖచక్రగదా హస్తం విచింతయేత్ ।
అథ గాయత్రీమహిమా । గాయత్రీం చైవ వేదాంశ్చ తులయా తూల
యత్ప్రభుః । ఏకతశ్చతురో వేదాన్ సాంగాంశ్చ సపదక్రమాన్ ।
ఏకతశ్చైవ గాయత్రీం తుల్యరూపా భవత్తదా । గాయత్ర్యాః పరం జ
ప్యం గాయత్ర్యా న పరం తపః । గాయత్ర్యా న పరం ధ్యానం గాయ
త్ర్యా న పరం హుతం । గాయత్రీం తు పరిత్యజ్య యోన్యం మంత్రముపా
సతే । తృప్తిర్నో జాన్హవీతీరే కూపం ఖనతి దుర్మతిః । గాయత్ర్యా
ష్టవారం జలమభిమంత్ర్య జపభూమౌ ప్రోక్ష్య । ఉత్పతంత్వితి భూతా
ని పృథివ్యంతగవాసినః । ఆసనాదౌ నమస్కృత్య బ్రహ్మకర్మసమార
భే । పృథ్వీ త్వయా ధృతా లోకా దేవి త్వం విష్ణునా ధృతా । త్వం చ ధా
రయ మాం దేవి పవిత్రం కురు చాసనం । భూసూక్తం జపిత్వా । ఆస
నమంత్రస్య । మేరుపృష్ఠ ఋషిః । కూర్మో దేవతా । సుతలం
ఛందః । ఆసనే వినియోగః । ఓం జ్ఞానాసనాయ నమః । ఓం కూ
ర్మాసనాయ నమః । ఓం శార్ఙ్గాసనాయ నమః । ఓం భూర్భువ
స్స్వరోమిత్యస్య మంత్రస్య । ప్రజాపతిఋషిః । ప్రజాపతిర్దేవతా
గాయత్రీ ఛందః । ఉపవేశనే వినియోగః । ఓం భూర్భువస్స్వరోమి
త్యుపవిశ్య । అపక్రామంతు భూతాద్యాః సర్వే తే భూమిభారకాః ।
సర్వేషామవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే । ఓం గుం గురుభ్యో నమః ॥

ఓం పరంపరగురుభ్యోనమః । ఓం పరమేష్ఠిగురుభ్యోనమః । ఓం
దుం దుర్గాయైనమః । ఓం గం గణపతయేనమః । ఓం క్షేం క్షేత్రపా
లకాయనమః । ఓం సం సరస్వత్యైనమః । అపసర్పంతు యేభూతా
యేభూతా భూమిసంస్థితాః । యేభూతా విఘ్నకర్తారస్తే నశ్యం
తు శివాజ్ఞయా । అస్త్రమంత్రేణ సర్వభూతాని నివార్య । తలతల
మితి వామపాదఘాతత్రితయం కృత్వా । ఐశాన్యాం చక్రముద్రాం ప్రద
ర్శ్య శార్ఙ్గబాణనారాచముద్రాః ప్రదర్శయేత్ । ఓం లం క్షీం ఫట్
ర్క శుద్ధిం కృత్వా । కరమధ్యే తథాపృష్ఠే కూర్పరే మణిబంధకే ।
క్షురాగ్రాంగుళిమూలేతు కరశుద్ధిరితిస్మృతా । అథభూతశుద్ధిః । శరీ
రస్యఆత్మాఋషిః । సత్యోదేవతా । ప్రకృతిపురుషంఛందః మమ
శరీరశుద్ధ్యర్థే జపేవినియోగః । శరీరస్య కర్మయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం
భూతశుద్ధిం కరిష్యే । అస్య శ్రీపంచమహాభూతమంత్రస్య । అత్రిభ
రద్వాజబ్రహ్మాదిశ్వరాఋషయః । సమీరణాగ్న్యంబుపృథివ్యాకా
శోదేవతాః । శోషణదాహనప్లావనపిండీకరణస్థాపనాన్యహం కరిష్యే
నాభేరధోవామభాగే పాపపురుషం విచింతయేత్ । బ్రహ్మహత్యా
శిరస్కంధం స్వర్ణస్తేయభుజద్వయం । సురాపానహృదాయుక్తం గు
రుతల్పకటిద్వయం । తత్సంయోగపదద్వంద్వమంగప్రత్యంగ పాత
కం । ఉపపాతకరోమాణం రక్తశ్మశ్రువిలోచనం । ఖడ్గచర్మధరం
కృష్ణం కుక్షౌ పాపం విచింతయేత్ । వాయుబీజస్యకపిలఋషిః । వా
యుర్దేవతా । గాయత్రీఛందః ధూమ్రవర్ణేనవాయుబీజేనపాప
పురుషేణసార్ధం శరీరం శోషయిష్యామి । నాభింస్పృష్ట్వా ప్రణవం
వాయుబీజం షడ్వారముచ్చార్య । అగ్నిబీజస్యకాశ్యపఋషిః । అగ్ని
ర్దేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । పింగళవర్ణేనాగ్నిబీజేనపాపపురుషే
ణసార్ధం మమశరీరం దాహయిష్యామి । హృదయంస్పృష్ట్వా ప్రణ
వమగ్నిబీజం ద్వాదశవారముచ్చార్య । అప్పుబీజస్యహిరణ్యగర్భ
ఋషిః సోమోదేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । శుక్లవర్ణేనామృత
బీజేనమమశరీరం ప్లావయిష్యామి । శిరస్స్పృష్ట్వా । సప్రణవమమృత
బీజం చతుర్వింశతివారముచ్చార్య । పృథివీబీజస్యకాశ్యప ఋషిః
రుద్రోదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । నీలవర్ణేనపృథివీబీజేనమమశరీరం,

పిండీకరణం కరిష్యామి । పాదౌ స్పృష్ట్వా । సప్రణవం పృథివీబీజం త్రిం
శద్వారమావర్త్య ఆకాశబీజస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిః । ఆకాశో దేవతా
అనుష్టుప్ఛందః । ధూమ్రవర్ణేనాకాశబీజేన మమ శరీరం స్థాపయిష్యామి ।
బ్రహ్మరంధ్రం స్పృష్ట్వా ప్రణవమాకాశబీజం ద్వాత్రింశద్వారమావా
ర్త్య । అస్య శ్రీ ప్రాణప్రతిష్ఠామంత్రస్య । బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా ఋష
యః । ఋగ్యజుస్సామాథర్వాణి ఛందాంసి । ప్రాణశక్తిః పరా దేవ
తా । ఆం బీజం । హ్రీం శక్తిః । క్రోం కీలకం । మమ ప్రతిష్ఠార్థే వి
నియోగః । ఓం అం ఆం హ్రీం క్రోం । కం ఖం గం ఘం ఙం । ఆం పృథి
వ్యప్తేజో వాయ్వాకాశాత్మనే । హ్రాం హృదయాయ నమః । ఓం ఇం
ఆం హ్రీం క్రోం । చం ఛం జం ఝం ఞం । ఈం శబ్దస్పర్శరూపరసగం
ధాత్మనే । హ్రీం శిరసే స్వాహా । ఓం ఉం ఆం హ్రీం క్రోం । టం ఠం
డం ఢం ణం । ఊం వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాత్మనే । హ్రూం శిఖా
యై వషట్ । ఓం ఏం ఆం హ్రీం క్రోం । తం థం దం ధం నం । ఐం శ్రోత్రత్వక్చ
క్షుర్జిహ్వాఘ్రాణాత్మనే । హ్రైం కవచాయ హుం । ఓం ఓం ఆం హ్రీం
క్రోం । పం ఫం బం భం మం । ఔం మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తవిజ్ఞానా
త్మనే । హ్రౌం నేత్రత్రయాయ వౌషట్ । ఓం అం ఆం హ్రీం క్రోం । యం
రం లం వం శం షం సం హం ళం క్షం । వచనాదానగమనవిసర్గప్రకా
శానందాత్మనే । హ్రః అస్త్రాయ ఫట్ । భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః ॥
రక్తాంభోధిస్థపోతోల్లసదరుణసరోజాధిరూఢా కరాబ్జైః పాశం కోదండ
మిక్షూద్భవమణిగణమప్యంకుశం పంచబాణాన్ । బిభ్రాణాసృక్కపా
లం త్రినయనలసితా పీనవక్షోరుహాఢ్యా దేవీ బాలార్కవర్ణా నివసతు
హృదయే ప్రాణశక్తిః పరా నః । ఓం ఆం హ్రీం క్రోం యరలవశషస
హోం మమ ప్రాణ ఇహ ప్రాణః । మమ జీవ ఇహ స్థితః । మమ సర్వేంద్రియాణి
వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణశిరాంసి ఇహాగత్య సుఖం చిరం తిష్ఠం
తు స్వాహా । అథాంతర్మాతృకాబహిర్మాతృకా । అస్య శ్రీ అంత
ర్మాతృకా బహిర్మాతృకాస్తోత్రమంత్రస్య । శ్రీ బ్రహ్మా ఋషిః । అ
నుష్టుప్ఛందః । అంతర్మాతృకాబహిర్మాతృకా దేవతే । హలో
బీజాని । స్వరాశ్శక్తయః । బిందవః కీలకం । అంతర్మాతృకాబ
హిర్మాతృకాన్యాసాదిసిద్ధ్యర్థే జపే వినియోగః । అం కం ఖం గం ఘం

ఙః ఆం అం అంగుష్ఠాభ్యాన్నమః । ఇం చం ఛం జం ఝం ఞం ఈం తర్జనీభ్యా న్నమః । ఉం టం ఠం డం ఢం ణం ఊం మధ్యమాభ్యాన్నమః । ఏం తం థం దం ధం నం ఐం అనామికాభ్యాన్నమః । ఓం పం ఫం బం భం మం ఔం కనిష్ఠికాభ్యాన్నమః । అం యం రం లం వం శం షం సం హం ళం క్షం అః కర తలకరపృష్ఠాభ్యాన్నమః । ఏవం హృదయాదిన్యాసః । ధ్యానం ॥ బం ధూమ్రాభాం త్రినేత్రాం పృథుతరవిలసచ్ఛుక్లవద్రక్తవస్త్రాం పీనోత్తుంగ స్తనవినమితాంగీం సావనారంభసూధాం । సర్వాలంకారయుక్తాం సర సిజనయనాం ముసంక్రాంతమాలీం మంబాం పాశాంకుశాఢ్యాం మభ యవరకరాం మాతృకాం తాం నమామి । రుద్రాక్షదర్శనఫలాం ధవ ళాక్షమాలాం కుంభం చ పుస్తకము నేకవరేషు యస్యాః । శుభ్రాంతి కాంతివిమలాం లిపిదేవతాం తాం ద్యాయేత్ప్రసన్నకలితాం కలయేత్త్రి నేత్రాం । కంచాళవర్ణభేదైర్విహితవదనదోఃపాదహృత్కుక్షివక్షో దేశాం భాస్వత్కపర్దాకలితశశికళామిందుకుందావదాతాం । అక్ష స్రక్కుంభచిత్రాంకలిఖితవరదాం పద్మపత్రాయతాక్షీం మచ్ఛాక్ష ల్పాంగులిచ్ఛన్నజఘనభరాం మాతృకాం తాం నమామి । ఆధారేలింగనాభౌ హృదయసరసిజే తాలుమూలే లలాటే । ద్వేపత్రే షోడశారే ద్విషడ్దశదశకే పత్రే స్వస్తికార్ధేచతుష్కే । వాసాంతే బాలమధ్యే డఫకఠసహి తే కంఠదేశే స్వరాణాం హంక్షంతత్వార్థయుక్తం సకలదళగతం వర్ణ రూపం నమామి । కానన వృత్త స్వస్తిక శుభ్రిత వాసగంధోత్కటాలుణి హ్స్వ స్వే । దోఃపత్సంధ్యగ్రగేషు పార్శ్వద్వయ నాభి పృష్ఠజఠరేషు । హృద్గో ర్మూలాపరగళకక్షేషు హృదయాదిపాదయుగళేషు । జఠరాననయో ర్వ్యాపకసంజ్ఞకాన్యసేత్క్రమశః । అథ ప్రణవన్యాసః । ప్రణవస్య బ్ర హ్మఋషిః । పరమాత్మా దేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । అం బీజం । ఉం శక్తిః । మం కీలకం । శుక్లో వర్ణః । మమ మోక్షార్థే వినియోగః । అం అంగుష్ఠాభ్యాం నమః । ఉం తర్జనీభ్యాం నమః । మం మధ్యమాభ్యాం న మః । అం అనామికాభ్యాం నమః । ఉం కనిష్ఠికాభ్యాం నమః । మం కర తలకరపృష్ఠాభ్యాం నమః । ఏవం హృదయాదిన్యాసః । ధ్యానం । వే దాదిమూలం సకలస్వరాణాం నాదాత్మకం మంత్రభుజంగరూపం । త్రి మాత్రకం శశిసూర్యనేత్రం త్రితత్త్వమాలం ప్రణవం నమామి । అథ

పూరకకుంభకరేచకాని. ఇడయా పిబేత్షోడశభిః పవనం చర దుత్తరవ
ష్టిమథోదరికం। త్యజేత్పింగళయా శనైశ్శనైర్దశభిర్దశభిర్ద్వ్యధికం । అ
థ ప్రాణాయామవిధిః । అత్రయోగయాజ్ఞవల్క్యః । ఏవం సంమార్జ
నం కృత్వా బాహ్యశుద్ధ్యర్థకారకం । తథాభ్యంతరశుద్ధ్యర్థం ప్రా
ణాయామాన్ సమాచరేత్ । సంవర్తోపి । ప్రాణాయామైస్త్రిభిః పూ
తో గాయత్రీంతు జపేత్తత ఇతి । ప్రాణవాయోరాయామో నిరోధః ప్రా
ణాయామః । సకింలక్షణ ఇత్యపేక్షితే మనురాహ । సవ్యాహృతిం సప్ర
ణవాం గాయత్రీం శిరసా సహ । త్రిః పఠేదాయతప్రాణః ప్రాణాయామ
స్స ఉచ్యతే । వ్యాహృతయో భూరాద్యాః సప్త వ్యాహృతయః ప్రోక్తాః ప్రా
ణాయామేతు నిత్యశః । భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్తపస్సత్యం తథైవ చే
తి యోగయాజ్ఞవల్క్యస్మరణాత్ । శిరశ్చాత్ర ఓమాపో జ్యోతిరితి య
జుర్వేదికో మంత్రః । ఓమాపోజ్యోతిరిత్యేష మంత్రః । తైత్తిరీయస్మ
రణాత్ । సప్రణవమిత్యనేన భూరాదిష్వపి ప్రణవయోగమాహ ।
తథైవ యాజ్ఞవల్క్యః । భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్తపస్సత్యం తథైవచ ।
ప్రత్యోంకారసమాయుక్తం తథా తత్సవితుః పదం । ఓమాపో జ్యోతి
రిత్యేతచ్ఛిరశ్చాత్ర యోజయేత్ । త్రిరావర్తనయోగాత్తు ప్రాణా
యామస్తు శబ్దిత ఇతి । ఓంకారోఽత్ర మంత్రాదౌ ద్రష్టవ్యః తథాచ
యమః । సావిత్రీం శిరసా సార్ధం మనసా త్రిః పఠేద్ద్విజః । బద్ధ్వాస
నం నియమ్యాసూన్ స్పృష్ట్వా చాపాదికం తథా । సన్మీలితదృక్
మౌనీ ప్రాణాయామం సమభ్యసేదితి । ఆసనంచాత్ర స్వస్తికాద్య స్వ
తమం వేదితవ్యం । అపాదికం చాత్ర వ్యాసేనోక్తం । ప్రణవస్య
ఋషిర్బ్రహ్మా గాయత్రీ ఛంద ఏవ చ । దేవోఽగ్నిస్సర్వకర్మాణాం వి
నియోగః ప్రకీర్తిత ఇతి । యోగయాజ్ఞవల్క్యోఽపి వ్యాహృతీనాంతు
సప్తానామృషయశ్చైవ ప్రజాపతిః । గాయత్ర్యుష్ణిగనుష్టుప్చ బృహ
తీ పంక్తిరేవచ । త్రిష్టుప్చ జగతీచైవ ఛందాంస్యేతాని సప్త వై । అగ్ని
ర్వాయుస్తథాదిత్యో బృహస్పతిస్తథైవ చ । ఇంద్రశ్చ విశ్వే దేవా
శ్చ దేవతాస్సముదాహృతాః । ప్రాణాయామ మంత్రయోగే చ వినియో
గ ఉదాహృతః । సవితా దేవతా యస్యా ముఖమగ్నిస్త్రిపాచ్చయా ।
విశ్వామిత్రఋషిశ్ఛందో గాయత్రీ సా విశిష్యత । వినియోగస్తూపన

మే ప్రాణాయామేతి థైవచ । ఓమాపోజ్యోతిరిత్యేష మంత్రో యస్తు ప్రకీర్త్యతే। యశ్చ ప్రజాపతిశ్చాప్యర్షిం యజుశ్ఛందో వివర్జితం । బ్రహ్మాగ్నివాయుసూర్యాశ్చ దేవతాస్సముదాహృతాః । ప్రాణస్యా యామనే చైవ వినియోగ ఉదాహృతః । అత్ర బ్రహ్మ వ్యాహృతీనా మృషిభిదమాహ । విశ్వామిత్రో జమదగ్నిర్భరద్వాజో థ గౌతమః । ఋషిరత్రిర్వశిష్ఠశ్చ కశ్యపశ్చ యథాక్రమం । సచ ప్రాణాయామః । పూరకరేచకకుంభకై స్త్రిలక్షణో జ్ఞేయః । పూరకః కుంభకో రేచకః ప్రాణాయామస్త్రిలక్షణః ఏతేషాం లక్షణమాహ । సఏవ । నాసికాకృష్టఉచ్ఛ్వాసో ధ్మాతః పూరక ఉచ్యతే । కుంభకోతి బలోచ్ఛ్వాసో రేచయేదాన్నిస్తు రేచక ఇతి । కుంభకే తు విశేషమాహాత్రిః। ఆకారాద్గ్రాన్నసాగ్రాచ్చ నిరోధశ్చ స్యతేబుద్ధైః। నిరోధాజ్జాయతే వాయుర్వాయోరగ్నిశ్చ జాయతే । అగ్నేరాపశ్చ జాయంతే తతోంతశ్శుద్ధ్యతే త్రిభిరితి । యోగయాజ్ఞవల్క్యస్తు పూరకరేచకయోర్విశేషమాహ । బాహ్యస్థితం ప్రాణపదేన వాయుమాకృష్య యత్నేన శనైస్సమస్తం । కింత్వస్తు నాళం పరిపూరణీయాం సపూరకో నామ మహానిరోధః । శనైర్నాసాపుటైర్వాయుముత్సృజేన్న తు వేగతః । నకంపయేచ్ఛరీరం తు సయోగీ పరమో మత ఇతి । అత్రి వ్యాఘ్రపాదౌ । నాభిపద్మస్థితం ధ్యాయేత్రిశక్తిం పూరకేన తు । నీలోత్పలాభం హృత్పద్మే కుంభకేన జనార్దనం । లలాటస్థం శివం శ్వేతం రేచకేనాభిచింతయేత్ । శుద్ధస్ఫటికసంకాశం నిర్మలం పాప నాశనమితి । తత్ర ఫలమాహ బృహస్పతిః । రక్తం పద్మాపతిం ధ్యాయేద్విష్ణుం నీలోత్పలప్రభం । శంకరం త్ర్యంబకం శ్వేతం ధ్యాయేస్స ముచ్యతే బంధనాత్ । యోగయాజ్ఞవల్క్యోపి । పూరకే విష్ణుసాయుజ్యం కుంభకే బ్రహ్మణోంతికం । రేచకేన తృతీయేన ప్రాప్నుయాదీశ్వరం పదమితి । అత్రిబృహస్పతీ । పాదయోశ్చ తథా జాన్వోర్జంఘయోర్జఠరేపి చ । కణ్ఠే ముఖే తథా మూర్ధ్ని క్రమేణ వ్యాహృతీర్న్యసేదితి । భూరంగుష్ఠద్వయే న్యస్య భువస్తర్జనికాంన్యసేత్ । జ్యేష్ఠాంగుళీద్వయే ధీమాన్స్వః పదం వినియోజయేత్ । కరన్యాసవిధిః కృత్వా అంగన్యాసం సమాచరేత్ । భూః పదం హృదివిన్యస్య భువశ్శిరసి విన్యసేత్ । శిఖాయాం

స్వఃపదంన్యస్యశివచంతత్పదంన్యసేత్ ।అఙ్గే భర్గఃపదంన్యస్యదిగ్వి
దిక్షుధియఃపదమితి । తతఃఓమాపోజ్యోతిరితిపవాఙ్గన్యాసః । శి
రస్త్యాన్మునవాఙ్గప్రాణాయామేషదంన్యసేదితివ్యాసస్మరణాత్ ।
ఏవంకుర్వతఃఫలమాహయోగయాజ్ఞవల్క్యః । ప్రాణాయామ
త్రయంకుర్యాత్సూర్యస్యోదయనంప్రతి । కమాదస్యాగమాప్నోతి
సంతతస్సృశనోయథా । సంవత్సరోపి । మానసం వాచికంపా
పంకాయేనైవతుయత్కృతం ।తత్సర్వంనశ్యతిక్షిప్రంప్రాణాయామ
త్రయేకృతే । ఇతిదివసేదివసేకుర్యాత్ । సవ్యాహృతీసప్రణవాః
ప్రాణాయామాంస్తుషోడశ । అపిభ్రూణహనంమాసాత్పునంత్యహర
హఃకృతాః । దశప్రణవసంయుక్తైఃప్రాణాయామైశ్చతుర్దశైః ము
చ్యతేబ్రహ్మహత్యాయాః కింపునశ్శేషపాతకైః । అథ ప్రాణాయా
మన్యాసః । ఓంభూఃఅంగుష్ఠాభ్యాన్నమఃఇతిఅంగులిన్యాసః । అథ
షడంగన్యాసః । ఓంభూఃహృదయాయనమః । ఓంభువఃశిరసేస్వా
హా । ఓంస్వఃశిఖాయైవషట్ ఓంమహఃకవచాయహుం । ఓంజ
నఃనేత్రత్రయాయవౌషట్ । ఓంతపఃఅస్త్రాయఫట్ । ఓంసత్యం
భూర్భువస్వరోమితిదిగ్బంధః । విష్ణుంభాస్వత్కిరీటంగవలయధరం
కల్పహారోధరాంఘ్రింశ్రోణిభూషాసువక్షోమణిముకుటమహాకుం
డలైర్మండితాంగం । హస్తోద్యచ్ఛంఖచక్రాంబుజగదమమలంపీ
తకౌశేయవాసంవిద్యోతంభాసముద్య ద్దినకరసదృశంపద్మసంస్థంన
మామి । ఓంభూః ఓంభువః ఓంస్వః ఓంమహః ఓంజనః ఓంతపఃఓం
సత్యమిత్యాది । ప్రాణాయామత్రయంకృత్వాపశ్చాత్ గాయత్ర్యాః
గాయత్రీఛందోవిశ్వామిత్రఋషిః । సవితాదేవతా । అగ్నిర్ము
ఖం ॥ బ్రహ్మాశిరః । విష్ణుఃహృదయం । రుద్రశ్శిఖా ॥ పృథివీయో
నిః । ప్రాణాపానవ్యానోదాన సమానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణా గా
యత్రీచతుర్వింశత్యక్షరాత్రిపదాషట్కుక్షిః । పంచశీర్షోపనయ
నాదివసమస్తపాపక్షయార్థంయధాశక్తిగాయత్రీమంత్రజపంకరిష్యే ।
తతోమూలమంత్రేణకరశుద్ధింకృత్వాపశ్చాదంగుళీన్యాసః । మూల
మంత్రేణవ్యాకత్రయంకృత్వా । తత్సవితుర్బ్రహ్మాత్మనేహృదయాయ
నమః ।వరేణ్యంవిష్ణ్వాత్మనేశిరసేస్వాహా । భర్గోదేవస్యరుద్రాత్మనే

శిఖాయైవషట్ । ధీమహి ఈశ్వరాత్మనే కవచాయహుం । ధియో
యోనః సదాశివాత్మనే నేత్రత్రయాయ వౌషట్ । ప్రచోదయాత్ ప
రమాత్మనే అస్త్రాయఫట్ । భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః । అ
థాంగుళ్యక్షరన్యాసః । తన్నమః । త్సన్న । విన । తున । ర్వం
న । రే న । ణిం న । యం న । భం న । గోం న । దే న ।
వ న । స్యం న । ధీ న । మం న । హిం న । ధి న । యోం న ।
యోం న । నం న । ప్రం న । చోం న । దం నమః । యాం నమః ।
ఇతి దక్షిణహస్తతర్జనీమూలకర్యాది । అథాంగుళిపదన్యాసః । త
న్నమః । సవితుర్నమః । వరేణ్యం న । భర్గో న । దేవస్య నమః ।
ధీమహి న । ధియో నమః । యో నమః । నః నమః । ప్రచోదయాత్
నమ ఇతి దక్షిణహస్తాంగుష్ఠమారభ్య వామహస్తకనిష్ఠికాపర్యంతమం
గుళిషుపదన్యాసః । తతోముఖే దశపదన్యాసః । మూర్ధ్ని ఘ్రాణే భ్రు
వోర్మధ్యే నేత్రయోః శ్రోత్రయోర్నసోః । దంతోష్ఠతాలు వక్త్రే
షు పదాని దశ విన్యసేత్ । మూలమంత్రేణ వ్యాపకన్యాసః । వ్యా
హృత్యాదిమంత్రపాదచతుష్టయం వసనూలికాన్యాసత్రయం కృత్వా ।
అథ దండకన్యాసః । తన్నమః । ర్భం నమః । ఇత్యాదిరంగేషు న్య
సేత్ । తతో గాయత్రీషడంగన్యాసం కుర్యాత్ । త్రిద్వ్యేకదశభిః త్రి
ద్వ్యేకంచాంగుళిదక్షైః క్రమాత్ । హృచ్ఛిరోర్ధ్వశిఖావర్మ నేత్రత్రయా
యాస్త్రాయచ । ఓంతత్సవితుః బ్రహ్మాత్మనే హృదయాయనమః । వరే
ణ్యం విష్ణ్వాత్మనే శిరసే స్వాహా । భర్గో దేవస్య రుద్రాత్మనే శిఖాయై వ
షట్ । ధీమహి ఈశ్వరాత్మనే కవచాయహుం । ధియో యోనః సదా
శివాత్మనే నేత్రత్రయాయ వౌషట్ । ప్రచోదయాత్ పరమాత్మనే అ
స్త్రాయఫట్ । భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః । ధ్యానం । ధ్యేయస్సదా
సవితృమండలమధ్యవర్తీ నారాయణస్సరసిజాసనసన్నివిష్టః । కేయూ
రవాన్ మకరకుండలవాన్ కిరీటీ హారీ హిరణ్మయవపుర్ధృతశంఖచక్రః ।
అథ పదన్యాసః । తత్పదం పాదయోర్న్యస్య జంఘయోస్సవితుః పదం ।
వరేణ్యం కటిదేశేతు భర్గో నాభ్యాంతు విన్యసేత్ । దేవస్యేతిపదం కు
క్షౌ ప్రయత్నేన చ విన్యసేత్ । ధీమహి హృది విన్యస్య గళే ధియ ఇతి న్య
సేత్ । యః పదం తు లలాటే తు నః పదం తు ముఖే న్యసేత్ । ప్రచోదయా

న్నీతిపదః బ్రహ్మరంధ్రే చవిన్యసేత్ । అథ ధ్యానం । ముక్తావిద్రుమ
హేమనీలధవళచ్ఛాయైర్ముఖైస్త్రీక్షణైర్యుక్తామిందునిబద్ధరత్న
మకుటాంతత్త్వార్థవర్ణాత్మికాం । గాయత్రీంవరదాభయాంకుశ
కశాశ్శుభ్రంకపాలంగుణంశంఖంచక్రమథారవిందయుగళంహస్తైర్వ
హంతీంభజే । అథవర్ణన్యాసః । తత్రబ్రహ్మా । తత్కారంవిన్యసే
త్పాదాంగుష్ఠద్వయోర్ద్విజః । సకారంగుల్ఫదేశేతు వికారం
జంఘయోర్న్యసేత్ జాన్వోస్తుద్వితుకారం వకారంచోరుమూలతః
రేకారంవిన్యసేద్గుహ్యే ణికారంవృషణేన్యసేత్ కటిదేశేతుయంకారం
భకారంనాభిమండలే ర్గోకారంజఘనేయోగీ దేకారంస్తనయో
ర్న్యసేత్ । వకారంహృదివిన్యస్యస్యకారంకంఠదేశతః । ధీకారమా
స్యేవిన్యస్యమకారంతాలుమధ్యతః । హికారంనాశికాగ్రేతుధికారం
నయనద్వయే । భ్రువోర్మధ్యేతుయోకారంలలాటేతుద్వితీయకం
పూర్వాస్యేనకారంప్రకారందక్షిణాననే । ఉత్తరాస్యేతు చోకా
రం దకారంపశ్చిమాననే ॥ విన్యసేన్మూర్ధ్నియాత్కారంసర్వవ్యా
పినమీశ్వరం । అత్రపక్షాంతరే ప్రణవాద్యానమోంతాశ్చ । తథాచ
భృగుః । ఓంకారమాదావుచ్చార్య । మంత్రబీజమనంతరం । నామ
గ్రాహ్యంనమోంతాశ్చజపన్యాసేష్వకీర్తితా ఇతి । అతన్యాసక్రమః ।
ప్రత్యక్షరంకేశవాదిచతుర్వింశతినామభిన్నయోజ్యాన్యసేత్ । ఓంత
త్కేశవాయనమః పాదాంగుష్ఠయోరితి తతోవర్ణధ్యానంకుర్యాత్
తథాచబ్రహ్మా । కృత్వాచమాతృకాన్యాసమశేషంపాపనాశకం । ప
శ్చాత్సమాచరేధ్యానంవర్ణానాంపరమాత్మనః ఇతి విశేషోక్తం
ఓంకారస్యార్థ రూపంపీతంశ్వేతంచనీలకం । చతుర్ముఖమిష్టిపృతం
పాపమోంకారోదహాత్మకంస్మృతమ్ । తత్కారంచతురోపేతం బ్రహ్మవి
ష్ణుశివాత్మకం । పాంశుపద్మాసనారూఢంధ్యాయేత్పద్మాసనస్థితం ।
౧ । సకారంచింతయేచ్చాపి మయనీలశిఖప్రభం । పద్మమధ్యస్థి
తం సౌమ్యముపపాతకనాశనం । ౨ । వికారంచింతయేత్కౌ ... కమ
లాస ... ధ్యాయేచ్ఛాంతంద్విజశ్రేష్ఠ మహాపాతకనాశనం ।
౩ । తుకారంచింతయేత్ప్రాజ్ఞ ఇంద్రనీలనిభప్రభం । నిర్దహేత్స
ర్వదుఃఖంతు గ్రహరోగసముద్భవం । ౪ । వకారంవహ్ని దీప్త్యాభం

చింతయేచ్చవిచక్షణః । భ్రూణహత్యాకృతంపాపంతత్క్షణాదేవ న
శ్యతి । ౫ । రేకారంవిమలంధ్యాయేచ్ఛుద్ధస్ఫటికసన్నిభం । పాపం
నశ్యతితత్క్షిప్రమగమ్యాగమనోద్భవం । ౬ ణికారంచింతయేద్యో
గీవిద్యుత్స్ఫటికసన్నిభం । అభక్ష్యభక్షణంపాపంతత్క్షణాదేవనశ్య
తి । ౭ । యంకారంతారకావర్ణమిందుశేఖరభూషితం । యో
గినాంవరదంధ్యాయేద్బ్రహ్మహత్యాదినాశనం।భకారంకృష్ణవర్ణంతునీల
మేఘసమప్రభం।ధ్యాత్వాపూర్వంఘ్నమిత్యాదిపాపంనాశయతిద్విజ।
౯ । ర్గోకారంరక్తవర్ణంతుకమలాసనసంస్థితం । గోహత్యాదికృతం
పాపంనాశయంతంవిచింతయేత్ । ౧౦ ॥ దేకారంమరకతశ్యామంక
మలాసనసంస్థితం । సతతంచింతయేద్యోగీస్త్రీహత్యాదిదహేత్పరం ।
౧౧ । వకారంశుక్లవర్ణంతుజాజీపుష్పసమప్రభం । గురుహత్యాకృ
తంపాపంధ్యాత్వాదహతితత్క్షణాత్ । ౧౨ । స్యకారంచతథాపీతం
సువర్ణసదృశప్రభం । మనసాచింతితంపాపంధ్యాత్వాదహతిచానఘ ।
౧౩ । ధీకారంచింతయేచ్ఛుక్లం కుందపుష్పసమప్రభం । పితృమాతృ
వధాత్పాపాన్ముచ్యతేనాత్రసంశయః । ౧౪ । మకారంపంకజంవర్ణం
చింతయేద్దీప్తతేజసం । పూర్వజన్మార్జితంపాపంతత్క్షణాదేవనశ్యతి ।౧౫।
హికారంశంఖవర్ణంతుపూర్ణచంద్రసమప్రభం । అశేషపాపదహనం
ధ్యాయేన్నిత్యం విచక్షణః । ౧౬ । ధికారంపాండురంధ్యాయేత్పద్మో
పరిసంస్థితం । ప్రతిగ్రహకృతంపాపంస్మరణాదేవనశ్యతి । ౧౭ । యో
కారంరక్తవర్ణంతుఇంద్రగోపకసన్నిభం । ధ్యాత్వాతు గోవధే
పాపంనిర్దహేన్మునిపుంగవ । ౧౮ । ద్వితీయశ్చైవ యః ప్రోక్తో
యోకారోరక్తసంభవః । నిర్దహేత్సర్వపాపానినాస్త్యత్ర పాపై
శ్చలిప్యతే । ౧౯ । నఃకారంతుముఖంపూర్వసూర్యాదిత్యోదయసం
నిభం । సకృద్ధ్యాత్వాద్విజశ్రేష్ఠసగచ్ఛేదీశ్వరంపదం। ౨౦ । నీ
లోత్పలదళశ్యామంప్రకారందక్షిణాముఖం । సకృద్ధ్యాత్వాద్విజశ్రే
ష్ఠసగచ్ఛేదీశ్వరంపదం । ౨౧ । సౌమ్యంగోరోచనాపీతంచోకా
రంచోత్తరాననం । సకృద్ధ్యాత్వాద్విజశ్రేష్ఠసగచ్ఛేద్వైష్ణవంపదం
। ౨౨ । శుక్లవర్ణేందుసంకాశందకారంపశ్చిమాననం । సకృ
ద్ధ్యాత్వాద్విజశ్రేష్ఠసగచ్ఛేద్బ్రహ్మణఃపదః । ౨౩ । యాత్కార

స్తుశిరః ప్రోక్తాశ్చతుర్వర్ణ వదనవత్త్రిభః । ప్రత్యేకఫలదో బ్రహ్మావిష్ణో రు
ద్రఇతిస్థితిః ॥ ౨౮ ॥ ఏతత్ జ్ఞాత్వాతు మేధావీజపహోమౌ కరోతి
యః । నభవేత్తస్యతత్తస్య స్మృతిశ్చనవిద్యతే ॥ ౨౯ ॥ సాక్షా
ద్భవత్యసౌబ్రహ్మా స్వయం భూఃపరమేశ్వరః । యస్త్వేవంనవిజానాతి గా
యత్రీంతు యథావిధి । సూతకం తస్య మృతకం చ మహాయానఘ । నై
వదానఫలం తస్య నైవ యజ్ఞఫలం లభేత్ । నచతీర్థఫలం ప్రోక్తం తి
స్యైగం సూతకేతి । గాయత్రీహృదయం కల్పం గోవిందేన ప్రకాశి
తం । ఇహలోకే పరత్రైవ సర్వం సుఖమశ్నుతే । తథాముద్రా అపి
తైస్సైవదర్శయేత్ ॥ సుముఖం సంపుటం చైవ వితతం విస్తృతం తథా ।
ద్విముఖం త్రిముఖం చైవ చతుః పంచముఖం తథా । షణ్ముఖో ధోము
ఖం చైవ వ్యాపకాంజలికం తథా । శకటం యమపాశం చ గ్రథితం సన్ము
ఖోన్ముఖం । ప్రలంబం ముష్టికం చైవ మత్స్యః కూర్మో వరాహకం । సిం
హాక్రాంతం మహాక్రాంతం ముద్గరం పల్లవం తథా । ఏతా ముద్రాశ్చ
తుర్వింశద్గాయత్రీసుప్రతిష్ఠితా । యదిముద్రానజానాతి గాయత్రీ
నిష్ఫలం భవేత్ । అథముద్రాః గ్రహణలక్షణేన ముద్రాదర్శయేత్ ।
అథ గాయత్రీకవచం । ఓమితి హృదయే । భూరితిముఖే । భువరి
తిశిరసి । స్వరితిసర్వాంగే । తతో యథావిధి । గాయత్రీం సం
స్మరేత్ । ఏవం కుర్వతః ఫలమాహ వ్యాసః । విన్యస్యైవం జపేద్య
స్తు గాయత్రీం వేదమాతరం । బ్రహ్మలోకమవాప్నోతి వ్యాసస్య వచనం
యథా । బోధాయనః । నాభేరధః సంస్పర్శనం కర్మయుక్తో
వర్జయేదితి ॥ యమోऽపి । నాభేరధస్స్పృశ్యగాత్రాయం స్పృష్ట్వా క్రి
యాశమేత్కరా । దక్షిణః వాస్పృశేత్కర్ణం స్మరేద్వా విష్ణుమవ్య
యం । అత్రక్వచిదపవాదమాహ । నవేవ । విరమేద్బ్రాహ్మణే ప్రా
ప్తే నమంతేన వనం వజేత్ । శూద్రం దృష్ట్వైవ సంప్రాప్తం నాధీయీ
తకథం చన । శూద్రం దృష్ట్వైవ విరమేన్నసం వదేదిత్యర్థః । వ్యా
సోపి । జపకాలే న భాషేత వ్రతహోమాదికేషు చ । ఏతేష్వేవావసక్తం
తు యద్యాగచ్ఛేద్ద్విజోత్తమః । అథ జపవిధిః । సంధ్యాప్రదేశే సం
ధ్యాయాం సంధ్యాత్రిష్వవహూషయేత్ । జపమస్య ప్రదేశేతు పునస్సం
ధ్యావిధీయతే । మనస్సంతోషణం శౌచం మౌనం మంత్రార్థచింత

స్నం । అన్యత్ర త్వయని ర్వేదో జపస్య ఫలహేతవః । క్రోధో మదః క్షుత్తృష్ణా
ర్తా నిద్రా నిష్ఠీవనం జృంభణం । శ్వనీచదర్శనం నిద్రా ప్రమాదాఽస్త
జపేద్ద్విజః । ఉష్ణీషీ కంచుకీ నగ్నో ముక్తకేశో గళావృతః ? అపవిత్రకర
శ్చైవ అపవిత్రశ్చ పఠేత్ క్వచిత్ । న చంక్రమన్ న హసన్ న పార్శ్వమవలోకయన్
నాపాశ్రితో న జల్పంశ్చ న ప్రావృతశిరాస్తథా । ఆచమ్య వా జపేచ్ఛేషం యద్వా సూర్యాగ్ని మీక్ష
యేత్ । పాదౌ ప్రసార్య కుర్వాణో యత్రకుత్రాపి న జపేత్ । తాంబూలం భక్షయన్ వాపి న చా శిరోయేత్ ।
దశభిర్జన్మజనితం శతేన చ పురాతనం । త్రియుగం తు సహస్రేణ గా
యత్రీ హంతి కిల్బిషం । వాచికస్త్వేక ఏవ స్యాదుపాంశుః శతముచ్యతే ।
సంస్థితః । నాయం జపశ్చిరా సాగ్రే త్రిసంధ్యం జపకర్మణం । ఉచ్చైర్జపేద్
శగుణః ప్రోక్తం స్వాధ్యాయశతగుణం స్మృతం । ఉపాంశుః స్యాచ్ఛతగుణః స
హస్రో మానసః స్మృతః । నిర్ణయం తతః । ఉచ్చైర్జపస్త్వేకం
స్యాదుపాంశుః శతభాగ్భవేత్ । వక్త్రే తు స్తోత్రజైయో జిహ్వయా తు
వర్ణకం । మానసంచైవ హస్తాగ్రే మనస్తం ధ్యానపూర్వకం । ప్రాణం
సంపూర్ణముచ్చార్య తస్యాంతే పూరకం । గాయత్రీ త్రిపదా
జపమేవ ఉపాస్యతే । ఉక్తా నాడీ ప్రోక్తా న నయేత్ నహిల బిత ।
మంత్రార్థం చింతయేద్యస్తు జపకాలే ప్రశస్యతే । ఓంకారః పురః ప
శ్చైవ గాయత్రీ సంపుటీకృతా । తయోః సంధ్యయోర్కాలేషు నస్త్రమా
చాప్యగమ్యతే । ప్రారభ్య వామికా మూలం పాదక్షిణ్యక మేణ తు ।
మధ్యమా మూల పర్యంతం జపేదంగుళిపర్వసు । జపేయుస్త్రిశతీయా
విప్రా ద్వాదశ సంఖ్యయా కరాత్ । గాయత్రీ జపమేకైక కోటి సం
ఖ్యాగుణం భవేత్ । మానసం తు పునర్జాయురభివృద్ధిం చ భవేత్ ।
భృగుర్బ్రహ్మా సర్వేషాం మునీనాం మునిసత్తమః ॥ ఛిన్నపాదా
గాయత్రీ బ్రహ్మహత్యాం ప్రయోజయేత్ । అచ్ఛిన్నా తు గాయత్రీ బ్రహ్మ
హత్యాం ప్రయచ్ఛతి । ఉచ్చారణా ప్రియః । ఓం భూర్భువస్సువః ॥ ఓం
తత్సవితుర్వరేణ్యం । భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచో
దయాత్ ॥ అక్షపురాణే జపమాలావిధిః । అంగుళీ జపసంఖ్యా కమే
కమేకం వరాననే । రేఖాష్టగుణా ప్రోక్తం పుత్రజీవై ర్దశాధికం । శ
తం స్యాచ్ఛంఖమణిభిః సహస్రం తు ప్రవాళకైః । స్ఫాటికైర్దశసాహ
స్రం స్ఫటికైర్లక్షముచ్యతే । మౌక్తికైర్దశలక్షం తు సువర్ణైః ।

కుర్యాత్సంధ్యాచరుద్రాక్షైరనంతఫలమశ్నుతే ॥ ఆచావృష్యాది విన్యాసం కరశుద్ధిస్తతఃపరం । అంగుళీవ్యాపకః న్యాసో హృదాదిన్యాస ఏవ చ । తాళత్రయంచదిగ్బంధః ప్రాణాయామస్తతఃపరం । ధ్యానంపూర్వాజపశ్చేతి సర్వమంత్రేష్వయంక్రమః । అంగంపాదంపదంవర్ణంచంపకంతత్వమావృతిం । దండకంవనమాలా(శ్రీ)ముద్రాచ దశహిస్మృతా । దశవ్యాసయుతాం దేవీంనజపేద్యోద్విజాధమః । తత్కర్మ తోపదంరాజన్ వృథాకర్మాణియోజయేత్ । జపాంతేపునః ప్రాణాయామంకృత్వా అంగుళీన్యాసషడంగన్యాసంకృత్వా । ధ్యేయస్సదేతి ధ్యానంకృత్వా । తతః అష్టముద్రాః ప్రదర్శయేత్ । సురభిజ్ఞానచక్రాణియోనిఃకూర్మోర్ధ్వపంకజం । లింగనిర్యాణముద్రాచఅష్టౌతేజపపూర్వకాః ॥ తతస్సంధ్యోపస్థానం । కశ్యపఋషిః । జాతవేదా అగ్నిర్దుర్గాదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । సంధ్యోపస్థానేవినియోగః । శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః । సర్వారిష్ట శాంతిరస్తు । గాయత్రీతర్పణంకుర్యాజ్జపాంతేకర్మసిద్ధయే । బ్రహ్మఘ్నంవాసు రాపంవాతేనపాపంవ్యపోహతి । ఆచమ్యప్రాణానాయమ్యసంకల్ప్య । ప్రాతస్సంధ్యాగాయత్ర్యావ్యాసఋషిః । బ్రహ్మదేవతా గాయత్రీఛందః । భూఃపురుషతర్పణంకరిష్యే । భూఃపురుషంతర్పయామి । ఋగ్వేదంతర్పయామి । మండలంతర్పయామి । ఆత్మానంతర్పయామి । గాయత్రీంతర్పయామి । వేదమాతరంతర్పయామి । సాంకృతింతర్పయామి । సంధ్యాంతర్పయామి । కుమారీంతర్పయామి । బ్రాహ్మీంతర్పయామి । హంసవాహినీంతర్పయామి । ఉపసీంతర్పయామి । నిమృజీంతర్పయామి । సర్వసిద్ధికరీంతర్పయామి । సర్వమంత్రాధిపతింతర్పయామి । భూర్భువస్సువఃపురుషంతర్పయామి । అథ మాధ్యాహ్నికసంధ్యావిధిః ।- పాదౌహస్తౌముఖంప్రక్షాళ్య । శుద్ధదేశేఉపవిశ్య । ద్విరాచమ్య । యథోక్తప్రాణాయామంకృత్వా । మాధ్యాహ్నికసంధ్యాముపాసే । పావమాన్జనంకృత్వా । ఆపఃపునంత్వితిమంత్రస్యపూతఋషిః । ఆపోదేవతా । అనుష్టుప్ఛందః । అభ్యంతరశుద్ధ్యర్థముదకప్రాశనేవినియోగః । ఆపఃపునంతుపృథివీం ... పవిత్రగ్ంహంస్వాహా । ద్విరాచమ్య । శేషమా

ర్జనంపూర్వవత్ । ఋతంచసత్యంచపూర్వవత్ । హంసశ్శుచిషదిత్యేకస్యాఋచోగౌతమపుత్రో వామదేవఋషిః సూర్యోదేవతా జగతీఛ్ఛందః అసురసంహారణార్థమర్ఘ్యప్రదానేవినియోగః । హంసశ్శుచిషత్ ... ఋతం। హంసశ్శుచిషదిత్యాదినా తృతీయం గాయత్ర్యార్ఘ్యందత్వా । ఉపవిశ్యాచమ్య । కేశవాదిద్వాదశతర్పణంకృత్వా । ఆచమ్య ఠితసూర్యోపస్థానం । ఉదుత్యంజాతవేదసమితి । ప్రవరముచ్చార్యనమస్కారంకృత్వా । ఉపవిశ్యాచమ్య । పునరాసన ప్రాణాయామంకృత్వాగాయత్రీధ్యానన్యాసాదికంపూర్వవత్ । జపాంతేఉపస్థానాదికంపూర్వవత్ । ప్రవరముచ్చార్య । సమస్కారంకృత్వా । ఉపవిశ్యాచమ్య । మాధ్యాహ్నికసంధ్యాతర్పణంకరిష్యే । యథావిధి । ప్రాణానాయమ్యసంకల్ప్య । మాధ్యాహ్నికసంధ్యాతర్పణంకరిష్యే మాధ్యాహ్నికసంధ్యాసావిత్ర్యాః । కశ్యపఋషిః । రుద్రో దేవతా । ఉష్ణిక్ఛందః । భువఃపురుషతర్పణంకరిష్యే । ఓం భువఃపురుషంతర్పయామి । యజుర్వేదంతర్పయామి । మండలంతర్పయామి । అంతరాత్మానంతర్పయామి । సావిత్రీంతర్పయామి । వేదమాతరంతర్పయామి । సాంకృతింతర్పయామి । సంధ్యాంతర్పయామి । యువతింతర్పయామి । రౌద్రీంతర్పయామి । వృషభవాహినీంతర్పయామి । ఉపసింతర్పయామి । నిమృజింతర్పయామి । సర్వసిద్ధికరీంతర్పయామి । సర్వమంత్రాధిపతింతర్పయామి । భూర్భువస్స్వఃపురుషంతర్పయామి । ద్విరాచమ్య । అథసాయంసంధ్యావిధిః । పాదౌహస్తౌప్రక్షాళ్య । శుచిప్రదేశేఉపవిశ్య । ద్విరాచమ్య యథోక్త ప్రాణాయామంకృత్వా । మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయంసంధ్యాముపాసే । పాదమార్జనంపూర్వవత్ । అగ్నిశ్చేత్యస్యమంత్రస్య । యాజ్ఞవల్క్యఉపనిషదృషిః । అగ్నిర్మన్యుర్మన్యుపతయోహాశ్చదేవతాః । ప్రకృతిశ్ఛందః । అభ్యంతరశుద్ధ్యర్థముదకప్రాశనేవినియోగః । అగ్నిశ్చమామన్యుశ్చ...సత్యేజ్యోతిషిజుహోమిస్వాహా । ద్విరాచమ్య శిరోమార్జనంపూర్వవత్ । పాపపురుషవినాశనం పూర్వవత్ । బ్రహ్మాస్త్రమస్త్రోపసంహారణంపూర్వవత్ । ఆచమ్య పునరాసన ప్రా

ణాయామం కృత్వా । గాయత్రీన్యాసధ్యానాదికవిధి పూర్వవత్ ।
తతస్సంధ్యోపస్థానం పూర్వవత్ । ప్రవరముచ్చార్య నమస్కారం కృ
త్వా । ఉపవిశ్యాచమ్య । సాయంసంధ్యాతర్పణం । ఆచమ్య ప్రా
ణానాయమ్య సంకల్ప్య । సాయంసంధ్యాంగతర్పణం కరిష్యే । వసిష్ఠఋషిః ।
విష్ణుర్దేవతా । అనుష్టుప్ఛందః । సాయంసంధ్యాతర్పణం కరిష్యే ।
ఓం స్వః పురుషం తర్పయామి । సామవేదం తర్పయామి । మండలం
తర్పయామి । పరమాత్మానం తర్పయామి । సరస్వతీం తర్పయామి । వేద
మాతరం తర్పయామి । సాంకృతిం తర్పయామి । సాంకృతింతి । సంధ్యాం త
ర్పయామి । వైష్ణవీం తర్పయామి । గరుడవాహినీం తర్పయామి ।
ఉషసీం తర్పయామి । నిమ్రుచం తర్పయామి । సర్వసిద్ధికరీం తర్పయా
మి । సర్వమంత్రాధిపతిం తర్పయామి । భూర్భువస్స్వః పురుషం తర్పయా
మి । ద్విరాచమ్య । కాలాగ్నిరుద్రోపనిషద్విధానాత్ త్రిపుండ్రధార
ణం కుర్యాత్ । మంత్రదేవప్రతిష్ఠాయా సంధ్యావందనప్రయోగ
ఉచ్యతే । ఆచమ్య ప్రాఙ్ముఖో భూత్వా । కుశపాణిః సమాహితః । ప్రణ
వవ్యాహృతిసప్తగాయత్రీం శిరసహ త్రిః పఠేదాయతప్రాణః ప్రా
ణాయామః స ఉచ్యతే । ప్రాణానాయమ్య దివ ... యతేంద్రి
యః । అథ సంధ్యాముపాసిష్య ఇతి సంకల్ప్య మార్జయేత్ । తిస్రభి
ర్మార్జనం కుర్యాదాపోహిష్ఠేతి శౌనకః । పదేపదేతి పేన్మూర్ధ్ని
ప్రతిప్రణవసంయుతం । ఆత్మానం ప్రణవేన పరిషించ్య జలే స్థితః ।
సూర్యశ్చేత్యనువాకేన । ప్రాతఃకాలే పిబేదపః । అగ్నిశ్చేత్యనువాకే
న సాయంకాలే పిబేదపః । ఆపః పునంతు మధ్యాహ్నే మంత్రాచమనమా
చరేత్ । విసృజ్య దర్భానాచమ్య కుశపాణిః పునర్మార్జయేత్ । ప్రణవే
న వ్యాహృత్యా గాయత్ర్యా ప్రాపాద్యయా । ఆపోహిష్ఠేతి సూక్తే
న మార్జనం హి చతుష్కరం । సూక్తాదాంత్యయోశ్చోక్తం సమా
ర్జనం తతః । ఉద్ధృత్య దక్షిణేనైవ పాణినా సలిలం గోకర్ణం వా కరం । నిధా
య నాసికాగ్రే తత్ పురుషపూర్వం చ సంస్మరేత్ । ఋతంచైవ మంత్రం
వాపి స్మృతం వాజసనేయకం । దక్షనాసాపుటేనైవ పాపాత్మానమపో
హయేత్ । తజ్జలం నావలోక్యాథ వామభాగక్షితౌ క్షిపేత్ । విసృ
జ్యదర్భాన్ సూత్రైః నప్రోక్ష్య దర్భాన్ పత్రపరం । త్రిసంధ్యా మార్జనా

దూర్ధ్వం గాయత్ర్యావాహనం భవేత్ । ఆయాతు వరదా దేవీతి ।
పాణిభ్యాం జలమాదాయ గాయత్ర్యా చాభిమంత్రితం । త్రివేరభిముఖ
స్త్రిష్ఠన్ త్రిరూర్ధ్వం సంధ్యయోః క్షిపేత్ ।। అసావాదిత్యమంత్రేణ ప్రద
క్షిణమథాపరం । అపస్పృష్ట్వోదకేనైవ పశ్చాద్భూమౌ విసర్జయేత్ ।
ధ్యాత్వా పవిత్రం సంప్రోక్ష్య జలస్థానం శిలోదకైః । అథ రాదీన్నమ
స్కృత్య కుశాగ్రై రాసనం తతః । బద్ధపద్మాసనం వాపి స్వస్తికం వాప్యుదఙ్ము
ఖః । ఓం భూర్భువస్వరోమ్మితి జప్త్వా సమ్యగాసనం తతః । ప్రాణాయా
మం ధారయేత్త్రిర్యథా విధి సమాహితః । ఋష్యాది లక్షణం జప్త్వా ఋషి
ప్రోక్తాన్యథాక్రమం తతః । వ్యాహృతీభిః విన్యస్య సావిత్ర్యాచ విధానతః ।
షడంగన్యాసం విన్యస్య యోనిముద్రాం ప్రదర్శయేత్ । గాయత్రీం
పంచ కోటి [illegible] స్యాది వా సూర్యమండలే । కల్పోక్త లక్షణేనైవ ధ్యా
త్వా భక్త్యా తతో జపేత్ । ప్రాతస్తిష్ఠన్ జపేద్విప్రస్సాయం తూపవి
శ్యచ । ఉపవిశ్యచ మధ్యాహ్నే జపకర్మ సమాచరేత్ । అష్టోత్తరశతం
నిత్యమష్టావింశతిమేవవా । విధినా దశకం వాపి త్రికాలేషు జపేద్ద్విజః ।
నక్షత్ర ప్రాదుర్భావా జపేదా సూర్యదర్శనాత్ । అర్ధాస్తమిత మార
భ్య జపేదా ఋక్షదర్శనాత్ । సాయంప్రాతర్గాయత్రీ దివాం తే యథాసం
భవం [illegible] తవేనసమం తాం కుర్యాత్ । తేనజపేన ఆత్మనః ఉపమా భవ
తి । తథాచ గృహ్యధానాభిహితం । అహోరాత్రస్య యన్సంప్రాతిస్సాయం
సాన్ప్రయ [illegible] యన్సంపత్తి । తత ప్రాతర్మిత్రస్య చర్షణీధృత ఇతిచతసృభిః
ఋగ్భిర్మిత్రోపస్థానం కుర్యాత్ । సాయంతు ఇమం మే వరుణ తత్వాయా
మీతి ద్వాభ్యాం వరుణముపతిష్ఠేత్ । అత్రమిత్ర శబ్దేనాహరభిమానినీ దే
వతోచ్యతే । వరుణ శబ్దేన రాత్ర్యభిమానినీ దేవతోచ్యతే । తథాచ
బ్రాహ్మణే భిహితం । అహర్వై మిత్రో రాత్రిర్వరుణ ఇతి । నమో బ్రహ్మ
ణ ఇతి త్రుత్వా । దిగ్దేవతాభ్యో నమస్కృత్య । సంధ్యాయై సావిత్ర్యై గా
యత్ర్యై సరస్వత్యై సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో నమస్కృత్య । ఉత్తమే శిఖరే ఇతి అను
వాకేన గాయత్రీం చ విసర్జయేత్ । అత్ర పాదౌ తథా భూమిం సంధ్యాం తా
[illegible] పాదనమేత్ । సర్వత్ర నామగోత్రే తు కీర్తయేదభివాదనే । సత్యా
గురు [illegible] గథా సూర్యం ద్విజాంశ్చాన్యాన్ విశేషతః । మధ్యాహ్నే తు విశే
షాత్తు ముపస్థానం తథాప్యకం । అపామంజలిసంపూర్ణమూర్ధ్వం క్షిపేదిచ

క్షిపేత్ । సవితృమండలం పశ్యన్ ఉపతిష్ఠేద్దివాకరం । ఊర్ధ్వబాహుర్జపేత్పూస్త్రాముదుత్యంజాతవేదసం । సూక్తంహి చిత్రందేవానాంమాంగసత్స్వంచమదిత్యృచం । ఉపతిష్ఠేత్సర్వసూక్తైః సర్వసౌరప్రతీయుది । అనేనవిధినావిప్రస్సంధ్యోపాస్తింకరోతియః । సర్వపాపైః ప్రముచ్యేత సజీవేచ్ఛరదాంశతం । సర్వేశమహాసాయుజ్యత్వం ప్రవతీత్యాహ శౌనకః ॥ ఇతిసంధ్యోపాస్తిప్రకరణం ।

సంధ్యాయానిత్యత్వవిచారః

తత్రాదౌ సంధ్యావందనంనిత్యం ।*। అహరహస్సంధ్యాముపాసీతేతిశ్రుతావహరహరితివీప్సావగమాత్ *అహరహః ప్రవృత్త్యాతే-అగ్నిహోత్రేనప్రవృత్త్యతే-ఏవం తేవసంతేజ్యోతిషాయజేతే త్యాదావితాకర్షవాత్-సన్నిదమయుక్తం తత్రనిత్యత్వం-యథాకాలమకరణే ప్రాయశ్చిత్తశ్రవణాత్ అత్యతీయాత్పురుషాత్స్వేమవానా భావే దావ్రాప్తహ్యోగ్నిణాచ్చ-అనాహితాగ్నికాస్త్రీయమిత్యుక్తపాతకవన్నాహితాగ్నికాయాఃపాతాచ్చ-నైవంప్రక్రియతే తాదృశవచనానిసంతియేనసంధ్యావందనంనిత్యంభవతీతిచేదుచ్యతే-ప్రత్యేతత్తథావిధానివచనానిసంతీతివక్తవ్యం-తంసంధ్యావందనకర్మప్రధానభూతగాయత్ర్యుపదేశస్యయథాకాలమకరణేప్రాయశ్చిత్తభావశ్చోచ్యతే- ఆహోస్విద్యథాకాలసంధ్యావందనకర్మానుష్ఠానస్యాకరణే ప్రాయశ్చిత్తాభావ-నాద్యఃసావిత్ర్యాఅపియథాకాలమనుపదేశేగురుతరపాతిత్యప్రాయశ్చిత్తశ్రవణాత్-యథాహభగవానాపస్తంబః । అతిక్రాంతేసావిత్ర్యాఃకాలఋతంత్రైవిద్యకంబ్రహ్మచర్యంచరేదథోపనయనంతతస్సంవత్సరముదకోపస్పర్శనమితి-ఉక్తంచాశ్వలాయనమునిచంద్రైః-అతఊర్ధ్వంపతితసావిత్రీకాభవంతి-నైనానుపనయేన్నాధ్యాపయేన్నయాజయేయురితినద్వితీయః-సంధ్యాయాఅకరణేప్రాయశ్చిత్తస్యాశ్రవణాత్-తథాహగోభిలః *। సంధ్యాయేనవిజ్ఞాతాసంధ్యాయేనానుపాసితా । జీవమానోభవేచ్ఛూద్రోమృతశ్వానోఽభిజాయతే విష్ణుపురాణే । ఉపతిష్ఠంతియేసంధ్యాంయేనపూర్వాంనపశ్చిమామ్ । వ్రజంతితేదురాత్మానస్తామిస్రంనరకంనృప । కూర్మపురాణే। యోఽన్యత్రకురుతేయత్నంధర్మకార్యేద్విజోత్తమః । విహాయసంధ్యాప్రణతిం

సహూతినరకాయుతమ్ ॥ ఇత్యహస్సంధ్యాహీనో౽శుచిర్నిత్యమనర్హస్సర్వక
ర్మసు । యదన్యత్కురుతే కర్మ నతస్య ఫలభాగ్భవేత్ ॥ స్మృత్యంతరే చ
యస్సంధ్యాం కాలతః ప్రాప్తామాలస్యాదతివర్తతే । సూర్యహత్యాము
పాప్నోతి ఉలూకత్వమియాత్తథా ॥ [illegible] తస్య దానం ధ్యానం
యే విఫలానామపాదతే । తాసేవ ధార్మికో రాజా శూద్రకర్మసు యో
జయేత్ । శౌనకః ॥ సంధ్యాత్రితయం యస్య సప్తరాత్రమవిచ్ఛిన్నం స
న్న్యస్తోపి యుక్తో వాప్యనన్య శూద్రతుల్యః తస్మాత్సంధ్యావందనాది
క్రమశ్రేష్ఠత్వాద్యావజ్జీవమనుష్ఠేయమితి సిద్ధం తచ్చానుష్ఠాన

* సంధ్యాయా అర్థజ్ఞానపూర్వకమేవానుష్ఠేయత్వవిచారః *

మర్థావబోధపూర్వకమాచరణీయం । తథాసతి మహాఫలం భవతి సతత
థా ఆహ ఛాందోగ్యే యదేవ విద్యయా కరోతి శ్రద్ధయోపనిషదా తదేవ వీర్య
వత్తరం భవతి । విద్యా నామార్థజ్ఞానం శ్రద్ధా నామ ఆస్తిక్యబుద్ధిః, అర్థజ్ఞానే
న సమగ్రఫలం భవతీత్యాశయేన వీర్యవత్తరమిత్యుక్తం । తద్వేదవిదే
వ్యాసేంగతైః కాలసామర్థ్యాదవిస్పష్టతయా అనుష్ఠానమాత్రేణాపి ఫలమస్తి
చేన్మన్యేత తథాపి రుక్తేపి స్థాణుకయ భారహారః కిలాభూదధీత్యవేదం
నవిజానాతి యో౽ర్థం, యో౽ర్థజ్ఞ ఇత్సకలం భద్రమశ్నుతే నాకమేతి జ్ఞానవి
ధూతపాప్మేతి, స్మృత్యంతరే౽పి యదధీతమవిజ్ఞాతం నిగదేనైవ శబ్ద్యతే
అనగ్నావివ శుష్కైధో న తజ్జ్వలతి కర్హిచిత్ ॥ లఘువ్యాసో౽పి వేదస్యా
ధ్యయనం సర్వం ధర్మశాస్త్రస్య చాపి యత్ । అజ్ఞాతార్థం తు తత్సర్వం తు
షాణాం ఖండనం యథా ఖండనం వితుషాణాం స్యాన్నిష్ఫలం శ్ర
మానత్యక్తం । యథా పశుర్భారవాహీ నతస్య భజతే ఫలమ్ ద్విజస్త
థార్థానభిజ్ఞో న వేదఫలమశ్నుతే ఇత్యాదికర్మఫలభాగ్భవతీత్యర్థః । అత
ఏవ వ్యాసః జ్ఞాత్వా జ్ఞాత్వా చ కర్మాణి జనో యోయో౽నువర్తతే । విధు
షః కర్మసిద్ధిస్స్యాత్తథా నావిదుషో భవేత్ । అతఏవ తేషాం పూజాధర్మ
పిన కార్యం ఇత్యవిద్వాన్ । పాత్రమాత్రేణ తాంస్తాంస్తు ద్విజాతీనర్థవర్జి
తాన్ । శూద్రానివ బాహ్మణాన్ జ్ఞానవాన్ మంత్రేణ పివార్చయేత్ । అర్థో
జ్ఞానవతామావశ్యక ఇతి భావః ॥ లఘువ్యాసో౽పి క్రియాహీనస్య మూర్ఖస్య
మహారోగిణః । యథేష్టాచరణస్యాహుర్మరణాంతమశౌచకమ్ ॥ పాఠమాత్రేణ కేవలమపి మూర్ఖా రాయశ్చల్ప తే । శ్రుత
మర్థజ్ఞాన, శుభమోపస్యము త్పతేన భవితవ్యమితిసి [illegible] జ్ఞానం

ర్మ చన యుక్తం మూర్ఖ కథితం యథా అధీత్య సంహితాం సంధ్యుక్తం తత్ర
కైస్తాన కేవలమ్ అర్థజ్ఞానసంపన్నస్య ఫలముపాహ్ముమః । వేదజ్ఞా ప్రార్థ
తితిక్షాయ బ్రహ్మప్రాప్తి మేవ కేవలం । స్మైవలో కేతిష్ఠ న బ్రహ్మభూయాయ
యః ల్పనేపూర్తితోపి మంత్రార్థజ్ఞస్య హాయా స్తుతై వాధ్యా స
యాస్క్యాద । అధీత్య యత్తి ంగదపి వేదార్థాపరిజ్ఞాన మేరతః ॥ తప్లోక స వా
స్తోతిధనా స్తానలో ద్విజః ॥ యః ౧ ధర్మపి మంత్ర భాగమాత్రమ్

* వేదార్థాపరిజ్ఞానే దోషః *

స్మృతిః - వేదార్థాపరిజ్ఞానే దోషమాహ । వేదపాఠమాత్రేణ సంతుష్టో
యో ధర్మిః ॥ పాఠమాత్రాసాధ్యాతుం సంసారః సీదతి యోऽధీత్య
విధివద్విప్రో న వేదార్థం విచారయేత్ । స సాన్వయః శూద్రకల్పః పాత్ర
తాం న ప్రపద్యతే । తస్మాదర్థజ్ఞానాయ యత్నః కర్తవ్యః -కర కేవలాభ్యాద
యుసంభవాదర్థజ్ఞానాభావస్య దుష్టత్వం చ మంత్రార్థజ్ఞానస్య

* ఉపనిషద్విద్యాప్రశంసా *

ఛాందోగ్యోపనిషది సర్వము సేతుర్విద్వాన్భగవాన్ పత్రంల
మని ద్రష్టానుమా న్నాపి యుక్తే తమసో ధావతమః ప్రవిశంతి యే
ద్యాముపాసతే యుక్తా విద్యానిత్యప్రాప్తాయుః తత్రత్రమతి నార ।
విద్యానేవాప్యవిద్యా వ్యక్తిత్వావిధాతుమవిదుషాన్ దామ్నాయాన్ మ
హావేతి, యుక్తాస్పష్టమనన్యాశాస్త్రమేవ ప్రతిష్ఠి కించిన్నజ్ఞానాతి ప్ర
వమేవ యమవిద్యాముపాస యుక్తే, ఉపాయ్య విద్యానుపాసయత తత్వే
శ్యతే యస్య స్వయము విద్యానుపాసయు నోపి తమనవతః వశోతిర
స్తార్థజ్ఞాన నిత్యమిత్యభావాన్నిప్రాయః । అపి చ మంత్రార్థపరిజ్ఞాన
సిద్ధ్యర్థమేవ ధీః సమర్థోపి విద్యానిత్యం గాతికానవి శేషణాక్ కా వి
ద్యా నంవి వేశి - అన్యథా తస్యైవ ఫల్యాభావాత్ - నష్టత్వ వేషు త
ద్వాదశ భవతి, పిష్టగిష్ణ మతద్విత్యాధిష్ఠ అంధాయా వంగ్యాదే
స్త్రదసంభవేపి యథా సిద్ధ్యకర్తృతాతి తద్వత విదుషా పి యాగాదికా
కేన కితిచే స్త్రవం - తం గ్యాదేవంగ వైకల్యాదినా కష్టకరమ నూ
తానుష్ఠానమర్థత్వే పి వితరయ్యాదమానకత్వాన్మంత్రార్థజ్ఞాన
పూర్వకమనుష్ఠాతుం శక్యస్య కశ్చిద్దోష ఇతి - తథా యుక్తమిత్యా
మః । ఋగ్వేదస్య సాంగార్థజ్ఞానప్రతిష్ఠాస్య మూలత్వాద్యాతు తా

ప్రసంకల్పాదియాజమానకర్మణి యథాశాస్త్రానుష్ఠానసమర్థత్వేన తత్ప్రా ప్తకర్మాన్తరస్తుహావహనస్య యేసహై. యస్మాత్ -పంగ్వాదేస్సామర్థ్యాభా వేపియాగాధికారోస్తి తన్న - యేనమూఢస్యాపి తదధికారో యాగా ద్య-సహియజ్ఞోపవీతీనిత్యోద్యేకస్సంధ్యాముపాసీతేతి విధీయమానం సంధ్యావందనమశక్తస్యాప్నోతి స్యాత్ప్సాస్తిత్వితిన్యాయేన అయజ్ఞోపవి తినోపి తదనుష్ఠానం దృశ్యతే-న చాపక్షోనుప వీతీ చ యాతి రోతి నత త్కృతమితి చ వాదయజ్ఞోపవీతినస్తదనుష్ఠానమనుచితమితి వాచ్యం తథానస్యార్థజ్ఞానాపేక్షితాపత్తిపాదకపూర్వోక్త బహువచన వీరాది యామూఢస్యాపి సాధికారోస్తీతి నకిముక్తం బ్రూ [illegible] రన్నూఢస్యాపి గరీయసా ప్రయత్నేన విదితపదార్థసంగతిః స్యానదధికారోఽన్యథాతే వత్తోద్దేశత్యాగావమాత్రావతిజ్ఞానాభావేన తత్కృతం [illegible] విఫలం స్యాత్ అవిధినాకృతమకృతమితి సిద్ధాన్తాత్ -అతఏవ య ఏవం వేద య ఏవం విద్వాన్యజతే-యస్త్యైవం విద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి, య ఉ చైనదేవం వేద, య ఏవం విద్వాంశ్చాతుర్మాస్యైర్యజతే ఇతి ప్రతికర్మ సు విద్వత్సంకీర్తనం దృశ్యతే. తదన్యథా [illegible] వదనర్థకం స్యాత్ కించ స్వాధ్యాయోధ్యేతవ్య ఇత్యధ్యయనవిధేః ఫలవదర్థావబోధ వ్యాపారమంగీకుర్వాణైర్భట్టపాదైరపి యాగార్థపరిజ్ఞానమావశ్యక మితి బహుధా ప్రతిపాదితం నాపి ఫలవదర్థావబోధస్యాధ్యయనవ్యతిరేకా భావే లాభాత్తదర్థమధ్యయనవిధేయమితి చేన్న అధ్యయనైరపర్థ మవబుధ్య యాగాదికమనుష్ఠితం చేత్ క్రతుఫలభావనాసిద్ధిరితి నియ మార్థం తద్విధానాత్ -నను అధ్యయనవిధేరనారభ్యాధీతత్వాత్ క్రతు సంస్పర్శాభావాన్న క్రత్వర్థమితి చేన్న స్వాధ్యాయస్యార్థప్రతిపాదన సామర్థ్యరూపలింగేన యాగానుప్రవేశిత్వాత్ అధ్యయనస్య యాగ సంస్పర్శసంభవాత్ -యథా, యస్య పర్ణమయీజుహూర్భవతీత్య [illegible] రభ్యాధీతపర్ణతాయా అవ్యభిచరితయాగసంబంధితజుహూద్వారా యాగాన్వయాత్ [illegible] ఫలాకాంక్షాయాః [illegible] ద్రవ్యసంయమవిధిప రత్వం తద్వచసస్యాదృష్టంతి స్వాదిత్వం [illegible] యాయస్యాపి [illegible] అ ధ్యయనవిధేః [illegible] ఫలం -నతు ఫలవదర్థావబోధః తథాపి సకలకాంక్షికత్వమసత్యనుపేక్షితత్వాత్ -వస్తుతస్తు [illegible] విధేరర్థావ

బోధపర్యంతవ్యాపారాభావేపి అనుష్ఠానాపత్తిద్వారాకర్మావసానాంగీకా
రాన్నకాపిక్షతిః-తస్మాదర్థజ్ఞానమావశ్యకమితిసిద్ధం-తచ్చనిగమ నిరుక్త
వ్యాకరణాదిసాధ్యత్వేనతత్రాధ్యయనాంతానాంఫలవదర్థజ్ఞాన లాభా
యత్వబుద్ధిపరీక్షార్థంచతత్పరమోపయోగభూతమపినగ్రంథా రం
భఃక్రియతఇతిదురభిమానదుష్టజననమునష్ఠాపినైతద్వైయర్థ్యశంకా

సంధ్యాకర్తృనియమాః

సావత్రతిసనుసంధ్యావందనంకథంభూతేనకర్తవ్యం,ఉచ్యతే యజ్ఞో
పవీతినిత్యోదకస్సంధ్యాముపాసీతేత్యాశ్వలాయనకేతిథాదర్శనాత్
యజ్ఞోపవీతినాకృతస్నానేనమార్జనాదికంకుర్వతాప్రదక్షిణంసంధ్యా
వందనంకర్తవ్యం-తదుక్తమాపస్తంబమునిభిఃశ్రౌతపరిభాషాయాం-
యజ్ఞోపవీతీప్రదక్షిణందైవానికర్మాణికరోతీతి - స్మార్తపరిభాషా
యామపి-యజ్ఞోపవీతినాప్రదక్షిణమితి-నిత్యోదకస్స్మృత్యుక్తోదకః- తే
నమార్జనాదికమపిసిద్ధమితినారాయణవృత్తికారః-తత్పదేనైవస్నా
నస్యాపిగ్రహణం,శక్తవిషయేస్నాతస్యైవతదధికారాత్ - నముహూ
ర్తమప్యప్రయతోభవతీతిసాముదాయాచారికేషుదర్శనాత్ ననుసంధ్యా
కాలే,స్నానమావశ్యకం-తత్పూర్వభావిత్వనియమాభావాత్ - అతఏ
వసంధ్యాస్నానమితిపరాశరస్మృతౌవిహితపదోప్యదృశ్యతేఇతిచేన్న - అ
గ్నిహోత్రంజుహోతి,యవాగూంపచతీతిపాఠవ్యత్యాసేనార్థ క్రమ
స్వీకారాత్-అతఏవ॥*॥అస్నాత్వానాచరేత్కర్మజపహోమాది కిం
చన । స్నాత్వాధికారీభవతిదైవేపిత్ర్యేచకర్మణి । అత్యంత మలినః
కాయోనవచ్ఛిద్రసమన్వితః । స్రవత్యేవదివానక్తంప్రాతస్స్నానంవిశో
ధనమితిస్మృతిషుసంధ్యావందనాత్పూర్వం-స్నానంకార్యమితిబహుధా
ప్రతిపాద్యతే-తస్మాత్పూర్వంస్నానంకర్తవ్యం-తతస్సంధ్యావందనంక
ర్తవ్యమితిసర్వంసుస్థం-ననుయజ్ఞోపవీతినాకర్తవ్యమిత్యుక్తం- తద
నుపపన్నం-ఉపనయనకాలేయజ్ఞోపవీతస్యగృహ్యకారైరనుక్తత్వాది
తిచేన్నత్వం-తథాపియజ్ఞోపవీతధారణమావశ్యకం-అథాతోధర్మయజ్ఞో
పవీతంబ్రాహ్మణఇతిశ్రుతౌయజ్ఞోపవీతాభావేబ్రాహ్మణ్య భావ ప్రసక్తే
ర్వాత్-గృహ్యకారైరపితత్తత్కర్మణియజ్ఞోపవీతధారణమిత్యు
క్తం-యజ్ఞోపవీతశౌచేచనిత్యేఇతి-పరిభాషాయామపిసత్యత్వముక్తం

స్వర్గాదివిలక్షణతయా దురితనిరాకరణలక్షణం నిత్యకర్మ ఫల స్వ
రూప ప్రదర్శనపరత్వాచ్చ - వయంతు బ్రూమః, యత్కర్మాకిలా పా
నుష్ఠానాకరణేయ ప్రత్యవాయశ్శ్రూయతే తత్కర్మ నిత్యం - యద
కరణే ప్రత్యవాయో న శ్రూయతే తేన తన్నిత్యం - తథా హ్యాపస్తంబాచార్యాః - ఉపచ
పాదీయకాచార్యాః - అన్యయావిధినిరూపణప్రసంగే ఉపనయనాఖ్య
సంస్కారో నిత్యః అకరణే ప్రత్యవాయశ్రవణాదితి. ఏవం చాకరణే ప్రత్య
వాయశ్రవణాశ్రవణాభ్యాం నిత్యకామ్యవివేకస్సంభవతి నన్విదం విరుద్ధం
ప్రాయశ్చిత్తస్యాప్యకరణే ప్రత్యవాయశ్రవణాత్ - తథాహి ॥ * అతీతేచి
రకాలే తు ద్విగుణప్రతిమహత్యేతి వచనేన తద్విధానాత్కర్తవ్యం తేన నిత్య
త్వవివేకస్స్యాత్ - ఇతి చేన్న - ప్రాయశ్చిత్తాకరణే దోషనిరసనాయ న
హ్యద్విగుణప్రతిపత్తియతే పరం తు ప్రాయశ్చిత్తేన నిరాకరణీయస్య
పూర్వోక్త దురితస్యైవ చిరకాలే త్వతీతే ద్విగుణప్రతిపాదకత్వైవ నిరాస
ఉచ్యతే - అన్యథా ప్రాయశ్చిత్తానవస్థాప్రసంగాత్ - అతఏవ అధి సం
ధి - విహితకర్మాననుష్ఠానం ప్రత్యవాయజనకం, అభావస్య కారణ
త్వాత్ - పరం తు తద్విరుద్ధకర్మాచరణమేవ తథాతత్తు కుత్రచిత్ కాయి
కం కుత్రచిద్వాచికం కుత్రచిన్మానసికమితి వివేకః, ఇదముక్తం భట్టపాదైః *
స్వకాలే యదకుర్వంస్తు కరోత్యన్యదచేతనః । ప్రత్యవాయోఽస్య తేనైవ
నాభావేన స జన్యత ఇతి । అచేతనః మూఢధీః ప్రత్యవాయః
స్వకాలే విహితకర్మానుష్ఠానకాలే యద్విహితమకుర్వన్ అన్యద విహి
తం నిషిద్ధాచరణం కరోతి అస్య ప్రత్యవాయస్తేనైవ జన్యతే నాభావేనేతి కారికా
ర్థః - నను కామ్యకర్మణాం కాలే అకరణే ప్రత్యవాయశ్శ్రూయతే -
యథా సిద్ధాంతే - కామ్యత్వేనాభిమతే ప్రదోషాదౌ స్తంభాగ్రయతీర్థ సా
లావృకేర్థ్యః ప్రాయచ్ఛదిత్యకరణే ప్రత్యవాయశ్రూయతే తద్దాన ము
భయోర్భేద ఇతి చేత్ తద్వాచ్యం ఆరంభాదూర్ధ్వమేవ నిత్యతా సం
పాదకత్వం సత్తు సంధ్యాయా యథాకాలమనుష్ఠానేదోష సంకీర్తన పర
త్వం తం ప్రతి రహస్యం న స్వేనం చేన్నిత్యనైమిత్తికయోః కర్మణోర్భేదో న స్యాత్
తత్రాపి ప్రత్యవాయశ్రవణాత్ - ఇతి చేన్న - నిమిత్తసంయోగాయోగా
భ్యాం భేదసంభవాత్ - తస్మాదహరహస్సంధ్యాముపాసీతేతి మూల వా
క్యం సంధ్యానిత్యతావబోధకం తత్ర ప్రత్యవాయనివృత్తిలక్షణం ఫల మ

కృత్స్నత్వస్సర్వస్సుందరమ్-అథవిధివిచారః-ననుకోఽయంవిధి రుచ్యతే - మానాంతరానవధారితార్థే సంధ్యావందనరూపే ప్రవిత్తిత్వాత్.అపూర్వవిధిరేవ యజనవిధివత్ తదుక్తం భట్టపాదైః - విధిరత్యంతమప్రాప్త ఇతి.

సంధ్యాత్రయస్య ప్రాథమ్యవిచారః

ననుసంధ్యాత్రయమధ్యేకస్యప్రాథమ్యం,ఉచ్యతే సంధ్యాత్రయమధ్యేసాయంసంధ్యాయా ఏవ ప్రాథమ్యం,తథాహి ఉపనయనకాలే మాధ్యాహ్నికసంధ్యాచరణాభావాత్ సాయంకాలేపి సాయం సంధ్యాయా ఉపక్రమ విధానాత్-స్మైవమర్థమేవగమ్యతే-అత్రిగౌతమౌ* సావిత్రీం తు గురోర్లబ్ధ్వా మంత్ర స్త్వాయమన్యధోదితః । అభ్యస్యోపాసయేత్సంధ్యాం సాయమాదియథాక్రమమితి । వసిష్ఠోపి । గాయత్రీం గురుణా దిష్టాం శిష్యవాన్ సార్థమభ్యసేత్ । సూర్యేస్తశిఖరంప్రాప్తే సాయంసంధ్యాముపక్రమేదితి । శౌనకోపి ॥ * ఉపనీతో ద్విజో యో చ సాయంసంధ్యాముపక్రమేత్ । బ్రహ్మయజ్ఞం తు సంప్రాప్తం మధ్యాహ్నే తు పరేహని । ఉపాకరణ పర్యంతం గాయత్ర్యా బ్రహ్మయజ్ఞకం । కుర్యాన్మాధ్యాహ్నికీం సంధ్యాం తతః సంధ్యాక్రమాగతా ఇతి ఇతో నయనానంతరం పరేహ్ని మాధ్యాహ్నికకాలదర్శనాత్-ఆశ్వలాయనాపస్తంబయోరేవ సమానః పంథాః [illegible] నోపపద్యతే [illegible] రేణోక్తం-అస్తంగమనపర్యంతం [illegible] ఉపవేశనస్య సిద్ధత్వాదనుపపత్తిః- ఆచమన సంధ్యా [illegible] చామేదితి [illegible] మాధ్యాహ్నికసంధ్యాకరణముపనయనకాలే నోపపద్యతే-సమిదాధానముపవేశనం చ స్మృతిషు చేన్న-తథాపి [illegible] సంయోగే ద్వితీయా శ్రుతేః [illegible] -న చైతావతా [illegible] హీనః [illegible] మనుపాశ్య గాయత్రీ [illegible] బ్రహ్మచారిణః [illegible] నియమ [illegible] [illegible] తథా [illegible] [illegible] సంధ్యా [illegible] సంధ్యా [illegible] సంధ్యాముపాసీత [illegible]

* అథసంధ్యాకాలవిచారః *

సంధ్యాప్రభృత్యేవ సంధ్యాకాలో నిర్ణీతః - అథ సంధ్యాకాలవిచారః క్రి
యతే - తత్ర ముఖ్యకాలఉక్తః - ఛాన్దోగ్యే సంధ్యాస ధ్యాముపాసీత స
జ్యోతిష్యాదర్శనాత్సంధిః ఇతి - అస్యార్థః - సజ్యోతిః పదం సూర్య నక్ష
త్రవాచకం - తథాచ సజ్యోతిషాదర్శనాత్ - అథాస్తమిత సూర్యదర్శ
న కాలమారభ్య నక్షత్రోదయపర్యంతం యః కాలసంధిః తత్ర సాయం
సంధ్యాముపాసీత ఇతి విదధీత - తదుక్తం ॥ * ॥ అ
ర్ధాస్తమితకాలాద్యస్సంధిరా తారకోదయాత్ తత్ర
సంధ్యాముపాసీత సాయంకాలే సమాహిత ఇతి ॥ సజ్యోతిషోదర్శనాత్ ॥ న
క్షత్రదర్శనకాలమారభ్య సూర్యదర్శనాద్యః కాలసంధిః తత్ర ప్రాతస్సం
ధ్యాముపాసీతేతి - స్మృత్యంతరే విశేష ఉక్తః * అహోరాత్రస్య యస్సం
ధిః సూర్యనక్షత్రవర్జితః తత్ర సంధ్యాముపాసీత సాయం ప్రాతస్స
మాహిత ఇతి ॥ ఉదయాత్ప్రాక్తనీ సంధ్యా ఘటికాత్రయముచ్యతే । సా
యం సంధ్యా త్రిఘటికా అస్తాదుపరి భాస్వత ఇతి అకృత్స్న సూర్యబింబా
స్తమయాదూర్ధ్వం నక్షత్రోదయాత్పూర్వం యస్సంధికాలః - అకృ
త్స్న నక్షత్రాస్తమయాదూర్ధ్వం సూర్యోదయాత్ప్రాక్ యస్సంధి
కాలః - తత్ర సంధ్యాముపాసీతేత్యర్థః - అయం సంధ్యాద్వయస్య
ముఖ్యకాలః - నన్వేతాం చేత్సంధ్యావందనం కథమాచరణీయం - ఏతా
దృశ ముఖ్యకాలస్యాతిక్రమే అర్ఘ్య ఉచ్యతే - అస్త్యేవ కాలస్సోత్తమ మ
ధ్యమాధమభేదేన స్మృతిషు కీర్తితత్వేన ఉత్తమకాలేత్యనుష్ఠానాలా
భే మధ్యమాధమకాలేత్యనుష్ఠానసంభవాత్ - తథాహి * ఉత్తమా
సూర్యసహితా మధ్యమాలుప్తతారకా అధమా తారకోపేతా సాయం
సంధ్యా త్రిధా మతేతి గౌతమః ॥ ఉత్తమా తారకోపేతా మధ్యమా లుప్త
తారకా । అధమా సూర్యసహితా ప్రాతస్సంధ్యా త్రిధా మతేతి । ఏవం
భూతోపి ముఖ్యకాలవశాదస్మిన్ సూత్రవిధే కాలే యస్తు సంధ్యాం నాను తి
ష్ఠతి - సహిసం పూర్ణం బ్రాహ్మణో న భవతి - తథాహ శాతాతప *। అనా
దిత్యాంతు యః పూర్వాం నాదిత్యాం చైవ పశ్చిమాం ॥ నోపాసీత ద్విజస్సం
ధ్యాం స శూద్రో బ్రాహ్మణస్స్మృతః అబ్రాహ్మణస్సంపూర్ణబ్రాహ్మణో
న భవతీత్యర్థః * వ్యాసశాతాతపాభ్యాం తు సంధ్యాకాలనిర్ణయః । తది

ప్రోపి చతుర్వేదశాస్త్రప్రవచనసంశయః । యస్త్వేతస్మిన్ కాలే సంధ్యా
ముపాస్తే నను పూర్వం బ్రాహ్మణ ఇత్యర్థాద్దుక్తం భవతి-గౌతమః ।*।
కాలేషు న దిశాన. ధ్యాన్వగ్ర మోక్షప్రదాయిని । అకాలే సంధి తా

సంధ్యాశబ్దార్థవిచారః

సంధ్యా చ సంధ్యాన ధూరిణ । అథ సంధ్యాశబ్దార్థో వివ్రియతే- సం
ధ్యాముపాసీతేత్యత్ర సంధ్యానామిత్యర్థః రూపా దేవతా తాముపాసీత
ధ్యాయిః- తాం ధ్యాయ- ఆచమనాదారభ్య అభివాదనాంతం కర్మ
కుర్యాత్ -సా దేవీ సిద్ధేనస్పష్టీకృతా * యాసం ధ్యాపాజగత్సూతి ర్మా
యాతీతా హి నిష్కలా । ఈశ్వరీ కేవలా శక్తిస్తత్త్వత్రయసముద్భవా ।
ధ్యాత్వార్క మండలగతాం సావిత్రీం వై జపేద్ద్విజ ఇతి । అనేనార్కబిం
బాభివ్యక్తా ది శబ్దవాచ్యా పరబ్రహ్మ రూపా చిచ్ఛక్తిరేవ సంధ్యా దేవ
తేత్యుక్తం భవతి- ధ్యానాత్ సంధ్యా యున్నిత్యర్థః- సావిత్రీం సవితృదేవతా
కాం ప్రచ జపేదిత్యర్థః- సా చ గాయత్రీ- నను దివ విరుద్ధం- నను ధ్యా
నమంచిచ్ఛక్తి పరం, పరంతు కర్మ పరమేవ- సంధ్యాస్నానమితి పరాశ
రోత్తర వ్యాసకీః తస్మాత్ -సత్యం- సంధ్యాపదస్య ముఖ్యవృత్త్యా చి
చ్ఛక్తి పరత్వేపి సంధ్యాభవా సంధ్యేతి వ్యుత్పత్త్యా క్రియాపరత్వస్యాపి సం
భవాత్ -అత ఏవ వ్యాసః ।*। ఉపాస్తే సంధి వేళాయాం నిశాయా దివస స్య
చ । తామేవ సంధ్యాం తస్మాత్ ప్రవదంతి మనీషిణ ఇతి । క్రియాం
విదధాతి- యోగయాజ్ఞవల్క్యః ।*। సంధౌ సంధ్యాముపాసీత నాస్తగే నో
ద్గతే రవౌ । క్రియా రూపాదిత్యాఖ్యాం చిచ్ఛక్తి రూపాం దేవతాం
ధ్యాయన్ను క్రియాదితి ఫలితార్థః- అత్ర కేచిత్ సంధ్యోపాస్యా దేవ
తాతి యోపలక్షితాం క్రియా మాదాయ పర్యవస్యతీతి సంధ్యాపదం క్రి
యాపరమిత్యాహుః- తదసాధు, న. ధాభవా సంధ్యేతి సంధ్యాపదస్య క్రి
యాపరత్వసంభవేపరంపరయా తత్ప్రవాయా అన్యా యోగ్య
త్వాత్ -ఉపాసీతేత్యుపాసనా తువిహితతయా కర్తవ్యం పరతంత్రాభి
నయా పక్రియైవ నతు జ్ఞానం తన్న ప్రమాణ పరతంత్రత్వేన పుం పరతంత్ర
త్వాయోగాత్- తథా చ శ్రుతి ।*। తమన్యయ తమాదిత్య మభి
ధ్యాయన్ కుర్వన్ బ్రాహ్మణో విద్వాన్ సకలం భద్రమశ్నుతే సాయాది త్యో
బ్రహ్మేతి బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి య ఏవం వేదేతి అస్యార్థః భాష్యం కా

రే గోక్తః - నక్ష్యమాణప్రపదక్షిణంకుర్వన్ - ఏవం ధ్యాతశబ్దవాచ్యసూర్యాదిత్యం బ్రహ్మేతి ధ్యాయన్నైహికాముష్మికం సకలంఫలమశ్నుతే యఏవముక్తధ్యానేన శుద్ధాంతఃకరణో బ్రహ్మసాక్షాత్కారులతేన పూర్వోక్త వచనమప్రాప్య ... ధ్యానాజ్ఞానాజ్జీవిత్వే ప్రాప్తి త త్వా ప్రతి ... సాక్షాత్కారేణ జ్ఞానాగమేభ్యో ప్రవిష్టోభవతి - న్యాయ తదేవం ప్రతిపద్యేత గాయత్రీ బ్రహ్మణః ... సోహమస్మీత్యుపాసీతవిధినా యేనకేనచిదితి ... రూపాచిచ్ఛక్తిదేవగాయత్రీధ్యానం భవతి - అతఏవ జపకాలే గాయత్రీధ్యానం విహితం । గాయత్రీ ఛందోద్యో ... సూర్యాత్మకః ... ధర్మార్థకామమోక్షాణాం ... యాన్యక్షర త్రిదివ్యాతు గాయత్రీ ధ్యానం ... చిచ్ఛక్తిదేవగాయత్రీ శబ్దవాచ్యమార్గతిం । ... ఆదిత్యధ్యానం విహితం - ఏవం చ ఏతేనయుక్తం తత్ ధ్యానం జపకాలేవజపకాలేవగాయత్ర్యాదిత్యయోర్ధ్యానాత్ - నచేష్టా పత్తిః ఏకస్యైవకర్తుః రేకకాలీన ప్రధానకర్మద్వయకరణాయోగాత్ - తస్మాదాదిత్యరూపచిచ్ఛక్తి దేవగాయత్రీశబ్దవాచ్యత్వం బ్రహ్మచైతన్యస్యైవగాయత్రీమంత్రప్రతిపాద్యత్వాచ్చిచ్ఛక్తిరూపసూర్యాదిత్యరూపం గాయత్రీ రూపంచబ్రహ్మచైతన్యమేవ ... ధ్యాన దేవతే స్యాదితి గంతవ్యం - అర్ఘ్యప్రక్షేపణం గాయత్రీజపః - సూర్యోపస్థానం చేతి త్రయం నిత్యకర్మణి ప్రధానం - అన్యత్ స్మృత్యుక్తమార్జనాదికం తదంగమితి మహాకారకమితియావత్ అపరాహ్ణే *ఓంకారవ్యాహృతి పూర్వా గాయత్రీ బ్రాహ్మణోపదేశే । త్రిష్టుభం చైవ రాజన్యే జగతీం వైశ్యేపనిషేతి । సన్ధ్యాగాయత్రీ మిత్రా ... గాయత్రీ జపమాత్రస్థానాత్ - సర్వస్థానకు ... త్రాంగమ్యాతే ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మేత్యాదిమంత్రయుక్త తన్త్రప్రాణాయామన్యాసధ్యానాదికం గాయత్రీ జపాంగం - ఏవం త్రిపర్వం ... ప్రక్షేపణం ... పూర్వాభిముఖః ... గాయత్ర్యాదిమంత్రైర్ ... ప్రక్షేప త్రైకాలిక ... స్యాత్ప్రాధాన్యేనవిధానాత్ - గాయత్రీజపోపస్థానశబ్దే ... ద్విజ మార్గో చేత్ ... క్షేపణమాత్ర విధానాచ్చ - ఇదముక్తం సన్ధ్యాత్రితయే ... ఉపాసనా ... జపహోమాది ... యోన్యదేవత ...

తి/జపః। తస్మిన్నాద్య లేశ్యఘు:శ్రిష్టపణవమాత్రమేవః కర్తవ్యమిత్యాహ పైఠీనసిః। అశౌచేఽప్యహ్నః జలేన్ద్రత్వా సూర్యం ధ్యాయన్నమస్కుర్యాదితి। సూర్యం ధ్యాయన్న జలేన్ప్రః క్షిపేదిత్యన్వయః - స్మృత్యర్థసారే తత్సర్వం విచార్య ఆగ్నేయ్యాదియాగ త్రియానుష్ఠానవత్తైషాంత్రియాణామనుష్ఠానమావశ్యకమిత్యుక్తం - అతః ద్వైనాన్నానుపాద్వ్యాకరాచిత్రయాణామనుష్ఠానాసంభవేఽపి ఏకానుష్ఠానేనైవ సంధ్యోపాసనం పూర్ణం సిద్ధ్యతి - నాసోమయాజినో బ్రాహ్మణస్యాగ్నీషోమీయ ఇతి అగ్నీషోమీయయాగానుష్ఠానాభావేఽపి దర్శయాగానుష్ఠానేనైవ పౌర్ణమాస్యాపూర్వవదితి ప్రయోజనమనుసంధేయం - అథ సంధ్యాకాలలోపప్రాయశ్చిత్తం ।*। సంధ్యాకాలే త్వతిక్రాన్తే స్నాత్వా చమ్య

* సంధ్యాకాలాతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమ్ *

యథావిధి । జపేదష్టశతం దేవీం తతస్సంధ్యాం సమాచరేత్ ।జమదగ్నిః। ఏకాహం సమతిక్రమ్య ప్రమాదాత్కృతం యది-అహోరాత్రోషితో భూత్వా గాయత్ర్యాశ్చాయుతం జపేత్ । యత్తు ।*। రాష్ట్రభంగే నృపక్షోభే రోగార్తే సూతకేఽపి చ । సంధ్యావందనవిచ్ఛిత్తిర్న దోషాయ కదాచనేతి । తద్వచనస్యాతథావిధకాలేఽపి యావదనుష్ఠానాలాభేఽపి మనసా మన్త్రోచ్చారణమాత్రేణ తత్సిద్ధిః-న తు సర్వాత్మనా లోపః-ఇత్యర్థస్స ఇతి తాత్పర్యార్థః-ఇదం చార్ఘ్యదానకాలే సమ్యగ్జ్ఞాయతే-నను విద్యార్థినాం సంధ్యాకాలలోపో భవతీత్యత్ర కాలాతిపాతే దోషోఽస్త్యేవ ।*। దేవాగ్నిద్విజవిద్యానాం కార్యే మహతి సంస్థితే । సంధ్యాహీనేన దోషోఽస్తి యస్మాత్తత్కర్మసాధకః । తస్మాద్యథాకాలాతిక్రమణే విద్యార్థినాం న దోష ఇతి సుష్ఠు అథ సంధ్యావందనస్య గౌణకాలస్త్రీణ్యావతాదుపయోగిత్వేనోచ్యతే* సప్రాత

సంధ్యావందనస్య గౌణకాలవిచారః

ర్న ప్రదోషే చ సంధ్యాకాలో విధీయతే. ముఖ్యకల్పేనుకల్పశ్చ పర్వసిద్ధకర్మణి స్మృత ఇతి॥ స్మృత్యర్థమనుపచయ స్మృత్యర్థమగౌణకాలో వేదితవ్యః ముఖ్యమగౌణకాలః స్మృత్యంతరేకీర్తితః। *। చతస్రో ఘటికాః ప్రాతరుదయం గౌణకాలస్తు మధ్యమః । ప్రాతఃకాలేష్వేవ మేవ సంధ్యాకాల ఉదీరిత ఇతి-షడ్ఘటికాత్మకః కాలః ప్రాతఃకాలశబ్దార్థః। ముహూర్తత్రితయం

ప్రాతరితివచనాత్ - తత్రచతస్రో ఘటికాః ప్రాతస్సంధ్యాయా గౌణ మ
ధ్యకాలఇత్యర్థః । ప్రదోషకాలేప్యేతావానేవ ॥* త్రిముహూర్తా
త్మకంప్రదోషస్యాస్తాద్భానావస్తంగతేసతీతివచనాత్ । కించ । త్రిము
హూర్తాత్మకస్యకాలస్యరజన్యాదావాదినేదినే । జ్ఞాపయన్తి ప్రదోషత్వం
గార్గ్యప్రభృతయస్సదా । తత్రాపిపూర్వవత్ - ఉత్తమగౌణకా
లస్తుగౌణకాలేనోక్తః ॥*॥ సాయంకాలేత్రిఘటికాఅస్తాదుపరిభాస్వ
తః । ప్రాతఃకాలేత్రిఘటికాతస్త్రిసంధ్యాం సమాచరేత్ । గోభిలః
* । ముఖ్యకాలేయదావశ్యకర్మకర్తుంనశక్యతే । గౌణకాలే
పికర్తవ్యం గౌణేప్యత్రిగృశోభితః । అతఈదృశీముఖ్యఏవేతిసమ్మ
తః । * । గౌణకాలేష్వతిక్రాంతేసూర్యహత్యాంవదేదితిఅసాయం
ప్రాతస్సంధ్యాంకుర్యాత్ - తావత్సూర్యంతం సూర్యస్యరక్షసాం చ
యుద్ధప్రవృత్తిః - సూర్యస్యతద్యుద్ధబాధానివృత్త్యర్థత్వాత్సంధ్యో
పాసనస్య । * । తస్మాదుత్తిష్ఠంతగ్ంహావాతాసిరక్షాగ్ంస్యాదిత్యం
యోధయంతీయావదస్తమన్వగాదితిశ్రుతేః । అత్రానుష్ఠానకాలే
ప్రాయశ్చిత్తపూర్వకమేవానుష్ఠానంకార్యం తత్ప్రకారస్తుస్మృత్యంతరే
। ప్రాణాయామత్రయం ప్రాతఃద్విగుణ సంగవేస్మృతం । మధ్యా
హ్నేత్రిగుణం ప్రోక్తమపరాహ్ణేతుషడ్గుణం । సాయాహ్నే ద్వాదశ
గుణంసూర్యహత్యాంతతోవ్రజేత్ । అథసంధ్యాత్యయస్యాపి శేషణ

*సంధ్యాతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తద్వైవిధ్యం *

కాలాతిక్రమణస్యప్రాయశ్చిత్తముచ్యతే - సంధ్యాయాఃద్వౌకా
లౌనిర్ణీతావధస్తాన్ముఖ్యగౌణభేదాత్ - ముఖ్యకాలేతిక్రాంతేగౌ
ణకాలేప్రాప్తంచేదనుష్ఠానంవక్ష్యమాణప్రాయశ్చిత్తపూర్వకంకా
ర్యం - తచ్చప్రాయశ్చిత్తంద్వివిధం - గాయత్రీపూర్వకమర్ఘ్య
ప్రక్షేపణాత్మకమేకం - ప్రాణాయామాత్మకమపరం - తత్రార్ఘ్యప్ర
క్షేపణాత్మకమాహవ్యాసః । * । ప్రణవవ్యాహృతియుతాంగాయ
త్రీంశిరసాసహ । ఉచ్చార్యక్షతాన్యర్ఘ్యమాదౌసంధ్యాకర్మసమా
చరేత్ [illegible]థాంతరే । * । గాయత్రీంశిరసాసార్థం ముక్త్వా
వ్యాహృతిభిస్సహ । కాలాతీతవిశుద్ధ్యర్థంచత్వా సంధ్యాంసమాచ
రేత్ । అర్ఘ్యమితిశేషః - ఇదంప్రాయశ్చిత్తంసంధ్యాతిక్రమేపిస

దాన - తదానీమేకం ప్రాణాయామం కృత్వా ముఖ్యకాలాతిక్రమ
ణదోషపరిహారార్థం చతుర్థ్యర్ఘ్యప్రక్షేపణాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్య
ఇతి సంకల్ప్య ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్యం దత్వా తతస్సంధ్యాం సమాచరేత్ ।
చతురర్ఘ్యాంస్తు గాయత్ర్యా దత్వా సంధ్యాం సమాచరేత్ । కాలాతీ
తవిశుద్ధ్యర్థం శ్రీసంధ్యాసు సమాచరేదితి । ఉభయోః ప్రాయశ్చిత్త
యోస్సముచ్చయః - నతు వికల్పః - ఏకస్మిన్ దోషే త్రయాణామా
ణాని ప్రాయశ్చిత్తాని సముచ్చీయేరన్నిత్యౌ తే వచనాత్ ప్రాణా
యామలక్షణం ప్రాయశ్చిత్తముక్తమధస్తాత్ - అత్ర కేచిత్ ప్రాణాయా
మత్రయం ప్రాతరిత్యత్ర ప్రాతరితి లింగాత్ - ప్రాతః కాలాతిక్రమణప్రా
యశ్చిత్తత్వేన ప్రాణాయామలక్షణం ప్రాయశ్చిత్తం సముచ్చినోతి -
నేతరయోరితి వదంతి - తన్న - అర్థవాదాసిసాధయిష్యర్ఘ్య యయోః కర్మ
ణోచాన్యస్మిన్నివినియమాతిక్రమణమాత్రేః ధీయమానస్యతస్య కర్మ
విశేషే నియమితుం శక్యత్వాత్ - అత ఏవ సుదర్శనాచార్యైః ప్రాయశ్చి
త్తనిరూపణప్రసంగే ఆచమనభోజనలోపః ప్రాణాయామశ్చేతి త్రయా
ణాం సముచ్చయో న తు వికల్ప ఇతి వ్యాఖ్యాతం - వచనస్థ ప్రాతరితిపదము

* సంధ్యాయా దివా అననుష్ఠానే కర్తవ్యతా *

నువాదపరమితి న దోషః - నను సంధ్యాత్రయస్య దివా భాగ ఏవాస్నాను
ష్ఠానాద్వా సర్వథాననుష్ఠానాద్వా భవేత్ కిం కర్తవ్య - ఉచ్యతే - ఉక్తప్రాయశ్చి
త్తపూర్వకం క్రమేణ శర్వర్యాః ప్రథమయామే కుర్యాత్ - నతు వ్యుత్క్రమేణ
తత్ర లోకోపకారః *। దివోదితాని కర్మాణి ప్రమాదాదకృతాని వై
శర్వర్యాః ప్రథమే యామే తాని కుర్యాద్యథాక్రమమిత్యత్ర కేచిత్స్వకాలే
బలవత్యపీతి న్యాయేన సాయం సంధ్యామకృత్వా దివాతిపన్నాని క
ర్మాణి కుర్యాదితి వదంతి - అపరే పునః క్రమేణేతి వదంతి - తదుక్తం ।*।
కాలాతీతేషు పూర్వేషు ప్రాప్తేషూత్తరేషు చ । కాలాతీతాని కృత్వైవ
విదధ్యాదుత్తరాణి తు । ఇతి శిష్టాచారాదాచారో వేదితవ్య - తదు
క్తమాపస్తంబమునిభిః - సర్వజనపదేష్వేకాంత సమాహిత మార్యా
ణాం వృత్తం సమ్యగ్వినీతానాం వృద్ధానామాత్మవతామలోలుపానామ
దాంభికానాం వృత్తసాదృశ్యం భజేతైవముభౌ లోకావభిజయతీతి ।
నను కతరః పక్షః సమాశ్రయణీయః - ఉచ్యతే - సాయంకాలేహి

సంధ్యావందనం విహితః - తథాచ స్వకాలే మలవత్యాపి తిన్నాయేన తదే
వాతిపన్నానుష్ఠానాత్పూర్వం కర్తవ్యముచిత - తదనంతరమతిపన్నా
నుష్ఠానం- యదా పునస్సాయం సంధ్యాకాలో వ్యతిక్రాంతస్తదానీం యు
థాక్రమమనుష్ఠానం భవతి-అతిక్రాంతావిశేషత్వాత్ - స్వకాలస్యా
తిపన్నత్వేన వర్జితం న్యాయ్యం ప్రకరణాచ్చ-తస్మాదతిపన్నానుష్ఠానాత్పూ
ర్వం స్వకాలే సాయం సంధ్యావందనం కార్యం -అత ఏవాభియుక్తైరపి
స్వకాలేః మార్గానుష్ఠానం గరీయః-తద్వ్యాహాయతి క్రమే లేతద్భిన్నం కిం
చిత్కృతం చేన్మహాన్ప్రత్యవాయో భవతీతి ।*। స్వకాలే యాం న కుర్వా
స్తు కరోత్యన్యదచేతనః । ప్రత్యవాయస్తు తత్రైవేతి ॥*। కిం చ । స్వ
కాలే సాయం సంధ్యావందనం కర్తవ్యమితి స్మృత్యంతరే కీర్తితం ।*।
మధ్యాహ్నే సమతిక్రాన్తే సాయంకాలో భవేద్యది । సాయం సంధ్యా
ముపాస్యాదౌ మధ్యాహ్నికీం చరేదితి । న చైవం క్రమాను
ష్ఠానసంపాదకవచనానాం కా గతిరితి వాచ్యం-సాయం సంధ్యావందన
స్యాపి కాలాతిపత్తివేళాయాం సంధ్యాత్రయసమవాయే కస్య ప్రథమమ
నుష్ఠానమితి జిజ్ఞాసాయాం యథాక్రమమేవానుష్ఠానం నతు వ్యుత్క్రమే
ణేతి జ్ఞాపనార్థం తథావిధవచనప్రవృత్తేః-అత్ర స్మృతివచనం ।*। సా
యంకాలో వ్యతీతశ్చేదన్యాం యాతే దివాకరే । కుర్యాదావర్తనీం సం
ధ్యాం సమారభ్య యథాక్రమం । ఆవర్తనం చ సాయం మధ్యాహ్నః తథా
చ మాధ్యాహ్నికీం సంధ్యామితి ఫలితార్థః - ప్రసంగాత్కించిదుచ్య
తే । * । కుర్యాదావర్తనీం సంధ్యాం రాత్రావపి నదూష్యతి । ద
ద్యాదర్ఘ్యం తు గాయత్ర్యా సౌరం సూక్తం విసర్జయేత్ । మాధ్యా
హ్నసంధ్యా రాత్రౌ చేత్ త్రిమాత్ర్యా యతే యదద్యోంద్రానేజపేత్సూ
క్తం సౌరం వైశ్వానరీయమితి । పరమప్రకృతం తు సాయం సంధ్యా
వందనం స్వకాలే తిక్రాంతానుష్ఠానాత్పూర్వం కర్తవ్యం-తత అతిక్రాం
తానుష్ఠానమితి సిద్ధం ॥ నను రాత్రౌ ప్రథమయామే వ్యతిక్రాంతే కా గతిః -
కర్మానుష్ఠానలోపవ్యతికరః-అత్ర లోకోపకారే । * । అకాలే చే
త్కృతం కర్మ కాలే ప్రాప్తే పునః క్రియా । కాలాతీతే తు యత్కర్మ్యా
దకృతం తద్విసర్జయేదితి । అస్యార్థః - అకాలే అనాగతకాలే యు
త్కర్మ కుర్యాత్ తస్య ముఖ్యకాలే ప్రాప్తే పునః క్రియా పునఃకరణం భవేత్

లాతీతేత గౌణకాలాతిపత్తౌ సన్నకుర్యాత్ - కింతూక్తప్రాయశ్చిత్త
మేవకుర్యాత్ । * । నిత్యానాముఖ్యగౌణకాలఅగామికాలతఃగా

* సంధ్యాదినిత్యకర్మణామేకదినాతిక్రమణే ప్రాయశ్చిత్తమ్ *

ణాతీతేపచిత్తంస్యాన్నాతీతంముఖ్యఅగతఇతి । సంధ్యాదినిత్యకర్మణా
మనుష్ఠానాభావేనఏకస్మిన్నహోరాత్రేగతేపరేద్యురుపోష్యపూర్వకప్రా
ణాయామపూర్వకమష్టోత్తరసహస్రగాయత్రీజపంకుర్యాత్ - తదాచ
మనుః । * । వేదోదితానాంనిత్యానాంకర్మణాంసమతిక్రమే ।స్నాత
కవ్రతలోపేచప్రాయశ్చిత్తమభోజనమ్ । సంధ్యాంగ్నిసహస్రతుని
త్యస్నానంవిలుప్యచ । హోమంచనిత్యకంశుద్ధౌవిద్యాత్సహస్రకం।
శుద్ధేపరేద్యుః-అష్టసహస్రకంఅష్టోత్తరసహస్రం-సంఖ్యాయాఅల్పీయ
స్యాఇతిపాణినిస్మరణాదష్టశబ్దస్యపూర్వనిపాతఇతితాత్పర్యం-అత్రా
యం సిద్ధాంతః-యథాఔపాసనస్యఅష్టహోమకాలాతిపత్తౌ చతూరా

* సంధ్యాయాస్సప్తరాత్రాతిక్రమేపునస్సంస్కారః *

త్రిమహోరాత్రమానోగ్నిర్లౌకికస్సంపద్యత ఇతివచనాదూర్ధ్వంభార్యా
మూలేనపునరగ్న్యాధానంకార్యమిత్యాదితస్తత్రప్రాయశ్చిత్తైర్భవతః -
తథాసప్తరాత్రమవిచ్ఛిన్నంసంధ్యానుష్ఠానాభావేపునస్సంస్కారః కా
ర్యఃతదనంతరముపేత్యపూర్వప్రకారేణతదనుష్ఠానంకార్యం-అత్రస్మ
ర్యతే । * । సంధ్యాతిక్రమణంయస్యసప్తరాత్రమవిచ్ఛితం । ఉక్త
త్రిదోషయుక్తోవాపునస్సంస్కారమర్హతీతి । ఔపాసనహోమస్య
బహుకాలాతిక్రమణేఅగ్న్యభావేహోమకాలేభ్యఃపూర్వం ప్రత్యేకం
సర్వప్రాయశ్చిత్తపూర్వకమతీతహోమాన్కృత్వా -తథాసంధ్యానా
మప్యేకైకశస్త్యాత్ - ప్రక్రతేతుసంధ్యావందనస్య బహుకాలాతిక్రమ
ణేసప్తరాత్రాత్పూర్వమతీతసంధ్యానుష్ఠానప్రాయశ్చిత్తపూర్వకమ్
కార్యమితివక్తుంనశక్యతే-తథాశిష్టాచారాభావాత్ -స్మృతికారైరనం
గీకారాచ్చ-కింతుయథోక్తప్రాయశ్చిత్తమేవకృత్వాసతతం-లోపే
నుష్ఠానమేవకార్యమితిసప్తరాత్రవిచ్ఛిన్నే-ఇతోప్యన్యత్ సంధ్యావందనే
యఃగ్రంథవిస్తరభయాన్నేహప్రపంచితమితిసారం ।

* ఆచమనవిధిః *

అథాచమనవిధిప్రకారఃప్రతిపాద్యతే-ఆచమనవిధిః ---సౌచమ్

స్మార్తం పౌరాణికం చేతి-తత్రిపిత్యక్షుశ్రుతిచోదితం శ్రౌతం-సూత్రో
క్తం స్మార్తం- కేశవాద్యైస్త్రిభి పీత్వేతి వచనోక్తం పౌరాణికం-తత్రా
ద్యం తైత్తిరీయారణ్యకే ప్రసిద్ధ-మిచ్ఛ బ్రహ్మయజ్ఞాంగం- తచ్చాశ్వలా
యనైః బ్రహ్మయజ్ఞాంగతయా కర్తవ్యం-ద్వితీయ పునస్సంధ్యా
దినిత్యకర్మాంగం-తృతీయంపునర్నిష్ఠీవనశౌచాద్యంగమితివివేకః ॥ *॥
శౌచాంతే చ తథా పానే స్వప్త్వా స్నాత్వా క్షుతే చరః । పౌరాణాచమనం కు
ర్యాన్నామభిః కేశవాదిభిః ॥ ఇతిస్మృత్యంతరే దర్శనాత్ -విశేషేణ శ్రు
త్యాచమనసంపత్త్యర్థం చాదికాయామయుక్తం ॥ దేవ్యాః వాద్యైస్త్రిభిః
పీత్వా అబ్లింగైర్నవభిస్స్పృశేత్ । సప్తవ్యాహృతిసంయుక్తాం గాయత్రీం
తిపదాం శిరః ॥ శిరోమంత్రం ద్విశాఖాశ్చ ఏతే మన్యచతుర్వింశతిమం
త్రా భవంతి-ఏతేషాం వినియోగః-కేశవాదీనామివద్రష్టవ్యః-ఇదం శ్రౌ
తాచమనం దర్భపూర్ణాగ్రాసాదిశ్రౌతకర్మాంగం-తథా ఆశ్వలాయనః ।
ప్రాగుదగాహవనీయాదవస్థాయ ప్రాఙ్ముఖో యజ్ఞోపవీత్యాచమ్యేతి-ఆ
త్రివృత్తికారః-ఆచమ్యేత్యాచమనవిధానం శ్రౌతాచమనప్రాప్త్యర్థ
మితి-గాయత్రీజపకాలేవా శ్రౌతాచమనం కృత్వా ప్రాణానాయమ్య గా
యత్రీజపం కుర్యాత్సుఖ్యాపక ఇతి- అన్యత్ర పౌరాణాచమనం స్మృత్యంతరే క
థితం । తదోంకారేణాచమనం యథా వ్యాహృతిభిర్భవేత్ । సావి
త్ర్యా వాపి కర్తవ్యమితి వ్యాసేనభాషితం । పురాణాచమనప్రకారస్స్మృ
త్యంతరే కథితః ॥ కేశవాద్యైస్త్రిభిః పీత్వా ద్వాభ్యాం ప్రక్షాళయేత్క
రౌ । ద్వాభ్యామోష్ఠౌ చ సంమృజ్య ద్వాభ్యామున్మార్జయేచ్ఛిరః । ఏకేన
వామహస్తం ప్రోక్ష్య పాదావపి తథైకతః । ఏకేనాపి చ మూర్ధ్నిస్యాత్తతః
స్పర్శాంగుష్ఠనాభిభిః । సర్వాసామంగుళీనాం తుమూలేన చిబుకం స్పృశేత్
। తర్జన్యంగుష్ఠయోగేన ఘ్రాణద్వయముపస్పృశేత్ ।అంగుష్ఠానామికా
భ్యాం చ చక్షుశ్శ్రోత్రముపస్పృశేత్ । అంగుష్ఠేన కనిష్ఠేన నాభిదేశము
పస్పృశేత్ । కరమధ్యం ప్రతిష్ఠాప్య కరాగ్రైశ్శిరసిన్యసేత్ । ముకుళీ
నచహస్తేన బాహుమూలే ఉపస్పృశేత్ । ఏవమాచమనం కుర్యాత్పా
పాన్నారాయణో భవేత్ । అత్ర ప్రకృతోపయోగిస్మార్తాచమనముచ్య
తే । యత్క్రియాః క్రియతే మోహాదనాచమ్యైవ నాస్తికైః । భవంతిహి
వృథాతస్స్యుః క్రియాస్సర్వా న సంశయః ఇతి వచనాదాచమనం నిత్యతయా

వగమ్యతే-గ్రంథాయం పరియోగః-కృతాప్లవో బద్ధకచ్ఛశిఖో యజ్ఞోపవీ
తీ పవిత్రకరో భూమౌ పాదౌ ప్రతిష్ఠాప్య స్వేష్టదేశతోం హృదినిధాయ
ప్రకృతిస్థం ఫేనబుద్బుదరహితం అంబు సంహతాంగులినా పాణినా గృ
హీత్వా బహిర్జానుత్రిస్త్రి స్తూష్ణీం పిబేత్-అత్ర శౌనకః ॥*॥ ద్విజన్మనాం
విశుద్ధ్యర్థం స్నానాచమనముచ్యతే । శిఖాం కచ్ఛం నిబధ్యస్స్యాదుపవీతస్స
మాహితః । భూమౌ పాదౌ ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోపి వా । ప్ర
త్యఙ్ముఖోపి వా స్నాత్వా చ ప్రభాతే ముఖమప్యుత । స్నాత్వా శుద్ధ్యర్థం సంధ్యా
ది నిత్యకర్మాధికారయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థమేవమాచమనం కార్యమితి తాత్ప
ర్యార్థః-నవ వాచమనోదకమాహ । ఆబాహమేన్నామముగ్నం చ గోకర్ణచు
ళుకస్థితం । సంహతాంగులినా తోయం గృహీత్వా పాణినా ద్విజః । ము
క్తాంగుష్ఠకనిష్ఠాభ్యాం త్రిః పిబేత్ప్రీతిపూర్వకం ॥ తతః ప్రత్యేకమాస్త్రాచసం
కుచోష్ఠౌ త్రిమార్జయేత్ । సంహతాంగులిభిస్తాలైర్ద్విః పరిమృజ్యేత
తో ముఖం । ప్రత్యేకమాస్త్రాచాభ్యుక్ష్య పాదశీర్షే తథైవ తు । మధ్య
మాంగుళిస్పృష్టే శ్రీ త్రిస్పృశేద్ఘ్రాణమూలకం । వాస్త్రా ప్రత్యేకం
స్పృష్ట్వా ఘ్రాణాదిద్వితయం పృథక్ । అంగుష్ఠేన ప్రదేశిన్యా ఘ్రాణం ప
శ్చాదుపస్పృశేత్ । అంగుష్ఠానామికాభ్యాం చక్షుశ్శ్రోత్రే చ సంస్పృశే
త్ । అంగుష్ఠకనిష్ఠాభ్యాం నాభిం పశ్చాదుపస్పృశేత్ । తలేన హృద
యం స్పృష్ట్వా స్పృశేదంగులిభిశ్శిరః । అంగుళ్యగ్రైర్ద్వాహుమూలేషు సం
స్పృశేదితి శౌనకః । ప్రణవేనోదకం ధృత్వా ఆత్మానం సంపరిషించయేత్ ।అ
నేన విధినా విప్రః కుర్యాదాచమనం సదా । ఆచమనకాలే యమోదర్శి
తః । ఆచామేన్నాసనస్థాంఘ్రిర్న బద్ధాసన ఏవ వా । న పశ్యన్ హారితపాదో
వా బహిర్జానుకరోపి వా । పవిత్రకర ఆచామేచ్ఛుచిః కర్మాగమాదరాత్
। కుశమాత్రకరో వాపి దర్భమాత్రకరోపి వా । పవిత్రం హిరణ్యం । ప
విత్రం వై హిరణ్యమితి శ్రుతేః ॥ * । స్నానే చాసనే యజ్ఞే స్వాధ్యాయే
నిత్యకర్మణి । సపవిత్రౌ సదర్భౌ వా కరౌ కుర్వీత నాన్యథా । నిత్యకర్మ
ణి సంధ్యాదావిత్యర్థః - అథ మహాజనపరిగృహీతాచమన విధాయి
కా మూలసూత్రఖండికా లిఖ్యతే । తస్మాన్నాచామేత్ప్రహ్వో నాసీనః శ్రీ
కాహామేత్ప్రదయంగమాభిరద్భిః శ్రీః ప్రోక్ష్య శిరోష్ఠౌ పరిమృజేత్ ద్విరి
త్యేకే సకృదుపస్పృశేద్ద్విరిత్యేకే దక్షిణేన పాణినా సవ్యం ప్రోక్ష్య పాదౌ శి

గచ్ఛేంద్రియాణ్యుపస్పృశేచ్చక్షుషీనాసికే శ్రోత్రే చాథాప ఉపస్పృశేత్
అత్రభాష్యార్థః - శ్రుతిసంస్మృత్యైతిహ్యేషు ప్రసిద్ధరైబుద్ధిమద్భి ర
ద్యాయాలిఖ్యతే - భూమిగతాభిరద్భిరాచమ్యప్రయతో భవతీత్యాదావ ని
త్యకర్మాదౌ ప్రాయశ్చిత్తసిద్ధ్యర్థమాచమనం విహితం - తత్ప్రకారం మా
హ - తిష్ఠన్నితి - తిష్ఠన్ప్రహ్వో వా నాచామేత్ - ననుజలే (శ్రీ) నాచామేది
త్యాసనవిధానాదేవస్థానాదేర్నిషేధసంభవే పృథక్తిష్ఠన్నాచామేది
త్యారంభః - కిమర్థః - ఇతి చేత్సత్యం - ఆసనేన సూత్రేణ నిష్ఠాదాచమనం
విషిధతి । కిం తు జలపానం తథావిధస్యాస్తీతి వదతి - తథాచ గౌతమః
నాంజలినా పిబేన్న తిష్ఠన్నితి యస్మాదాచమన ప్రకరణే జలపాన ప్రతి
షేధోనుపపన్నః - తథాన్యాసీన (శ్రీ) నాచామేది త్యాసనవిధానాదర్థాత్
స్థానాదేర్నిషేధేపి ప్రశస్తిసిద్ధ్యర్థం పునరారంభః అతశ్చవిదనేనవి
షేధేనక్వచిజ్జలేపి నాభిదఘ్నే చోరుదఘ్నే వా తిష్ఠన్ప్రహ్వో వా చ
మనం భవతీ - తన్నిషేధస్య ఉద్ధృతోదకాచమనవిషయత్వాత్ । గౌత
మః । నతిష్ఠన్నుద్ధృతోదకేనాచామేదితి తస్మాదనుద్ధృతోదకే తిష్ఠతః
ప్రహ్వస్యవాచమనసిద్ధ్యర్థం తిష్ఠన్నితి ప్రతిషేధ ఇత్యాహుః - తచ్చింత్యం -
తిష్ఠన్నాచామేదితి సామాన్యనిషేధస్యవిశేషపర్యవసానాయోగాత్ - నగ్నో వా నావృతః ప్రయమాణః విద్యుత ఇతి సూత్రికారేణజ
లేవిద్యమానస్యాచమనమస్తీతి ప్రాగవోక్తత్వాచ్చ - నచగౌతమనచ
నస్యకాగతిరితి వాచ్యం - తస్యఉద్ధృతోదకేతిరణకీర్తనాత్ - తేనాచమ
నప్రతిషేధేత్వేపి అనుద్ధృతోదకవిద్యమానస్యతదస్తిత్వప్రతిపాదక
త్వాత్ - సూత్రాంతరబాధాయాం తథాపర్యవసానాయోగాచ్చ -
అథాచమనవిధిరుచ్యతే - ఆసీన (శ్రీ) నాచామేద్ధృదయంగమాభిరద్భిః -
ద్వితీయాధికరణేతి యా - ఆసీనశ్చాదేశే అనాస స్త్రేత్తుతం బాహు
మూర్ధోరంతరేకృత్వా - ప్రాఙ్ముఖ ఉదఙ్ముఖో వా హృదయంగమా అపః
కరతలస్థాపయాపతీషు మాషోనిమజ్జతి - తావతీః ఫేనబుద్బుదరహితాః
త్రిః త్రివారమాచామేత్ పిబేత్ - బ్రాహ్మణో వా భీగా - క్షత్రియః కంఠ
గాః వైశ్యస్త్రాలుగాః ఇతి వివేకః - త్రిరోష్ఠౌ పరిమృజేత్ త్రివార మంగుష్ఠ
మూలేనఓష్ఠౌ పరిమృజామ - ద్వివిత్యేకే మన్యం గౌతులోమవిః ల్పః సకృదు
పస్పృశేన్నత్యమాభస్తిస్పృఢాం గులిభిరోష్ఠావేకవారమభిమృజ్యాసు -

ద్విగిత్యేకేతులోకేవికల్పః దక్షిణేనపాణినా దక్షిణహస్తేనసవ్యంపాణిం ప్రోక్ష్యతథాపాదౌశిరశ్చఇంద్రియాణ్యుపస్పృశేత్ - అంగులీభిస్స ర్వేషామింద్రియాణాముపస్పర్శనప్రసంగేనతద్యోగ్యేంద్రియాణిపరి గణయతి- చక్షుషీఇతిఇంద్రియాణీతివచనంస్వరూపపరంఅత్ర। అంగు ష్ఠానామికాభ్యాంచక్షుషీయుగపత్పృథగ్వాస్పృశేత్ - అంగుష్ఠ ప్రదేశినీభ్యాంనాసికేఅంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాంశ్రోత్రేశ్రోత్రయోర్యుగ పత్స్పర్శనాసంభవేనపృథగితినిశ్చితంసమ్యక్-అథాపఉపస్పృశేత్ - హస్తౌప్రక్షాళయేత్-ఇదంహస్తక్షాళనమాచమనసంధ్యాదౌకర్మన్యూన- పూర్తియత్యసంపాదకత్వాత్-సూత్రకారేణముక్త్యతయావిహితత్వా చ్చ- స్మృత్యంతరే । * । సంధ్యాయాంసర్వకాలేచస్పృతే రా చమనంభవేత్ । బ్రహ్మయజ్ఞేతువైకుర్యాచ్ఛ్రౌతాచమనంద్విజః । గోకర్ణాకృతిహస్తేనమాషమాత్రంపిబేజ్జలం తన్న్యూనమధికంవా పిసురాపానసమంభవేత్ । అంగుష్ఠాగ్రంసమాకుంచ్యమధ్యమానామ ధ్యపర్వణి । గోకర్ణంతద్విజానీయాత్సర్వేష్వాచమనేష్వపి । సం హతాంగులిహస్తేనగృహీత్వాచాతివిక్షిప్తం । ముక్త్వాంగుష్ఠకనిష్ఠా భ్యాంత్రిఃపిబేద్బ్రహ్మతీర్థతః । అత్రాయంవిశేషః-స్వయమేవవా మహస్తావర్జితేనపయసా ఆచమనంకర్తుంనశక్యతే- సూత్రకారానభి మతత్వాత్ - తథాహి- యంవాప్రయతఆచామయేదితి-సూత్రాయ మర్థః- ప్రయతఃయంవాస్యమప్యాచామయేత్సోపిప్రయతోభవతి- సర్వథాస్వస్యవామహస్తావర్జితాభిరద్భిరాచమనం నభవతి-ఏతేనశా స్త్రాంతరోక్తకమండలధారణమప్యాచార్యస్యానభిమతమితిగమ్యతేఅ లాబుపాత్రేణనారికేళపాత్రేణవాస్వయమాచమనమాచరంతీతిస్యాభి మతమాచార్యస్యేతితాత్పర్యంఅన్య ప్రయతోఽస్తిచేత్తేనైవాచమనజలం కరిష్యత్యాస్వయమాచామేత్-స్వయంపాత్రాంతరేణవాముహస్తానర్జి తేన జలేనతత్కుర్యాత్- యదాస్వీయాప్రయతోనాస్తితదానదీతీరం గత్వాస్వయమేవాచామేత్- అతఏవభూమిగతాస్వప్స్వాచమ్య ప్ర యతోభవతీత్యత్రఆచమ్యేతిస్వాతంత్ర్యోక్త్యాత్ప్రత్యయనిర్దేశః అన్య థాతదానీమపిఆచమయిత్వేతినిర్దేశాపత్తేః-ఇదమపస్తంబోనా మపిసమానంకథమితిచేదుచ్యతే-తస్యాచమనస్య । * । సంధ్యా

యాంకర్మకాలేచస్మృతే రాచమనం చరేదిత్యవిశేషేణ నిర్దిష్ట త్వాత్ - ననుసంధ్యాయామపి శ్రౌతాచమనమస్త్వితిచేన్న* బ్రహ్మయజ్ఞేతువై కుర్యాచ్ఛ్రౌతేరాచమనం ద్విజ ఇతి వచనవిశేషేణ తస్య శ్రౌతకర్మాంగత్వావధారణాత్ - కించ- ప్రాగుదగాహవనీయా దవస్థాయ ప్రాఙ్ముఖో యజ్ఞోపవీత్యాచమ్యేత్యాశ్వలాయనసూత్రే ప్యాచమ్యేతి పునర్విధానం । శ్రౌతాచమనప్రాప్త్యర్థమితి వృత్తికారేణ వ్యాఖ్యాతం - ఏవంచేత్తత్స్నానాంగతర్పణాద్యపి శ్రౌతే సూత్రతాత్పర్య విదాం సూత్రకారాణాం వ్యాకోపస్స్యాత్ - అనుష్ఠానేతు విశేషోస్తి - తథాహి- త్రిః పిబేదీక్షితః కరేణ వామకరే జలం నిషిచ్య హస్తావభ్యుక్ష్య ముఖం ద్విర్వారం పరిమృజ్య పాదావభ్యుక్ష్య చతసృభిరంగుళీభిరోష్ఠౌ సమృజ్యాంగుష్ఠతర్జనీభ్యాం నాసికాద్వయం సంస్పృశ్యాంగుష్ఠమధ్యమాభ్యాం చక్షుషీ సంస్పృశ్యాంగుష్ఠానామికాభ్యాం శ్రోత్రే సంస్పృశ్యాంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం నాభిం సంస్పృశ్య హస్తతలేన హృదయం స్పృష్ట్వా సర్వాభిరంగుళీభిశ్శిరో బాహూ చ సంస్పృశేత్ - తదుక్తం బోధాయనేన ప్రథమపానేన ఋగ్వేదం ప్రీణాతి- ద్వితీయపానేన యజుర్వేదం ప్రీణాతి- తృతీయపానేన సామవేదం ప్రీణాత్యథ సవ్యకరేణ జలముత్సృజత్తేన పితౄన్ప్రీణాత్యథ హస్తావభ్యుక్ష్య తేన ఇతిహాసపురాణాదీని ప్రీణంతి ముఖం ద్విః పరిమృజేత్ప్రథమమార్జనేనాథర్వణవేదం ప్రీణాతి- ద్వితీయమార్జనేనాంగిరసం ప్రీణాత్యథ పాదావభ్యుక్ష్య తేన విష్ణుం ప్రీణాత్యథ చతసృభిరంగుళీభిరోష్ఠౌ సంస్పృశేత్తేన సరస్వతీం ప్రీణాత్యథాంగుష్ఠతర్జనీభ్యాం నాసాద్వారే సంస్పృశేత్తేన వాయుం ప్రీణాత్యథాంగుష్ఠమధ్యమాభ్యాం చక్షుషీ సంస్పృశేత్తేన చంద్రాదిత్యౌ ప్రీణాత్యథాంగుష్ఠానామికాభ్యాం శ్రోత్రే సంస్పృశేత్తేన దిశః ప్రీణాత్యథాంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం నాభిం సంస్పృశేత్తేన పృథివీం ప్రీణాత్యథ హస్తతలేన హృదయం సంస్పృశేత్తేన చ పంచ ప్రాణాన్ ప్రీణాతి సర్వాభిరంగుళీభిశ్శిరో బాహూ చ సంస్పృశేత్తేనాశ్విన్ దేవతే ప్రీణాతి తేన పరబ్రహ్మస్థానః పరబ్రహ్మ ప్రీణాతీదం త్వాచమనం సంధ్యావందనవేలాయాం కర్తవ్యం బోధాయనేనాపసంధ్యోపాసనకాల ఇతి నైవోక్తత్వాత్ - అత్ర కేచిద్గృణంతి- ఋగ్వేదాయనమో యజుర్వేదాయనమః సామవేదాయనమ ఇత్యాది పఠితా.

రేణ చతుర్థ్యాం త్రైవర్ణైస్త్రైరుపకల్పితైరనుష్ఠానం కర్తవ్యమితి శా
వత్రప్తత్వాత్ - తత్కల్పనాయాం బోధాయనసూత్రం ప్రమాణమా
హోస్విద్వచనాంతరం - నద్వితీయః తథావిధవచనాంతరాశ్రవణాత్ -
నాద్యః బోధాయనవచనస్య తథాత్వేః కర్తవ్యతాప్రతిపాదకత్వేన త
త్రిసామర్థ్యాభావాత్ - అన్యథా ॥ * ॥ త్రిః ప్రాశ్నీయాద్యదంభ
స్తు ప్రీతాస్తేన స్యుర్దేవతాః । బ్రహ్మావిష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ భవతీహ నసంశ
యః ॥ గంగా చ యమునా చైవ ప్రీయతే వస్త్రమార్జనాత్ । పాదా
భ్యాం ప్రీయతే విష్ణుర్బ్రహ్మాసిసిక్షితః । నాసత్యావశ్రప్రీయేతే స్పృ
ష్టే నాసాపుటద్వయే । స్పృష్టే లోచనయోః స్యాతాం ప్రీయేతే శశ్యనలా ని
తౌ । స్కంధయోః స్పర్శనాదేవ ప్రీయంతే సర్వదేవతాః । నాభిసం
స్పర్శనాన్నాగాః ప్రీయంతే చాస్య నిత్యశః । సంస్పృష్టే హృదయే చా
స్య ప్రీయతే చంద్రదేవతా ॥ మూర్ధసంస్పర్శనాదస్య ప్రీతస్తు పురు
షో భవేదిత్యత్రాపి బ్రహ్మణే నమ ఇతి ప్రథమపానం స్యాద్విష్ణవే నమ ఇతి
ద్వితీయపానం స్యాద్రుద్రాయ నమ ఇతి తృతీయపానం స్యాదేవం సర్వం
యోజ్యం - న చేష్టాపత్తిః - అనంప్రతిపత్తైర్నహి కుత్రాపి దేశే శిష్టా ఆ
చరంతి - న చ తద్వచనస్య ప్రీణనే తాత్పర్యాన్న త్రిత్వసామర్థ్యమితి వా
చ్యం - తథా ప్రకృతేపి శీతలాదృష్టిర్దీయతాం - అవిశేషాత్ - న చ
బోధాయనసూక్తం - కథమాశ్వలాయనానాం గ్రాహ్యమితి వాచ్యం - త
స్యాశ్వలాయనాచార్యవత్తచ్ఛాఖాభిమానత్వాత్ - తదుక్తం స్మృ
త్యంతరే ॥ * ॥ బోధాయనోజయత్యశ్చ ఆశ్వలాయనశౌనకౌ । వృ
త్తిసూత్రకృతావేభిరుక్తం తత్ప్రవివిచ్యతామితి ఆశ్వలాయనవచనస్మృ
తికర్తా వృత్తికృత్సూత్రకృద్గృహ్యకర్తా తివివేక ఇతి సంప్రదాయః -
ఆశ్వలాయనపరిశిష్టగృహ్యకారేణ ప్రకారాంతరేణ నిర్ణీతం - తథా హి -
సకండక్షిణేన పాణినా దాయకనిష్ఠాంగుష్ఠౌ విశిష్టౌ వితత్యేతి - స్మ ఇత
రాంగులిసంహతోర్ధ్వాంశ్చ కృత్వా బ్రహ్మతీర్థేన హృదయప్రాపిణాం త్రిః
పీత్వా - పాణిం ప్రక్షాళ్య సంస్పృష్టాభిన చాంగుష్ఠమూలేన ఆకుంచి
తోష్ఠమాస్యం ద్విః పరిమృజ్య సకృచ్చ సంహతమధ్యమాంగులిభిః పాణిం
ప్రక్షాళ్య సవ్యం పాణిం పాదౌ శిరశ్చాభ్యుక్ష్య స్పృష్టాంభసా సంహత మ
ధ్యమాంగులిత్రయేణాస్యముపస్పృశ్య అంగుష్ఠప్రదేశిన్యా ఘ్రాణబిలద్వ

యమనామికయా చక్షుషీ శ్రోత్రే కనిష్ఠకయా నాభిం తలేన హృదయం సర్వా
భిరంగుళీభిశ్శిరస్తదగ్రైశ్శిరః సాచోపస్పృశేదిత్యే తదాచమనమేవంద్వి
రాచమ్యేతి-తత్రకల్పద్వయే వగీతశిష్టాచారాదాచారో వేదితవ్యః. స
చాపస్తంబీయానాం స్మార్తాచమనస్యారణ్యోక్తశ్రౌతాచమనాద్యానవి
శేషో స్తీతి వాచ్యం-శ్రుతిస్మృత్యుక్తత్వాభ్యాం భేదాత్ - శ్రౌతేతి రాచా
మేదిత్యాదరయోమ. తాస్తాన్యతః శ్రౌతాచమనః కర్తవ్యాత్ - స్మార్తే
తు తూష్ణీమితి భేదమాహ -ఇదమత్ర తాత్పర్యం-శ్రౌతే ద్విః పరిమృజ్య స
కృదుపస్పృశ్యేతి ద్విర్వారం పరిమార్జనమేక వారముపస్పర్శనం చ -
స్మార్తేతు త్రిరాచమ్య పరిమృజేద్ద్విరిత్యేకస్కృదుపస్పృశేద్ద్విరిత్యేక ఇతితు
ల్యాకల్పితానుష్ఠానే నవిశేష ఇతి సర్వం సుస్థం । *

* ప్రాణాయామలక్షణమ్ *

అథ ప్రాణాయామలక్షణముచ్యతే - అర్థం వా సిసాధయిషురి
తి-ప్రాణాయామకర్తవ్యతాప్రతిపాదకమాపస్తంబసూత్రం-అత్రవృ
త్తికారః అర్థం ప్రయోజనం-తచ్చదృష్టమదృష్టం వా- సిసాధయిషుః
సాధయితుమిచ్ఛుః- అతమితో ఽశక్తిరగ్లానే-ప్రాణాయామశ్చేతి త్రివా
రం ప్రాణాయామం కుర్యాదితి-తస్మాత్సంధ్యావందనస్యాదృష్టార్థకత్వా
త్తదాదౌ ప్రాణాయామ ఆవశ్యక ఇతి సిద్ధం నమః । * । సవ్యాహృ
తీం సప్రణవాం గాయత్రీం శిరసా సహ । త్రిః పఠేదాయతప్రాణః ప్రాణా
యామస్స ఉచ్యత ఇతి । యాజ్ఞవల్క్యః । * । గాయత్రీం సశిరసాం సార్ధం జ
పేద్వ్యాహృతిపూర్వికాం । ప్రతిప్రణవసంయుక్తాం త్రిరయం ప్రాణసం
యమః । యోగయాజ్ఞవల్క్యః । * ॥ భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్త
పస్సత్యం తథైవచ । పత్యచోంకారసంయుక్తాస్తథా తత్సవితుః పదం ।
తథాఓంకారసంయుక్తమిత్యర్థః । * । ఓమాపో జ్యోతిరిత్యేతా
చ్ఛిరః పశ్చాత్ప్రయోజయేత్ । త్రిరావర్తనయోగాత్తు ప్రాణాయా
మస్తు శబ్దితః । ప్రాణాయామస్య సకలకలుషనివృత్తిఫలమిత్యాహ
మనుః । * । దశప్రణవసంయుక్తాః ప్రాణాయామాశ్చతుర్దశ । అపి
భ్రూణహనం మాసాత్పునంత్యహరహః కృతా ఇతి । విజ్ఞానేశ్వరీయే *
ప్రాణాయామశతం కార్యం సర్వపాపాపనుత్తయే । ఉపపాతకజాతా
నామనాదిష్టస్య చైవహి । పూరకకుంభకరేచకాత్మకాన్ప్రాణాయా

కారానం ధ్యాత్రయేష్వదా త్రీన్ కుర్యాదితి స్మృతిరత్నాకరే *। ప్రాణాయామత్రయం కృత్వా సంధ్యోపాసనమాచరేత్ । స్నానే దానే జపే హోమే ష్వేకమేవ వా ॥ అపరార్కే । ప్రాణాయామ త్రయం కార్యం సంధ్యాసు చ తిసృష్వపి । లోకోపకారే । * । సంధ్యాదౌ నష్టే దానే చ ప్రాణాయామానేకమాచరేత్ । అన్యత్రైవ తు కర్తవ్యాః ప్రాణాయామా స్త్రయస్త్రయః । సంధ్యాదావేకాదశ యోరేకల్పాః ఏవం ప్రాణాయామాస్త్రివిధః ॥ తదుక్తం । పూరకః కుంభకో రేచకః ప్రాణాయామస్త్రిలక్షణః । నాసికాకృష్ట ఉచ్ఛ్వాసో ధ్మాతః పూరక ఉచ్యతే । కుంభకో నిశ్చలశ్వాసో రేచ్యమానస్తు రేచకః । తథా ప్రాణాయామస్య ధ్యాన ప్రకారమాహ । * । వామనాసాపుటేనైవ పూరయేత్పూరకః స్మృతః ॥ కుంభకో నిశ్చలశ్వాసస్తావత్కాలం స మంత్రకం ॥ దక్షిణనాసాపుటేన రేచయేద్రేచకః స్మృతః । గ్రంథాంతరే । * । వామే పూరయేద్వాయుం పూరణాత్పూరకః స్మృతః । వాయుం నిరుధ్య మనసా జపేన్మంత్రమనన్యధీః । కుంభకస్స తు విజ్ఞేయః ప్రాణాయామ ప్రలక్షణః । స్మృత్యర్థసారే వ్యాసః । * । దక్షిణే రేచకం కుర్యాద్వామేనాపూర్య చోదరం । కుంభకేన జపం కుర్యాత్ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే । పంచాంగులిభిర్నాసాగ్రపీడనం ప్రణవాభిధా । ముద్రేయం సర్వపాపఘ్నీ వానప్రస్థగృహస్థయోః । కనిష్ఠానామికాంగుష్ఠైః నాసాగ్రస్య చ పీడనం । ఓంకారముద్రా సా ప్రోక్తా యతేశ్చ బ్రహ్మచారిణ ఇతి । స్మృత్యంతరేపి । సన్మీలితదృగ్ద్వారః ప్రాణాయామం సమాచరేదితి । ఏవం ప్రాణాయామః కర్తవ్య ఇతి - స్థితే తద్వినియుక్తం మంత్రం వ్యాఖ్యాయతే । ఓం భూరితి అనేన మంత్రేణ నాసాగ్రన్యస్త లోచనస్సదభిధేయం బ్రహ్మాది ధ్యాయన్ పూర్వోక్త మార్గేణ ప్రాణాయామత్రయం కర్తవ్యమితి తాత్పర్యం - తత్ర ప్రథమం ప్రణవపదం భూలోకాభిమానినో దేవత ఓంకారార్థః బ్రహ్మైక్యేన ప్రస్తూయంత ఇతి తాత్పర్యేణాభిదిష్ట - వస్తుతస్తు ఓమితి వస్త్వంగీకృత వాచకత్వమంగీకృత్య భూలోకాభిమానినో దేవతా ము... ర్తమాహ్నికమనుష్ఠానం ... యేన భక్తి శ్రద్ధా పూర్వకం తత్ర దేవతాయై ... వేదనసిద్ధ్యర్థం తత్ప్రకా

ధానిర్ణీతం - నిగమస్తు ఓమితి బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్యన్నాహ బ్రహ్మోపా
ప్నవానీతి - ఓంకారస్య ద్వారంతి స్తస్య గృహాధ్యయనారంభకాలే
ప్రతిపద్యతే*ఓంకారశ్చాథశబ్దశ్చ ద్వావేతౌ బ్రహ్మణః పురా । కంఠం
భిత్త్వా వినిర్యాతౌ తస్మాన్మాంగలికావుభావితి - శ్రుతిసూత్రస్మృతీనామపి
ప్రవచనస్యాద్యంతయోర్నిర్దిష్టత్వాత్ - అత్ర తాపాద్యదాతస్మిన్దేశే కాల
ఆయమతీర్థాః - అతిసంసారసాగరాదితిబుద్ధ్యా యే పురుష
ధౌరేయా నిత్యైర్నైమిత్తికకర్మభిః ఫలానభిసంధిత్స్యైః పరమేశ్వరం
నిత్యమారాధయంతి - తేభ్యస్సాయుజ్యం తత్త్వం ప్రతిపాద్య తాన్ దుస్తర
సంసారసాగరాత్తారయతీతి తాన్ప్రత్యర్థః - తారయతీతి తస్మాదుచ్యతే
తారమితి శ్రుతేః । సముత్తారయచేత్యత్ర తథా వ్యాఖ్యాతత్వాచ్చ -
అత కర్మిణుపర్యాయోః సుతారకపదయోగకశ్యామః । యమేవైష వృ
ణుతే తేన లభ్య ఇతి శ్రుత్యా తదనుగ్రహస్య సాధకత్వా-రహేతుత్వమితి
తదనుకంపితవివశోకం తరతి నేతర ఇతి తాత్పర్యం - అత్ర సంసార నివృ
త్తిరవిద్యానివృత్తిః - సా చ జ్ఞానసాధ్యా - స్సైవ పరమపురుషార్థః ।
శ్రు । తమేవం విదిత్వాతిమృత్యుమేతి, నాన్యః పంథా విద్యతేయనా
యేతి శ్రుతే -అత్రాయం రూపనివృత్తిప్రకార -అవరకుణిఇతిన్నాలో
అవతే ష్టినోపశ్చాత్యాగాదికసూత్రోక్తమంత్రప్రత్యయోః కీంతః - తేన్య
వ్యాకత్వకేత్యాదినా ఊర్ ఇతి గుణే తత్రశ్లిష్టోచ్చారణమితి - ప్రక్రి
యయా ఓమితి నిష్పన్నం - అకారఉకారమకారఇతి తానేకధా సమభ
వత్ తదేతదోమితి శ్రుతేః । అత్రాయంభావః । బ్రాహ్మణమాత్ర
స్యకుల పదమాత్రవబోధపర్యవసాయి సకలవేదాధ్యయనసంపాదకోఽస్య
కర్మ బ్రాహ్మణస్యాధ్యయనమితి ధర్మశాస్త్రాత్ - తత్ర దైవాన్మాన
షాత్ప్ర దోషాయుషా అల్పకాలత్వాచ్చ సత్రతేదాధ్యయనాభావే తస్య
సర్వసాధారణ్యేన సకలవేదాధ్యయనఫలసిద్ధ్యర్థం సకలవేదసారభూ
తః ప్రణవః ప్రథమతః పఠితో యుక్తం చైతత్ * ఓంకారస్సర్వవేదానాం
సారతః పరికీర్తితః । ఇతి వచనాత్ ।

ప్రాతస్సంధ్యా

శ్లో ॥ అపవిత్రః పవిత్రోవా సర్వావస్థాంగతోపివా । యస్స్మరేత్పుండరీకాక్షం స బాహ్యాభ్యంతరశ్శుచిః ।

ఓం కేశవాయస్వాహా । నారాయణాయస్వాహా । మాధవాయస్వాహా । గోవిందాయనమః । విష్ణవేనమః । మధుసూదనాయనమః । త్రివిక్రమాయనమః । వామనాయనమః । శ్రీధరాయనమః । హృషీకేశాయనమః । పద్మనాభాయనమః । దామోదరాయనమః । సంకర్షణాయనమః । వాసుదేవాయనమః । ప్రద్యుమ్నాయనమః । అనిరుద్ధాయనమః । పురుషోత్తమాయనమః । అధోక్షజాయనమః । నారసింహాయనమః । అచ్యుతాయనమః । జనార్దనాయనమః । ఉపేంద్రాయనమః హరయేనమః । శ్రీకృష్ణాయనమః । ద్విరాచమనం కృత్వా । ప్రణవస్యపరబ్రహ్మఋషిః-పరమాత్మా దేవతా - దైవీగాయత్రీఛందః-ప్రాణాయామేవినియోగః ఓం భూః । ౧ । ఓంభువః । ౨ । ఓంసువః । ౩ । ఓంమహః । ౪ । ఓంజనః । ౫ । ఓంతపః । ౬ । ఓంసత్యం । ౭ । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ । ఓమాపోజ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్ । మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ప్రాతస్సంధ్యాముపాసే ।

ఆపోహిష్ఠేతి త్రిచస్య సూక్తస్య అంబరీష సింధుద్వీప ఋషిః- ఆపో దేవతా - గాయత్రీ ఛందః మార్జనే వినియోగః । ఓం ఆపోహి

ష్ఠా మయోభువస్తాన ఊర్జే దధాతన । మహే
రణాయ చక్షసే । యో వశ్శివతమో రసస్త
స్య భాజయతేహ నః । ఉశతీరివ మాతరః । త
స్మా అరంగమామ వో యస్య క్షయాయ జిన్వథ
ఆపో జనయథా చ నః ।

మంత్రార్థ విచారః

హి యస్మాత్కారణాత్, హే ఆపః యూయం యూయం మయోభువః సుఖస్య భావయిత్ర్యః స్థ భవథ తాదృశ్యో యూయం నః అస్మాన్ ఊర్జే అన్నాయ దధాతన ధత్త అన్నప్రాప్తియోగ్యానస్మాన్ కురుత అన్నమస్మభ్యం దత్తేత్యర్థః। మహే మహతే రణాయ రమణీయాయ చక్షసే దర్శనాయ సమ్యగ్జ్ఞానాయ చ ధత్త । అస్మాన్ సమ్యగ్జ్ఞానప్రాప్తియోగ్యాన్ కురుతేత్యర్థః । యో వశ్శివతమ ఇతి । హే ఆపః వః యుష్మాకం స్వభూతో యో రసః శివతమః - సుఖతమః ఇహ అస్మిన్ లోకే తస్య తం రసం నః అస్మాన్ భాజయత సేవయత ఉపయోజయతేత్యర్థః । తత్ర దృష్టాంతః ఉశతీరివ । పుత్రసమృద్ధిం । కామయమానాః మాతరః స్తన్యరసం యథా భాజయంతి తద్వత్ । తస్మా అరమితి । హే ఆపః యూయం యస్య పాపస్య క్షయాయ వినాశాయ జిన్వథ అస్మాన్ ప్రీణయథ । తస్మై తాదృశాయ పాపక్షయాయ అరం క్షిప్రం వః యుష్మాన్ దధామ గమయామ । వయం శిరసి ప్రక్షిపామేత్యర్థః । యద్వా యస్యాన్నస్య క్షయాయ నివాసార్థం యూయం మోషధీర్జిన్వథ తర్పయథ తస్మై తదన్నముద్దిశ్య వయం అరం పర్యాప్తం యథా భవతి తథా వః యుష్మాన్ గమామ గచ్ఛామః । కించ హే ఆపః నః అస్మాన్ జనయథ చ పుత్రపౌత్రాదిజననేన ప్రజనయతేత్యర్థః ।

సూర్యశ్చేత్యస్య మంత్రస్య - యాజ్ఞవ
ల్క్య ఉపనిషదృషిః సూర్యశ్చామన్యుపతయో
రాత్రిర్దేవతా - ప్రకృతిచ్ఛందః । జలాభి
మంత్రణే వినియోగః । ఓం సూర్యశ్చమా
మన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః ।
పాపేభ్యో రక్షంతాం । యద్రాత్ర్యా పాపమకా

పమకార్షం మనసా వాచా హస్తాభ్యాం పద్భ్యాముద
రేణ శిశ్నా । రాత్రిస్తదవలుంపతు । య
త్కించ దురితం మయి । ఇదమహం మామ
మృతయోనౌ సూర్యే జ్యోతిషి జుహోమి
స్వాహా। కేశవాయస్వాహా... శ్రీకృష్ణాయనమః

యోనాయ సూర్యోస్మి యశ్చైవ మన్యుః క్రోధాభిమానీ దేవః । యేచ మ
న్యుపతయః క్రోధస్వామినః తస్మిన్నియామకా దేవాస్సంతి తే సర్వేపి
మన్యుకృతేభ్యః మదీయక్రోధనిష్పాదితేభ్యః పాపేభ్యో రక్షంతాం ।
పాపినం మాం రక్షంతు ... యద్రాత్రియాం రా
త్ర్యాం యత్పాపమకార్షం కృతవానస్మి । కేన సాధనేన । మన
సా వాచా హస్తాభ్యాం ... । తత్సర్వం పాపం రాత్రిః । లుంపతు ।
రాత్ర్యభిమానీ దేవో నాశయతు పరిహరతు ... మానసం పా
పం । అప్రియోక్త్యాది భాషణం వాచికం । అభిచారాది హింసాది
కం హస్తకృతం । పాదేన గోబ్రాహ్మణాదిస్పర్శనాదికం పాదకృతం ।
అభోజ్యభోజనముదరకృతం । అగమ్యాగమనం శిశ్నకృతం । అథవా
కామేన పరిభుక్తేన ... । యత్కించిత్ మమ దురితం మయి నిష్పన్నం ఇదం
పాపం జాతం ... చరమాంచలింగశరీరరూపం అమృత
యోనౌ ... జగత్కారణే సత్యే బాధారహితే జ్యోతిషి స్వ
యం ప్రకాశే ... జుహోమి ... । అహమనేన హోమేన క
త్స్నం పాపజాతం భస్మీకరోమీత్యర్థః । తదర్థమిదమభిమంత్రి
తజలం స్వాహాకారేణ దీయతే ... మస్తు ।

ఆపోహిష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తస్య సింధుద్వీప
ఋషిః ఆపో దేవతా గాయత్రీ ఛందః పంచమీ
వర్ధమానా - సప్తమీ ప్రతిష్ఠా - అంత్యే ద్వే-
అనుష్టుభౌ మార్జనే వినియోగః । ఓం ఆపో
హిష్ఠా మయోభువస్తాన ఊర్జే దధాతన । మ
హే రణాయ చక్షసే । యో వః శివతమో రస
స్తస్య భాజయతేహ నః । ఉశతీరివ మాతరః - త
స్మా అరంగమామ వో యస్య క్షయాయ జిన్వథ।

ఆపో జనయథా చ నః । శన్నో దేవీ రభిష్టయ ఆ
పో భవంతు పీతయే శం యోరభిస్రవంతు నః ।
ఈశానా వార్యాణాం క్షయంతీ శ్చర్షణీనాం అ
పో యాచామి భేషజం । అప్సు మే సోమో అ
బ్రవీ దంతర్విశ్వాని భేషజా । అగ్నిం చ విశ్వశం
భువం । ఆపః పృణీత భేషజం వరూథం త
న్వే మమ ॥ జ్యోక్చ సూర్యం దృశే । ఇదమాపః
ప్రవహత । యత్కించ దురితం మయి । య
ద్వాహ మభిదుద్రోహ యద్వా శేప ఉతానృ
తమ్ । ఆపో అద్యాన్వచారిషం రసేన సమగస్మ
హి పయస్వా నగ్న ఆగహి తం మా సంసృజ వర్చ
సా ససృషీస్త దపసో దివా నక్తం చ ససృ
షీః । వరేణ్యక్రతూ రహ మా దేవీ రవసే హువే ।
ఋతం చ సత్యం చేత్యస్య మంత్రస్య అఘమర్షణ
ఋషిః । భావవృత్తో దేవతా అనుష్టుప్ ఛందః పా
పపురుష విసర్జనే వినియోగః । ఋతం చ సత్యం
చాభీ ద్ధాత్తపసో ధ్యజాయత । తతో రాత్ర్య
జాయత తత స్సముద్రో అర్ణవః సముద్రా దర్ణ
వా దధి సంవత్సరో అజాయత । అహోరాత్రా
ణి విదధ ద్విశ్వస్య మిషతో వశీ । సూర్యాచంద్ర
మసౌ ధాతా యథా । పూర్వమకల్పయత్ । ది
వం చ పృథివీం చాంతరిక్ష మథో స్వః ।
కేశవాయ స్వాహా... శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ।

భా॥ శం నో దేవీరితి - నః అస్మాకం పాపనోదనద్వారా శం సుఖం భవతు।
దేవీః దేవ్యః ఆప అభిష్టయే అభ్యక్షణాయ భవంతు పీతయే పానాయ భవం
తు । తథా శం ఉత్పన్నానాం రోగాణాం శమనం యోః యావదనం అ
నుత్పన్నానాం పృథక్కరణం చ కుర్వంతు । అపి చ నః అస్మాకం అభి ఉప
రి స్రవంతు శుద్ధ్యర్థం సించంతు । ఈశానా ఇతి । వార్యాణాం వారి
ప్రభవాణాం వ్రీహియవాదీనాం । యద్వా వరణీయానాం ధనానామీశా

నా ఈశ్వరాః । చర్షణీనాం మనుష్యాణాం క్షయంతీః విశ్వాత్రీః । అవ ఉదకాని భేషజం సుఖావహమితి త్వా పునః ఉదకం సుఖం యాచామి । అహం ప్రార్థయే । అప్సు నః ఇతి । అప్సు జలేషు అంతః మధ్యే విశ్వాని భేషజాని సర్వాణ్యౌషధాని సంతీతి మే మహ్యం మంత్రద్రష్టా కదాచిన్నయేషో మహాదేవో బ్రవీత్ । తథా విశ్వశంభువం । విశ్వస్య సర్వస్య జగతస్సుఖకరమితి ఆగ్నిం చ అగ్నిం చ అప్సు వర్తమానం సోమో బ్రవీత్ । తథా చ తైత్తిరీయాః । అగ్నేః ప్ర ... యోన్యాయాం పఠితవ్యానానాం ... మనంతి । లతా గుల్మవృక్షమూలాదీనామోషధీనాం వృష్టిజన్యత్వేన జలవర్తిత్వం ప్రసిద్ధం ఆపః పృణీతేతి హే ఆపః ... శరీరార్థం వరూథం రోగ నివారకం భేషజమాపః ... పూరయత కించ జ్యోక్ చిరం సూర్యం దృశే ... నిరోగాన్ వయం శక్నవామేతి శేషః । ఇదమాప ఇతి । మయి యజమానే యత్కించ దుష్కృతం అజ్ఞానవివృత్తం వా అథవా అహం యజమానః అభిదుద్రోహ ... బుద్ధిపూర్వకం ద్రోహం కృతవాన్ అస్మి । వా అథవా శేపే సాధుజనం శప్తవానస్మి ఇతి యదస్తి ఉత అపిచ అనృతం ముక్తవాన్ ఇతి యదస్తి తదిదం సర్వం మమ పాపజాతం ప్రవహతమిత్యాపనీయ ప్రదహేణాన్యత్రోనయత । అపో అద్యేతి । అద్యాస్మిన్ దినే అవభృథం ... అన్వచారిషం జలాన్యనుష్ఠితాస్మి ... ప్రవిశ్య చరసేనజలసారేణ సమగన్మహి । సంగతాస్మి । హే ... అగ్నే పయస్వాన్ జలే వర్తమానత్వేన పయోయుక్తస్త్వం । ఆగహి ఆగచ్ఛ తం ... వర్చసా సృజ ... యా దృశం ... తేజసా ... ఉదయామాదయ ।

గాయత్ర్యా గాయత్రీచ్ఛందో గాధి పుత్రో విశ్వామిత్ర ఋషిః సవితా దేవతా గాయత్రీ చ్ఛందః । ప్రాతరర్ఘ్యప్రదానే వినియోగః ఓం భూర్భువస్సువః ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ ఏవం చ త్వార్యర్ఘ్యాణి ॥౪

పృథివ్యాం దేవికం తీర్త్వా పునరాగమనాయ చ ప్రవిశ దదేహి ... ప్రవిశ్య హృదయం మమ ।

అసావాదిత్యో బ్రహ్మ । ఆచమ్య
పృథ్వీతి మంత్రస్య - మేరుపృష్ఠ ఋషిః - కూ
ర్మో దేవతా - సుతలం ఛందః - ఆసనే వి
నియోగః । ఓం పృథ్వి త్వయా ధృతా లోకా
దేవి త్వం విష్ణునా ధృతా । త్వం చ ధారయ మాం
దేవి పవిత్రం కురు చాసనం । అపసర్పంతు యే
భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః । యే భూ
తా విఘ్నకర్తారస్తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా అప
క్రామంతు భూతాద్యాస్సర్వే తే భూమిభారకాః
సర్వేషామవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే ।
ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ । అగ్నిర్దేవతా బ్ర
హ్మ ఇత్యార్షం । గాయత్రం ఛందం . పర
మాత్మం సరూపం । సాయుజ్యం వినియోగః ।
ఓం ఆయాతు వరదా దేవి అక్షరం బ్రహ్మసమ్మి
తం గాయత్రీం ఛందసాం మాతేదం బ్రహ్మజుష
స్వమే । యదహ్నాత్కురుతే పాపం తదహ్నాత్ప్ర
తిముచ్యతే । యద్రాత్రియాత్కురుతే పాపం త
ద్రాత్రియాత్ప్రతిముచ్యతే । సర్వవర్ణే మహా
దేవి సంధ్యావిద్యే సరస్వతి । ఓం ఓజోసి స
హోసి బలమసి భ్రాజోసి దేవానాం ధామనా
మాసి విశ్వమసి విశ్వాయుస్సర్వమసి సర్వా
యురభిభూరోం । గాయత్రీమావాహయామి
సావిత్రీమావాహయామి సరస్వతీమావాహ
యామి ఛందఋషీనావాహయామి శ్రియ
మావాహయామి । గాయత్ర్యా
గాయత్రీ ఛందో విశ్వామిత్ర ఋషిః సవి
తా దేవతా అగ్నిర్ముఖం బ్రహ్మా శిరో విష్ణుర్హృ
దయం రుద్రశ్శిఖా పృథివీ యోనిః ప్రాణాపాన
వ్యానోదాన సమానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణా

సావిత్ర్యాయసః గాయత్రీ గాయత్రీచతుర్వింశత్య
క్షరా త్రిపదా షట్కుక్షిః పంచశీర్షోపనయ
నే వినియోగః ॥

అథ గాయత్రీజపాత్పూర్వమేవ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మేతి గా యత్రీవ్యాహృతయః పఠనీయాః తదాహ శౌనకః । ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మేత్యేతదయముచ్యతే । గాయత్ర్యాస్తు తతో ధ్యానం జపకర్మణి సర్వదా చరేదితి ॥ తదిదానీం వ్యాఖ్యాయతే - ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ పరమాత్మేతి వాచ్యవాచకయోరభేదః - ఏతత్సర్వం వ్యాహృతివ్యాఖ్యానావసరే మన్త్రాన్తరమథనాత్ - ఓమితి యాజ్ఞవల్క్యస్మృతిః ప్రకారోదర్శితః - విశేషస్తు భగవత్పాదీయమతానుసారేణ ప్రోచ్యతే - ప్రణవం వ్యాసారేణ ప్రపంచయిష్యామః । యోగయుక్తః పరమహంసా ఖ్యమంగీకృత్య తేనిరే । సహార్దలోకే పూర్వసంధ్యా ఓ మితి జాయతే । అకారశ్చోకారో మకారశ్చేతి వర్ణత్రయాత్మకః । యోగశ్చ సోహమితి పరమహంసాఖ్యమన్త్రః - తస్య సకార హకార యోర్లోపే పూర్వసంధౌ చ కృతే ఓమితి వర్ణాయ ఇతి వ్యాఖ్యానే - బ్రహ్మధ్యాయన్నవనేఽమిత్యేకాక్షరం జపేత్ - త - హస్త్రితి కంభగ వత్పాదీయానాం ఓమితి దహస్వీజ అవాప్య సర్వేశామోసావాత్తతిత్వాయత్తి ఇతి । ప్రకృతమనుసరామః - తస్యఋష్యాదికం దర్శయతి- అ గ్నిర్దేవతేతి- తస్యైశేషః- అగ్నిః అంగతి పతి లవేదాంతేతి పతి సాధ్య త్వాగచ్ఛతీతి వ్యుత్పత్త్యా అగ్నిశబ్దస్య పరమాత్మపరత్వ అగ్నిగీతి ఉదాహరణం - అగ్నేర్నల్లోపశ్చేత్యేతాదికమాతే అనిప్రత్యయ- నలో పశ్చ । యోగనానాం నామధా ఇతి శ్రుతేః- అస్యప్రణవస్య అగ్నిః ప రమాత్మా దేవతా అధిదేవతేత్యర్థః - బ్రహ్మా పరబ్రహ్మ ఋషిః ఋషిః గాయత్రీచ్ఛందః గాయత్రీచ్ఛందః పరమాత్మసరూపం ప్రదర్శ నాయాసాధనం తస్మిన్ ఋషిత్వమాశ్యస్థానత్వాదితి భావః - సాయుజ్యంవి నియోగః మోక్షే వినియోగః - ఇతి ప్రకారాంతరే - తథాహి సంప్ర దాయోర్ణప్రణవస్యఋష్యాదయోఽగ్నియాదిత్యర్థః - తదుక్తం శంకరభగవ త్పాదైః । ప్రణవేన్య ఋషిఃప్రోక్తశ్ఛందో గాయత్ర్యముచ్యతే- ప రమాత్మా దేవతా యోగో మోక్షే వినియుజ్యతే ఇతి । అతఏవాస్మిన్ పద

వ్యపరమాత్మపరత్వేన వ్యాఖ్యాత - అనేన సకలవేదమాతరం గాయత్రీం
ప్రార్థయతే - ఆయాత్వితి - వరదా ఉమా - కామానామభీష్టప్రదానశీలా
దేవి నిత్యానందరూపబ్రహ్మాత్మికా త్వం - ఆయాతు అస్మదను
గ్రహార్థమస్మత్సకాశమాయాత్విత్యర్థః - అథ గాయత్రీస్వరూపమాహ అక్షరమి
తి। అక్షరం క్షరరహితం నిత్యం బ్రహ్మ సమ్యగ్జ్ఞానాత్ప్రమాణైర్ని
శ్చితం - బ్రహ్మపరమాత్మేతి వేదశేషః - అస్మదాత్మ ...
యత్యైమితి - ఛందసాం మాతా - ఛందాంసి వేదాః జననీ - సకలవేద
నిర్గళితసారభూతత్వాదిత్యర్థః - తదుక్తం మనునా ...
వర్ణేభ్యో వై వేదత్రయాన్నిరదూదుహత్ ... మితి - తథా
మనుః ... త్రిభ్య ఏవ తు వేదేభ్యః పాదం పాదమదూదుహత్ తది
త్యృచోస్యాః సావిత్ర్యాః పరమేష్ఠీ ప్రజాపతిరితి। గాయత్రీ ఛందో
మాతనీ దేవతేత్యర్థః - ప్రథమా ద్వితీయార్థే - దయా ఇదం
మత్కృతం స్తోత్రరూపం బ్రహ్మ తత్ । వేదస్య తపో బ్రహ్మేతి వచ
నాత్ । జుషస్వ గృహాణ । నోమితి శేష - జుషస్వేతి లింగాత్ గా
యత్రీత్వమాగత్య మామనుగృహ్య నుదా ... స్తోత్రం జుషస్వేతి
కృతం ... యతీతి భావః - అథవా వరదా దేవీ అక్షరం నా
శరహితం నిత్యం సమ్యగ్జ్ఞానం ప్రమాణేన నిశ్చితం బ్రహ్మ గాయత్రీ
కరణం వరతత్త్వం ఉపదిష్టమితి శేషః - ఆయాతు ఆగచ్ఛతు అస్మాకం బ్రహ్మ
బోధయితు మాగచ్ఛత్విత్యర్థః - ఏవ దేవస్తువమాహ - గా
యత్రీమిచ్ఛన్నసావేతద్గాయత్రీదా ... మమ ...
మమత్వదా ప్రహ్మవేదాంత ప్రతిపాద్యం తత్త్వం జుషస్వ ... తి
త్యర్థః - జుషస్వేతి ... ఫలమాహ - యదహ్న
దితి - అహ్నాత్ అహ్నా యత్పాపం ... త్పాపం అహ్నాత్ అ
హ్నా ప్రతిముచ్యతే - ఉపాసకపురుషాణామితి శేషః - ఏతేన య
త్రాత్ర్యాపీతి వ్యాఖ్యాన్తర్యాత్ ... యన్నవనవిశేషం ప్రార్థ
యతే । సర్వవర్ణే ఇతి - సర్వవర్ణే మహాదేవీతి గాయత్ర్యాస్సం
బోధనం - ఏతాన్యపి ... దేవీగ్వే ఓజోసి ఇంద్రియాణామోజ రసి
సహోసి శత్రూణామభిభవనశక్తిరసి - బలమసి శరీరసామర్థ్యమ
సి భ్రాజోసి దీప్తిరూపాసి - దేవానామగ్నీంద్రాదీనాం ధామ తే

తేయదస్తి తన్న్యూనాతిరిక్త దేవతావనా మేత్యర్థః - అథవా దేవానాం
భూయసినాః భూమిః - అసిభవసి - సామేతకస్సిద్ధా - వర్స్యా దేవ
తాస్త్రయస్త్రింశత్ ... సీగ్స్యర్థః - విశ్వం సర్వం సకల బ్రహ్మాండం త్వమేవాసి
విశ్వాయుః సంపూర్ణం ఆయుష్యం గృహపతివేతి సర్వాయురిత్యు
క్తామువాదః - యద్వా విశ్వం సమస్తం స్థావరజంగమం అసిభవసి - వి
శ్వాయుః స్థావరజంగమాయుః సర్వమేవాసి - ఆశాసయ్యక్ష్యస్మత్ దేవతా
స్వాహాలోపి వక్ష్యతే - సతుమువాసికాంతిత్యాదిభిర్వాక్యైర్వాయునాం
తాంగ్యైస్య చైతనధనం త్వాదిశబ్ద్యైయాం - సర్వాణి ఖిలం జగదాను
తలతేన సిషేవ్యస్య జంగమస్థావరాయుః సిద్ధ్యాత్ ఘోరణమసి అభిధాని
ఫలవాదస్యేశరస్య హేతుః - బ్రహ్మశబ్దోపాద్యపరమాత్మరూపా
ఏవేతిత్వాం సర్వాత్మ పరమేశ్వర ప్రతిపాదక తాద్దృశబ్రహ్మాస్త్రంభ
ఃతత్త్వాః - తాదృశీం గాయత్రీం త్వామావాహయామీతి
శేషః - ఏవం సావిత్ర్యాదిరూపేణ గాయత్ర్యావాహనం అ
త్రిసంధ్యావపసంధ్యాదేవతాయాః కాలభేదేన నామభేదాదాగిః కా
రత్ - గాయత్ర్యాదిభేదేన ఆవాహనం యుక్తం - తదుక్తం పరా
శరమాధవీయే ॥ * ॥ గాయత్రీనామ పూర్వాహ్ణే సావిత్రీ మధ్యమే ది
నే। సరస్వతీ చ సాయాహ్నే సైవ సంధ్యా త్రిధా మతేతి ॥ నామత్రయ
స్య ప్రవృత్తినిమిత్తం ... గాయత్రీ ... త్తస్త్రా
యతే ... సవితృద్యోతనాత్ సావిత్రీ ...
... సరస్వతీ ... ఛందాంసి గాయ
త్ర్యాదీని ... ఆవాహయామి ...
... - సామావాహయామి - అథ గాయత్ర్యా ఛందఋషి
దేవతాదిన్యాసపూర్వకం ...

గాయత్ర్యా ఇతి - గాయత్ర్యా గాయత్రీ ఛందః ... -
గాయత్రీన్యాసస్తు ప్రాణాయామసమయే ... దంతా
... ప్రాణాయామసమయే ... - తత్స్వరూపం వేదితవ్యం స
ప్రాణ ... ప్రాణాః తై
... తిఇదము ఫ
లకథనం - గాయత్ర్యాః ... వేదితవ్యం

తదుక్తం । గాయత్రీ త్రిష్టుభ వేత్ త్రిష్టు సావిత్రీ శ్వేతవర్ణకా । షడ్జస్వ
రేతి ధాతృప్పాడ పాణ్యా ఖండ శ్వేతతేతి - సాం. కౌ. గోత్రా త్రి అ - సాం
ఖ్యాయనేతి - సాంఖ్యాయనో నామ కశ్చిదృషిః - తేనస్సమానం గోత్రం
యస్యాస్సా - అథో త్రాగాయత్రీ చతురధికా వింశతిః ఈ చతుర్వింశతి అ
క్షరాణి యస్యాస్సా చతుర్వింశత్యక్షరా - సంఖ్యయా అల్పీయస్యా ఇతి చ
తుశ్శబ్దస్య ఖ్యాన్యాని పాదత్రీణి పదాని యస్యాస్సా త్రిపదా - జీబభావేయ
త్వాత్ కాప్యః - ఋగ్యజుస్సామరూపపాదత్రయయుక్తేత్యర్థః - షట్కుక్షి
ః - షట్ కుక్షయో యస్యాస్సా షట్కుక్షిః - ప్రాచ్యాదిదక్షిణ్యా [illegible]
[illegible] ర ద్యో అన్తరిక్ష షట్కుక్షి ర్భవతీత్యర్థః - పంచ శీర్షోప
యస్యాః సా పంచశీర్షోపనయనా - కథం ద్వితీయం - కల్పస్త్రీయం
నిరుక్తం చతుర్థం - జ్యోతిషామయనమితి పంచమ ఏత త్పంచాంగా
యత్రీ ప్రాదయోపనీతి పాదితమితి ధ్యేయం - న కుత్ర విసియుక్త ఇత్య
ర్థః - ఉపనయన ఇతి - ఉపనయనం నామ ఆచార్యకర్తృక బ్రాహ్మణ
శిష్య క్రౌతసంస్కారవిశేషః - తస్మిన్ ప్రాసిద్ధో గ ఇత్యర్థః - అత్రైదయ్య
కూతం - తథాహి ధవం సా గాయత్ర్యుపదేశేన వ్యక్త్వాత్ - ఉపేత
త్వివినియుక్తా తెమం ప్రాథమ్యా గాయత్రీజపప్రసంగేన సమ్యగ్ గృహ
ణ్యాతే - అత్ర కేచిదుపనయనశబ్దం నిరాహుః - ఉపనీయతే ఉప
నయనమితి ఉప సమీప శుభా ప్తమేవ పోవగం తె ప్రపష్టాం మాత్రాన
ముపనయన్త్వేతి బూయాదిత్యబోధాయనవచనమ్ము దాహరన్తి - ఉపనే
తారం ప్రతి ఉపనేయస్యా మాణ ముపనయన్త్వేతి ప్రయోగదర్శనాం ఉప
నయనమితి ఉపనయనశబ్దం వ్యాచక్షుః -

ఓం భూః ... భూర్భువస్స్వః । ఓం
త్రిః । మహాపాతకాది [illegible]
పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాణాయామం కర్తుం [illegible]
ధా [illegible] గాయత్ర్యా [illegible] తు
[illegible] అంగుష్ఠాభ్యాం నమః । వరేణ్యం వి
ష్ణ్వాత్మనే తర్జనీభ్యాం నమః । భర్గో దేవస్య
రుద్రాత్మనే మధ్యమాభ్యాం నమః । ధీమహి
[illegible] అనామికాభ్యాం నమః । ధియో యో

సజ్ఞానాత్మనే కనిష్ఠికాభ్యాన్నమః ప్రచోద
యాత్ సర్వాత్మనే కరతలకరపృష్ఠాభ్యాన్న
మః తత్సవితుః బ్రహ్మాత్మనే హృదయాయన
మః వరేణియం విష్ణ్వాత్మనే శిరసే స్వాహా భర్గో
దేవస్య రుద్రాత్మనే శిఖాయై వషట్ ధీమహి
సత్యాత్మనే కవచాయహుం ధియోయోనః జ్ఞా
నాత్మనే నేత్రత్రయాయ వౌషట్ ప్రచోద
యాత్ సర్వాత్మనే అస్త్రాయఫట్ భూర్భువస్సు
వరోమితి దిగ్బంధః ధ్యానం ముక్తావిద్రుమహేమ
నీలధవళచ్ఛాయైర్ముఖైస్త్రీక్షణైర్యుక్తా
మిందునిబద్ధరత్నమకుటాంతత్త్వార్థవర్ణా
త్మికాం గాయత్రీం వరదాభయాంకుశకశా
శ్శుభ్రం కపాల గదాం శంఖం చక్రమథారవిం
దయుగళం హస్తైర్వహంతీం భజే ।
జపః । ఓం భూర్భువస్సుః తత్సవితుర్వ
రేణియం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియోయోనః
ప్రచోదయాత్ ॥ ౧౮ ।
ఓం తత్సత్ బ్రహ్మార్పణమస్తు ।
తత్సవితుః బ్రహ్మాత్మనే అంగుష్ఠాభ్యాన్నమః
వరేణియం విష్ణ్వాత్మనే తర్జనీభ్యాన్నమః భ
ర్గో దేవస్య రుద్రాత్మనే మధ్యమాభ్యాన్నమః
ధీమహి సత్యాత్మనే అనామికాభ్యాన్నమః ధి
యోయోనః జ్ఞానాత్మనే కనిష్ఠికాభ్యాన్న
మః ప్రచోదయాత్ సర్వాత్మనే కరతలకర
పృష్ఠాభ్యాన్నమః తత్సవితుః బ్రహ్మాత్మనే హృ
దయాయనమః వరేణియం విష్ణ్వాత్మనే శిరసే
స్వాహా భర్గో దేవస్య రుద్రాత్మనే శిఖాయై
వషట్ ధీమహి సత్యాత్మనే కవచాయహుం
ధియోయోనః జ్ఞానాత్మనే నేత్రత్రయాయవౌ

షట్ప్రభృత్యాదయాత్ సర్వాత్మన ఇత్యేయ ఇత్
భూర్భువస్స్వరోమితి దిగ్వేషూక్తః । ధ్యానం । ముం-తె
అథ గాయత్రీజపః కర్తవ్యః - తథా మనుః చేత్ తంత్రోక్తః - కౌశి
కస్యాం సమాసీనః కుశోత్తరాయాం వా కుశపవిత్రపాణిః - ప్రాఙ్ముఖ
ఉదఙ్ముఖో వా రుద్రాక్షమాలామాదాయ దేవతాం ధ్యాయన్
గాయత్రీజపం కుర్యాదితి జపాత్పూర్వమాచమనం కార్యం - తదాహ మను
ః ।*। ఆచమ్య ప్రయతో నిత్యముభే సంధ్యే సమాహితః - శుచౌ దే
శే జపంజప్యముపాసీత యథావిధీతి । తచ్చాచమనం శ్రౌతం స్మార్తం
వా కర్తవ్యమిత్యుక్తమధస్తాచ్చ ఖపచనేగాయత్రీజపమిత్యత్ర । ప్ర
ణవవ్యాహృతియుతాం గాయత్రీం వై జపేద్ద్విజ ఇత్యర్థః । - ఉపనయన
కాలే తథోపదిష్టత్వాదితి - ననుఏవం చేత్ పచ్ఛోర్ధర్చశ ఇత్యాది
నాఽపి జపకాలే భవేత్ - ఉపనయనకాలే తథోపదిష్టత్వాత్ - ఇతి
చేన్న అగ్నిర్నిరసిష్యతే ।*। ప్రణవవ్యాహృతియుతాం గాయత్రీ
మైవ జపేత్ ఇతి వ్యాసవచనాచ్చ ప్రణవవ్యాహృతియుతాం గాయత్రీం జ
పేదిత్యవగమ్యతే । యత్తు । ఓంకారం పూర్వముచ్చార్య భూర్భువ
స్స్వస్తథైవ చ । గాయత్రీం ప్రణవం చాంతే జపఏవముదాహృతమితి ।
తంత్రే ప్రణవప్రతిపాదకం యోగయాజ్ఞవల్క్యవచనం - తత్తు వనస్థయ
తివిషయం నబ్రహ్మచారిగృహస్థవిషయం - తథా శౌనకాచార్యే
యోం ।*। గృహస్థో బ్రహ్మచారీ చ ప్రణవాద్యామిమాం జపేత్ । అం
తే యః ప్రణవం కుర్యాన్నాస్యర్ధి మహాప్నుయాదితి । తత్రైవ ।
సంపుటైః షడోంకారా గాయత్రీ త్రివిధా మతా । తత్రైక ప్రణవా
కార్యా గృహస్థైర్జపకర్మణీతి । తత్రియాణాం పఞ్చాంగానాం మ
ధ్యే గాయత్రీప్రణవాకార్యా - నతు ప్రణవాంతవతీ చేతి తాత్ప
ర్యం - గృహస్థవర్ణాశ్రమిణాం - తదాహ వసిష్ఠః ।*। గృహస్థ వ
నస్థజప్యాగ్రైసబ్రహ్మచారిభిరితి । ననుకథం భూతేనగాయత్రీజప కర్త
వ్య ఇతి చేదుచ్యతే - సాయముపవిశ్య ప్రత్యఙ్ముఖో జపమాచరేత్ -
ప్రాతః కాలే తిష్ఠన్ ప్రాఙ్ముఖ ఇతి నియమః - తదాహ మనుః ।*। పూర్వాం
సంధ్యాం జపంస్తిష్ఠేత్ సావిత్రీమార్కదర్శనాత్ । పశ్చిమాం తు స
మాసీనస్సమ్యగృక్షవిభావనాదితి । పూర్వసంధ్యాం ప్రాతః) ధ్యా

పశ్చిమాం ప్రాతస్సంధ్యామిత్యర్థః - అత్రేదం తత్త్వం నిరూప్యతే - తత్కాలికత్వదర్శనాత్ - అర్ధవిభావనాదత్యుభయత్ర అజ్ఞాతే తే తత్పాపవిధ్వంసకత్వం వాచ్యం - అద్భిర్గాత్రాణి శుధ్యంతి పాపాని ని స్సరణాత్ - తత్ర తదర్ఘ్యాదానప్రతిపాదకసూత్ర ధర్మః - తథా చ సకృ శ్రు సూర్యోపస్థానేన గాయత్రీజపస్యైవ ముఖ్యతయా వచనప్రతిపా ద్యత్వాత్ - తే గౌణకాలే సంధ్యానుష్ఠానవేళాయామపి జపస్యా వ శ్యకత్వం తత్ర గాయత్ర్యా కాలేఽపవిత్ర్యేవ ప్రాతస్సిద్ధస్యైవ జపేదితిగ మ్యతే - సంధ్యాంతరే ప్రాతః కాలే తథా స్థిత్యాదిభేదేషుమప రా హితే ॥ ప్రాణాయామత్రయం కృత్వా ధ్యాయేత్సంధ్యామితిస్మృ తేః । ఇదం ప్రాతస్సంధ్యావిషయం సంధ్యాం గాయత్రీం - నన్విదము చ్యతే నైవం । బ్రహ్మచారిణామపి బ్రహ్మచారీ సమాహిత ఇతి విశేష వచనాత్ - నటో ర్దేవః ప్రత్యో గాయత్రీజపః ప్రాతర్విహితః - నన్వ త్రోక్తస్యాలభ్యతే - తద్విదం కథం సంగచ్ఛతే - అత్రోచ్యతే . భావా దినిక్షేపి - అగ్నిర్బ్రహ్మచారిపదం సనాతనపరం - పరం తు బ్రహ్మధ్యాయి మాత్రపరం - తదుక్తం శ్రుతౌ । బహుభాషావేగనశ్చోరో బ్రం హ్మచార్యం ప్రచక్షత ఇతి । తేన సర్వోపి బ్రహ్మధ్యాయ ప్రాతస్సిద్ధస్యై వ జపః కుర్యాదిత్యర్థో లభ్యతే । స్మృతావపి । ✻ । కన్యాదానం చ గోదానమునక్తాహారమేవ చ ॥ ప్రాతస్సంధ్యాజప కుర్యాత్సిద్ధస్యైవ నసంశయ ఇతి । సంధ్యాగాయత్రీత్యర్థః - నన్వేవమపి - ప్రాత స్సిద్ధస్య [illegible] కథం సంగచ్ఛతే - సంధ్యయోర్బహిర్గ్రామాద్వా సీ నో వాగ్యతః శ్రీమాన్ గాయత్రీం [illegible] ముపవిశన్నేవ స్థి తత్వాత్ - ఇతి చేద్ వక్తవ్యం - అత్ర [illegible] స్థానోపల క్షణత్వాంగీకారాత్ - అత ఏవ స్మృతికారా సిద్ధాంతరవాక్యమూహ - అ న్యత్ర [illegible] స్థానస్య [illegible] వాగ్యతః [illegible] వాచో [illegible] నిర్వృతిః - [illegible] - న చాన్యస్య తద ప్రయోగాంగత్వం సిద్ధాంతిస్యాదితి వాచ్యం - ప్రాతస్సిద్ధస్యైవ జపః కార్యః - సాయం తూపవిశ్యైవ కార్య ఇతి - సృష్టి [illegible] యతాం మ న్వాదిస్మృతికారాణామాశ్వలాయన దిగ్భ్యః కారాణాం చ [illegible] తథా స ఉపలక్ష్య స్మృతిస్థానో [illegible] ముఖ్యాల్పతరత్వాంగీకారాత్ - దృష్టం

చైతా ద్విశ్రణదస్యేడామేకపూర్వాం గ్ సమామనంతి ప్రాశిత మేక ఇత్య
త్రి శ్రౌత ము ఖ్యకల్పపరత్వం తస్మాన్న కోపిదోషః-సత్యావస్తు జవిషయ
తస్మాయమా సీన ఉత్తరాపరం మభిముఖో న్యష్ట ము దేశం గాయత్రీం జపే న
థాన్నక్త మితి తెమండలేఆనక్త్ర దర్శనాదేవం ప్రాతః కాలేప్రా[illegible] స్తి
త్వన్నా దిత్యమండలదర్శనాదితి ।సాయంకాలేఉత్తరాపరముఖో వా
యవ్యాభిముఖ ఇతిస్పష్టికారః। అత్ర కారికారత్నే ।* కుశాసనేసమా
సీనో గాయత్రీజపమాచరేత్ । ఆతారకోదయాత్సాయం ముఖాన్త ప్త
మితభాస్కరాదితి । భాస్కరేఽస్తమితేఽర్ఘ్యదానానంతరం
కుశాసనేసముపవిశ్య వాయవ్యాభిముఖో వా భాగే ఉత్తరం సిస్థిత
జఽభిముఖో జపేత్ స - గదుక్తం విశ్వామిత్రసంహితాయాం ।*।
వాయవ్యాస్యామో భాగే ఉత్తరే [illegible] దానాన । సమాహితో జపే
ది కుశపాణిరతంద్రిత ఇతి । ఏతేన సగ్రహసంధ్యాఖ్యాతం - యుద్య
పిస్పష్టాకారమతే - ఆతారకోదయాదితి - తారకోదయకాలత్వే
వజపావధిత్వం ప్రతీయతే - తథాకాదిసంఖ్యాయా [illegible] పత్సం
ఖ్యాకార్యా - అసంఖ్యాతం తు యజ్జప్తం తత్సర్వం స్యాన్నిరర్థకమి
తి । సంఖ్యాహీనస్య వైఫల్యశ్రవణాత్ - స్పష్టాకారమతే సంఖ్యా
త్వాధిక్యకల్పమ సగమ్యతే సంకల్పస్తు - తారకోదయ పర్యంతం గాయ
త్రీజపం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య - సహస్రదశవారమిత్యాది ప్రకారేణ - యత్తు
।*। గృహస్థో బ్రహ్మచారీ చ శతమష్టోత్తరం జపేత్ ।వానప్రస్థో యతిశ్చై
వ సహస్రాదధికం జపేదితి । తత్తుగౌణకాలజపవిషయం - సతు ము
ఖ్యకాలజపపరమితి - నకశ్చిద్దోషః - అత్రైదం విచార్యతే - అకా
లేతు గాయత్రీం సకృదవిచ్ఛిన్న పాదాం జప్త్వా నతు విచ్ఛిన్నపాదా - త
థాహ శౌనకః *। యథావికాంతరం గాయత్రీమచ్ఛిద్రమేవ సమాచ
రేత్ - సంధా సుభిన్న పాదా చేత్సజప్తో నిష్ఫలో భవేత్ । అత్ర [illegible]
థావికాంతం యథా [illegible] యనపి - చంద్రికాకారః । నను । అవిచ్ఛి
న్న పాదా గాయత్రీ బ్రహ్మహత్యాం ప్రయచ్ఛతి । భిన్న పాదాతు గాయ
త్రీ బ్రహ్మహత్యాం వినాశయేదితి వచనాద్విచ్ఛిన్న పాదైవ జప్తవ్యా న
త్వవిచ్ఛిన్న పాదేతి చేన్న । ఇదం హి వచనం గాయత్రీకల్పవ్యాఖ్యానా
ర్థే తద్వ్యాఖ్యాస్త్రోక్తదృష్టాదృష్టఫలసిద్ధయో [illegible] గం [illegible] కాంగా

యత్రిమంతోపాసకానాం విచ్ఛిన్నపాదా గాయత్రీత్యుక్తత్వాత్ తర్హి
యతి - న హి వేదోక్తమార్గేణ సంధ్యాయాం గాయత్రీం జపతాం తత్ర
వ్యవస్థాస్వీకారాత్ - నను తత్ర సమానకాలే కంఠోక్త్యభావేఽపి [illegible]
స్ఫురద్వ్యక్తిగాయత్రీమంత్రోచ్చారణ దృష్టత్వాత్ - తద్వదేవాత్ర
త్రిపదా గాయత్రీతి చేన్న - భావనా నవిష్టోఽసి - యతః ప్రగ్రహ
కాలే సమర్థః - కార్యత్రయోపనయనకాలే ఉపదేశః కృతః - సహైవాని
కథం ప్రగ్రహణం మధ్యే భవతి - అత ఏవ మునిః పాదాధ్యాహార్యం
తప్రయుక్తగాయత్ర్యుచ్చారణం - తస్మాత్ తురీయస్య మధ్యే
ప్యుచ్చారణార్థాన్వాహేతి । అన్యథా పురస్తాత్ [illegible] మా
దక్షిణేన పాణినా గుల్ఫే [illegible] పాదమవాగ్రహణాదికమపి [illegible]
[illegible] త ప్రసక్తం స్యాత్ - అవిశేషాత్ తస్మాద్గ్రహణార్థమేవ [illegible]
యనకాలే ఉపదిష్ట నను నియమార్థం - అన్యథా త్రిపద్యా
త్రిపదా గాయత్రీత్యుపదేశోనస్యాత్ - తథా దాతృప్తాత్ కార్యత్రయస్య
గాయత్రీజపస్య - అత ఏవ మదర్థేనా చాతుర్యముక్తం - అతనా
విచ్ఛిన్నపాదాః - [illegible] స్పష్టార్థత్వాత్ - ప్రగ్రహణమనసమర్థస్యాపి [illegible]
మారస్య [illegible] తస్మాద్విచ్ఛిన్నపాదా వాచ్యేతి సిద్ధం అత్ర
[illegible] జపకాలే [illegible] తర్వత్యుక్తం తదథావేదనమితిస్య
సర్వథా [illegible] అత్రప్రాహుః [illegible] । త
ద్విభిస్తుపృష్ఠే [illegible] నియమః స్మృతః । గాయత్ర్యా వేదవిచ్చాత్ర్యా
[illegible] । అధ్యాన [illegible] మధ్యమే పర్వణి
[illegible] । [illegible] మధ్యమాం
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । అత్ర [illegible]
[illegible] - [illegible] గాయత్ర్యా [illegible]
[illegible] గాయత్రీ [illegible]

సాయంకాలేఽప్యుత్తరాభిముఖో జపేత్ । అగస్త్యసంకల్పం నామాహ భగవా
న్ వసిష్ఠమునిః । దర్భపాణిస్సదర్భే వా ధారయన్నాసీన ఆసన
మాసీనః క్రియాకృత్ పాణిస్సః ఇతి । సహ సంకల్పేనావర్తయేచ్చ తత్కృతోఽప్యు
కరణత్రయకృత్వా వేతి తత్త్వ ... యనానాం పై సత్కృతిం ప్రాప్నుయాత్ జపాల కేవ
ముక్తం । గ్రంథాంతరే ॥ ప్రాతస్సంధ్యాముపాసీత కుర్యాత్ సంధ్యాం ధ్యాత్వా
ద్యోదయతః । సాయం సంధ్యాం సాస్తమయాత్ గాయత్రీం జపన్ లక్ష
దితి । సమిత్పాదౌ సంకల్ప్య కార్యమిత్యుక్తం తదవసంకల్పం నానా భా
వాత్ । అత్రైవ ॥ శ్రుతిస్మృతిప్రోక్తాదితః కర్తవ్యం తే । యదా
తదా యథాకాలం తదుపదేశాదిభిర్జలం స్పృశేత్ । పూర్వోక్త
ఉపాసనార్థం అసురవ్యపల్యసంకల్పాభావే కర్మణా వైఫల్యం చ స్యాద
తే ॥ సంధ్యాభిర్ధ్యానసంధానంసహోమో జపస్తథా । స్నానాద్య
తిఫలం తస్య సంకల్పం హిత్వా చ యదతి । ప్రదోషాదికాలేషు సాయము
పస్థానం ప్రతిరాత్రం ॥ శ్రాద్ధే పదోష్ఠదకేచ గాయత్రీదశకం
స్మృతా । అప్సు తిష్ఠన్ సంధ్యాయామితి యోదశ్యాం తు గానవం ॥ శా
ద్ధేఽగ్నిహోత్రవాన తథా సంధ్యాకర్మకాలే దశసంఖ్యాకో జపః కార్యః
ఇత్యర్థః । సమాపిదానీం సంధ్యాధికార ఏవ నాస్తి । శ్రాద్ధభోజనస్య కర్మాధి
కారః కథం స్యాత్ పత్నీం తథాపి గాయత్ర్యాదికం వారాణసీ మంత్రితం
లంబీ స్వీకారమధికారో భవతీత్యుక్తం లోకోపకారే ॥ దశకృత్వః
ఓబేదా పాగాయత్ర్యాః శ్రాద్ధభోజ్యే । తతస్సంధ్యాముపాసీత
కృతజపాస్యూర్ధ్వం । ఇదం సాయం సంధ్యాదివిషయమిత్యర్థః । యం
యత్తు జపాదౌ న్యాసముద్రాదికం కుర్యాదితి కేచిత్ తత్తు న వైదిక సంధ్యా
కర్మాంగం కింతు ఆగమశాస్త్రానుసారేణ గాయత్ర్యాః సనాతనం
త్రిసంధ్యాంగం న తు వైదిక సంధ్యాయామపీతి వచనాద్విధాయకేషు
గృహ్యేషు మన్వాదిస్మృతిషు చానుక్తత్వాత్ యత్తు తంత్రికారాది
భిస్సాధనతారార్థం త్రైవర్ణికానాదికముక్తం తత్తు ఆవశ్యక తాసంపాద
కం భవతి । సాత్త్వమహా శ్రాద్ధవత్ప్రసంగేన తే యాజ్ఞ భవతి స్మృతే
అభ్యుదయార్థం కృతేన జపాదికమేవ త్రైగుణ్యమితి లభ్యతే గృహ్యేషు
మహాస్మృతిషు చాప్రకృతేః ప్రాయశ్చిత్తసర్వజనకం దపనీయనోముఖ్యే జనా
హృదయాదిషడంగన్యాసముద్రాన్యాసం ధ్యానం చ కుర్వంతి అ తాదా

ముపాసీరంస్తత్ర సంధ్యాం గాయత్ర్యా ఇతి ద్విజాః మూలస్య ప్రయోజనమ్ । కర్తవ్య
మిదముపలక్షణం తద్వార హితమార్గానుష్ఠితి గ్రహణ్యాదినా నా
వ్యర్థానామాత్మవతాం లోలుపానాముదాంభికానాం వృత్తిసాధ్యం
ధర్మైతై వముఖత్వాలోకానకజయతీతి । ఏవం స్థితే గాయత్రీ మంత్రో
వ్యాఖ్యాయతే । ఓం భూః భువః స్వః లోకవ్యాహృతి వ్యాహృతయశ్చ వ్యాహృ
తాః తత్సవితుర్వరేణ్యమిత్యాదికా త్రిపదా గాయత్రీ వ్యాఖ్యాయతే ఇతి దీపావ
సంపదీ ॥ * ॥ త్రిపదా గాయత్రీతి శ్రుతే । * । త్రిభ్య ఏవ తు వేదేభ్యః
పాదం పాదమదూదుహదితి మనువచనాచ్చ । ననుచతుర్థపాదః కిమితి
న కర్తవ్య ఇతి చేన్న అధికారాభావాత్ తథా హి ఉపనయనం నామ శ్రుతి
విహితసంస్కారః సాచ శ్రుతిః । త్రిపదా గాయత్రీ న చతుష్పదీ తథా చ
యాజ్ఞవల్క్యః సోపనయనం విహితం త్రైవర్ణికస్య తదధికారః నా
స్య తు చతుర్థపాదస్యాధ్యయనం వేదాంతః పాఠిత్వేన త్రిపదోపనయన
స్యావశ్యకత్వాత్ తదభావేనాథర్వవేదాంతః పాఠీ చ చతుర్థపాదే నిత్యా
ధికార ఇత్యుక్తం సూత్రకారాణాం । అథర్వణస్య తు వేదస్య పృథగుపనయ
నం కార్యం తథా చ బ్రాహ్మణం । నాన్యత్ర ప్రసంగాత్ లోభ్యత్ గిరసావ
ధీయీత నిగమాచ్చతుర్థపాదపాఠో నాస్తీతి సిద్ధం మంత్రార్థస్తు ది
ర్గ్ వేదయాస్తం గమనాభ్యాం లోకయాత్రాం ప్రవర్తయన్ యాతీతి
దేవః దివు క్రీడాదాదిత్యస్య దీవ్యతి ధ్రువగామీ యతీతి వా దేవః అసౌ యో
వసర్పతి నీలగ్రీవో లోహిత ఇతి శ్రుతేః అసౌ ఆదిత్యః సిద్ధార్థస్య తు ద
శమితి గ్రీవా నీలా ఇవ గ్రీవా యస్య సః
నీలగ్రీవః ప్రాతః కాలే లోహితో లోహితః సాయం రాగసంపర్కాత్ ఏవం
భూతో యః అవసర్పతి అవాచీనః సర్పతి ఉదయాస్తం గమనాభ్యాం
లోకయాత్రాం ప్రవర్తయన్ దేశాంతరం యాతీతి వ్యాకారాత్ ద్విగ
త్వశ్రీకాశ యతీతి వా దేవః ద్యోతనాత్ ఆయా గనిందవ ద్యోతతీతి వా దే
వః ద్యులోకవర్తిత్వాద్వా దేవః ద్యులోకవర్తిత్వాద్వా దేవః
దేవో ద్యులోకవర్తిత్వాద్దేవా ద్విజసేవకత్వాభిధానాత్ తస్య దేవస్య
సవితుః ప్రసవితుర్మాతేతి సర్వస్యేశ్వర సవితా లోకానాం ప్రసవితా
నూతేనాకాలజనరిశ్మిభిర్వాక్యం స్తుతి జనయతీతి వా సవితా । తస్య
దృశ్యమానత్వాత్ ఛాయాభిరాదిత్యస్య రశ్మిభిస్తాభిః సహ వర్తమానః ఇతి

ప్రసక్తేః । అగ్న్యుపస్థా[illegible] । ఆది[illegible] [illegible] । యథా[illegible] [illegible] ॥ [illegible] తమాదిత్య[illegible] [illegible] తదితి శ్రుతేః । ఏవం [illegible] సంబంధి[illegible] [illegible] పురుషార్థ[illegible] వికల్ప[illegible] [illegible]

[illegible]

ఉదితః సూర్యోఽస్తమేతి గావో గ్రామంగమనీయా ఇతి తథా ఉద పాత్ర్యః
జలఘటాహర్త్ర్యః గోపేభ్యః స్త్రియః ఉదహార్యః అదృశన్ సూర్యోఽస్తంగచ్ఛ
తి జలం శీఘ్రమానేయమితి కిమనేన విభజ్య కథనేన విశ్వాని సమస్తాన్యపి
భూతాని యేనం భగవంతం ఆదిత్యరూపం అదృశన్నో వా చామగోచ
రమపి చక్షుషైవ పశ్యంతి మృగాః కుక్కుటాదీనామపి సిద్ధగమనాదేః త
దధీనత్వాత్ ద్విజాతీనామపి అగ్నిహోత్రసంధ్యావందనాదీనాం తదధీ
నత్వాత్సర్వేఽపి జానంతి కింత్వజ్ఞానావృతత్వాత్తత్త్వతో న జానంతి స భగ
వానజ్ఞానదీపేన నష్టస్సన్ అస్మా హృదయాతిముఖాయతు సచ్చిదా
నందస్వరూపోపలబ్ధిర్యథా భవతి తథా అనుగ్రహం కరోత్వితి తద్వ్యా
ఖ్యాతారః ఏవం శ్రుతిపర్యాలోచనయా ఆదిత్యస్య శివరూపత్వాచ్ఛి
వపరత్వముక్తం వస్తుతస్తు గాయత్రీమంత్రస్య తాత్పర్యం శివపర ఏవ త
థాహి సః తు దేవస్య సవితృరూపదేవస్యేత్యర్థః । రాహోశ్నిగ ఇతి వ
దాపచారికషష్ఠీ మండలాంతర్గతమితి శేషః । మండలాంతరగతం
హిరణ్మయం భ్రాజమానవపుషం శుచిస్మితం । చండదీధితిమఖండమి
గ్రహం చింతయేన్మునిసహస్రసేవితమితి శ్రుతౌ వరేణ్యం శ్రేష్ఠం శివస్య
బ్రాంహణదేవత్వాత్ త్వం దపేషు బ్రాంహణేష్వహం మనుష్యేషు
బ్రాంహణో వై బ్రాంహణముఖధావతి ఉపత్యాధావామీ తిత్వా మని
జయతి భగవన్యస్తు నిజద్రైవం ద్విజాతికులజాతిః ఉభయభ్రష్టో నశ్యే
దభ్యుదయోపాంశుయాజీచైత్య ఇతి శివసూక్తిమాలికాకారేణ ఉక్త
త్వాచ్ఛతదితి ద్వితీయాయాంపరిణమతే సుపాంసులుగిత్యపి భక్తిర్గో
చరితం సదాశివం ధీమహి ధ్యాయేమహి సదాశివ ధ్యానస్య స్వస్యజ్ఞానదు
ష్ప్రాపస్యపి కేనకర్తుమశక్యత్వాత్ తదభిసంధానకుశలైః పురుషైః
దర్శితః న స్వకర్తుం శక్యత్వాత్ బహుత్వోక్తిరితి ధ్యేయం తత్స్వమర్థ
మిత్యత అహాధియ ఇతి యః భర్గః శివః పూర్వపాదస్థస్యాపి భర్గశబ్దస్య
అత్రాన్వయబలాదనుషంజనం కార్యమితి వివేకః । నః అస్మాకం ధియః అజ్ఞా
నాత్ ధీశబ్దోఽత్ర వ్యతిరేకలక్షణయా అజ్ఞానపరో భవతి యథా నప్పే
దావశేషశబ్దప్రయోగః యథాధీరేకాతరశబ్దప్రయోగః ప్రచోద
యాత్ ప్రకర్షేణ అజ్ఞానపారంగమయేదితి ప్రార్థనాయా ఇత్యర్థః । అస్మి
న్నర్థే శ్రుతిః ॥*॥ ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం

లకంతం ప్రకాశాంతం । ధ్యాతవ్యమునిగచ్ఛ్రుతిభూతతేజోవిం నమున్న
సాక్షింతమసః పరస్తాదితి । తమసః అజ్ఞానాత్ తమోపిహార్దోజ్ఞాన ము
ధారాంతరమితి వివరణాచార్యైరుక్తత్వాత్ పరస్తాత్ పరమితి శ్రుత్యర్థః ।
* । సర్వవేదాంతసిద్ధాంతమవలంబ్య పరిష్కృతే । గాయత్రీ నిగ
మార్థోయం సదాచార్యప్రసాదతః । తదితి దివ్యేన సంజ్ఞేతి భవః అ
ఖండానందైకరస ఇత్యర్థః తదితి షష్ఠ్యాం పరిణమ తైతస్య దేవస్యమా
తేనానోపాసనా ఫలానీతి సవితా నిర్విశేష స్వాధికృత దాకారేణ ఉపా
సితస్వతత్తత్ఫలజనకత్వాత్ విశ్వకునిదూత్ యద్భ్రూతే జగంతీతి సేవి
తాసః లజగదుపాదానకారణమిత్యర్థః । * । సవితా ప్రసవానాముదిప
తిరితి వ్యాఖ్యానం సవితృశబ్దస్య ప్రత్యర్థకత్వాత్ ఇదం చ జగత్పాలయి
తృత్వే జగత్సంహర్తృత్వయోరప్యుపలక్షణం తథాచ జగదుత్పత్తిస్థితి
లయకారణత్వం లభ్యతే తత్ తస్య బ్రహ్మణః తదితి బ్రహ్మణాభిమన్త్వ్యాతం
ముహాం సులు గితి పాణినిస్మరణాత్ । * । ఓం తత్సదితి నిర్దేశో బ్రహ్మణ
స్త్రివిధస్మృతః ఇతి వచనేన తచ్ఛబ్దస్య బ్రహ్మవాచకత్వాత్ వరేణ్యం పు
రుషార్థకామిభిరర్థనీయం రూపం । శ్రేష్ఠం వా భర్గః అవిద్యాదోషభర్జ
కం తేజః । * । వీర్యం వై భర్గ ఇతి శ్రుతేః తైత్తిరీయే ఇతి శ్రుత్యర్థః భర్గ ఇ
తి తేజో నామమితి వృద్ధాః పూర్వం వ్యాఖ్యాతం తత్వ్యాచ్ఛలతి ప్రాచీనాః
భర్గో వృజినభర్జనాదితి దిగ్ధ పదం నిరుక్తం బ్రహ్మస్తేజోరూపత్వేప్య
పీత్య పరమానందమితివత్ భేదవ్య పదేశో ఽచాక ఇతి ద్రష్టవ్యం తథా
చాద్వయానందలక్షణం సర్వజగదుపాదానం పరిపూర్ణం జ్యోతి రూపం
బిబంస్థానీయం బ్రహ్మవాచ్యార్థతయా పర్యవసన్నం ఫలాద్యుగ్రాహ్యం
తద్రూపత్వేనేతి శేషః ధీమహి ధ్యాయేమహి నకోసావయ్యబ్రహ్మాభిన్నో వి
వక్షితఇత్యాశంక్యాహ ఇత్యుగ్రాహ ఇత్యాహ ధియ ఇతి యః సర్వజ్ఞః నః అస్మా
కం ధియః అంతఃకరణవృత్తీరిత్యర్థః ప్రచోదయాత్ ప్రేరయతి అంతః క
రణవృత్త్యాదికం ప్రకాశయతీతి యావత్ తథాచాంతఃకరణధర్మా భా
సకసాక్షిత్వేన పూర్వోక్తం బ్రహ్మధ్యాయేమహీతి నిగర్తితోర్థః
వస్తుతస్తు పూర్వోక్తం బ్రహ్మధీమహి సోహమితి ప్రత్యగ్లక్షణం తయా ధ్యా
యేమ మహీ సను బ్రహ్మ ప్రత్యగ్లక్షణం ప్రత్యుతతద్వైలక్షణమేవకతత్పాత్వా
ద్యనాశ్రయత్వాదిత్యాశంక్య తవ్య ప్రత్యగ్వైలక్షణ్యమేవ అసిద్ధ మిత్యా

నో ధియ ఇతి యః యచ్ఛబ్దస్య పుంస్త్వనిర్దేశశ్ఛాందసః ॥ యచ్ఛబ్ద
స్య యదిత్యర్థః లింగవ్యత్యయస్తో భవేదితి లోకేఽపి పర వచనాత్ జీ
వాత్మప్రకవిశ్వధియః అంతఃకరణవృత్తీః ప్రచోదయాత్ ప్రకాశయతి
తథా చ బింబస్థానీయబ్రహ్మైవ సాక్షిరూపమితి తల్లక్షణతయాధ్యా
సముపపన్నమితి సకశ్చిద్ద్రోమః తత్ర త్వక్షద్యోఽపి ప్రత్యగ్బ్రహ్మైక్యమే
వపర్యవస్యతి సంపూర్ణబ్రహ్మైవ గాయత్రీమంత్రార్థః అత్ర మం
త్రార్థః శ్లోకరూపేణ విద్యారణ్యస్వామిభిరుదాహృతః ॥ తే శ్లోకా
ఉదాహ్రియంతే ॥*॥ తదిత్యవాఙ్మనోగమ్యం ధ్యేయం సవితృమం
డలే । సవితుస్సకలోత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణః । వరేణ్యమాశ్రయ
ణీయం యదాధారమిదం జగత్ । భర్గస్స్వసాక్షాత్కారేణావిద్యా
తత్కార్యబాధకం । దేవస్యద్యోతమానస్యానందాత్క్రీడతోఽపి
వా । ధీమహ్యహంస ఏవేతి తేనైవాభేదసిద్ధయే । ధియోఽంతఃకరణ
వృత్తీశ్చ ప్రత్యక్ప్రవిచారిణీః । యఇత్యలింగధర్మాణాం యత్స్వజ్ఞా
నావిలక్షణమ్ । నోఽస్మాకం బహుధాధ్యస్తభిన్నచిద్భృతాం తథా । ప్రచో
దయాత్ప్రేరయేచ్చ ప్రార్థనేయం విశిష్యత ఇతి । అత్ర లోకోపకా
రేదవలక్షణం నిర్ణీతం । తథా మధ్యాహ్నసంధ్యాయామాసీనః ప్రా
ఙ్ముఖో జపేత్ । తిష్ఠన్వాపి జపేద్దేవీమాదిత్యాభిముఖో ద్విజః । కృ
త్వోత్తానకరౌ వాపి తస్యాయం చోర్ధ్వముఖౌ కరౌ । మధ్యే ప్రసారి
తః కరౌ దపవసముదాహృతః । పాత్రనాభిసమౌ హస్తౌ మధ్యే హృద
యసమ్మితౌ । మధ్యమధ్యాహ్న ఇత్యర్థః । సాయం ముఖనమాకృ
త్యైనవేశ్మనిలత్రియుతమధీః । గాయత్రీజపాదౌ కరశుద్ధిరుదాహృ
తా తల్లక్షణం ॥*॥ ప్రకోష్ఠే మణిబంధే చ పార్శ్వయోః స్థలయోరపి ।
తత్పృష్ఠే చ తదగ్రే చ కరశుద్ధిరుదాహృతేతి ।

జాతవేదస ఇత్యస్య పోదుగాం త్రిష్టుప్ కశ్యప ఋ
షిః । దుర్గా దేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । సం
ధ్యావస్థానే వినియోగః । జాతవేదసే సునవా
మసోమమరాతీయతో నిదహాతి వేదః । సనః ప
ర్షదతి దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సింధుం దురితా
త్యగ్నిః । తచ్ఛంయోరావృణీమహే

రీ । శాంత్యర్థే జపేదితి యోగః తచ్ఛం యో
రావృణే మహాగాతుం యజ్ఞాయ గాతుం య
జ్ఞపతయే దైవీస్వస్తిరస్తు నః స్వస్తిర్మానుషే
భ్యః ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజం । శం నో అస్తు
ద్విపదే శం చతుష్పదే । ఓం నమో బ్రహ్మణే
నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓష
ధీభ్యః నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో
విష్ణవే మహతే కరోమి । ఓం నమః ప్రాచ్యై
దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యే
తాభ్యశ్చ నమో నమః । దక్షిణాయై దిశే యాశ్చ
దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యేతాభ్యశ్చ నమో
నమః । ప్రతీచ్యై దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం
ప్రతివసంత్యేతాభ్యశ్చ నమో నమః । ఉదీచ్యై
దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యే
తాభ్యశ్చ నమో నమః । ఊర్ధ్వాయై దిశే
యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యేతాభ్య
శ్చ నమో నమః । అధరాయై దిశే యాశ్చ దే
వతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యేతాభ్యశ్చ న
మో నమః । అవాంతరాయై దిశే యాశ్చ దేవతా
ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యేతాభ్యశ్చ నమో నమః
నమో గంగాయమునయోర్మునిభ్యశ్చ నమః
సంధ్యాయై నమః సావిత్ర్యై నమః గాయత్ర్యై
నమః । సరస్వత్యై నమః । సర్వాభ్యో దేవతా
భ్యో నమః । దేవేభ్యో నమః । ఋషిభ్యో నమః
గురుభ్యో నమః । మునిభ్యో నమః । కామో
కార్షీన్మన్యురకార్షీన్నమో నమః । పృథి
వ్యాపస్తేజో వాయురాకాశాత్ । ఓం నమో
భగవతే వాసుదేవాయ । యాం సదా సర్వ
భూతాని చరాణి స్థావరాణి చ । సాయం ప్రా

తన్నమస్యే తిసారూపసంధ్యాభిరక్షతు। శ్రీసా
రూపసంధ్యాభిరక్షత్వోన్నమః । శివాయ విష్ణు
రూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే । శివస్య హృ
దయం విష్ణుః విష్ణోశ్చ హృదయం శివః । యథా శివ
మయో విష్ణురేవం విష్ణుమయశ్శివః । యథా
న్తరం న పశ్యామి తథా మే స్వస్తిరాయుషి । శ్రీ
తథా మే స్వస్తిరాయుష్యోన్నమః । బ్రహ్మణ్యో
దేవః కీపుణో బ్రహ్మణ్యో మధుసూదనః । బ్ర
హ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యో విష్ణురచ్యుతః
నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ గోబ్రాహ్మణహి
తాయ చ । జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందా
య నమో నమః । శ్రీగోవిందాయ నమో న
మః । శ్రీ రేణావ్నా పితె దః చందనేన విలేపితె।
బిల్వపత్రార్చితె దెవి అహం దుర్గే శరణా
గతః । శ్రీ అహం దుర్గే శరణాగతోన్నమః ।
ఉత్తమే శిఖరే జాతే భూమ్యాం పర్వతమూర్ధని
ని । బ్రాహ్మణేభ్యో హ్యనుజ్ఞాతా గచ్ఛ దేవి
యథాసుఖం । శ్రీగచ్ఛ దేవి యథాసుఖోన్న
మః । నామాద్యాసు దేవస్య వాసితం భువన
త్రయం । సర్వభూతనివాసోసి వాసుదేవ నమో
స్తుతే । శ్రీవాసుదేవ నమోస్తుతోన్నమః స్తు
తో మయా వరదా వేదమాతా । ప్రచోదయం
తీ పవనే ద్విజాతా । ఆయుః పృథివ్యాం ద్రవిణం
బ్రహ్మవర్చసం । మహ్యం దత్వా ప్రయా
తుం బ్రహ్మలోకం । శ్రీమహ్యం దత్వా ప్ర
యాతుం బ్రహ్మలోకోన్నమః । ఆకాశాత్పతితం
తోయం యథా గచ్ఛతి సాగరం । సర్వదేవన
మస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి । శ్రీకేశవం ప్ర
తిగచ్ఛత్వోన్నమః । సర్వవేదేషు యత్పు

స్నానంసర్వతీర్థేషు యత్ఫలం । తత్ఫలం పురు
ష ఆప్నోతి స్తుత్వాదేవం జనార్దనం । శ్రీస్తు
త్వాదేవం జనార్దనోన్నమః । నమోస్త్వ
నంతాయ సహస్రమూర్తయే । సహస్రపా
దాక్షిశిరోరుబాహవే । సహస్రనామ్నే పు
రుషాయ శాశ్వతే । సహస్రకోటియుగధారిణే
నమః । శ్రీసహస్రకోటియుగధారిణేనమః ।
భద్రంనో అభివాదయేమనః । శాంతిశ్శాంతి
శ్శాంతిః ।

చతుస్సాగరపర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభం భ
వతు ... గోత్రః ఆశ్వలాయనసూత్రః ఋక్శా
ఖాధ్యాయీ ... అహంభో అభివాదయే
కేశవాయస్వాహా ... శ్రీకృష్ణాయనమః ।
కాయేనవాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యా
త్మనావా ప్రకృతేస్స్వభావాత్ కరోమి యద్య
త్సకలం పరస్మై । నారాయణాయేతి సమర్ప
యామి ।

సర్వం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

అథమాధ్యాహ్నికం

అపవిత్రః ... శుచిః । కేశవాయస్వాహా ... శ్రీ
కృష్ణాయనమః । ప్రణవస్య ..... భూర్భువ
స్సువరోం । మమోపాత్తదురితక్షయ ద్వారా
శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మాధ్యాహ్నిక సం
ధ్యాముపాసే । ఆపోహిష్ఠేతి త్రిచస్య ...
జనయథాచనః ।

ఆపఃపునంత్విత్యస్యమంత్రస్య పూత ఋషిః ।
ఆపోదేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । అపాం
ప్రాశనేవినియోగః । ఆపఃపునంతుపృథివీంపృ
థివీపూతాపునాతుమాం పునంతు బ్రహ్మణ

స్పతిః బ్రహ్మపూతా పునాతుమాం యదుచ్ఛిష్ట
మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ సర్వం పునం
తు మామాపోఽసతాంచ ప్రతిగ్రహం స్వాహా ।
కేశవాయ స్వాహా... శ్రీకృష్ణాయ నమః ।

అస్య మంత్రస్యార్థః । యా ఆపః సంతి తా ఆపః పృథివీం పునంతు ప్రక్షాళనేన శోధయంతు । యా చ పృథివీ పూతా శుద్ధా సతీ మామాస్థితారం పునాతు శోధయతు । తథా బ్రహ్మణో వేదస్య పతిః తం పతిం పాలకమాచార్యమాపః పునంతు । తేనాచార్యేణోపదిష్టం బ్రహ్మ వేదస్వరూపం । పూతా స్వయం పూతా సతీ మాం పునాతు । అన్యద్భుక్తావశిష్టమన్నరూపం । యదుచ్ఛిష్టమస్తి యచ్చాభోజ్యం భోక్తుమయోగ్యం తాదృశం కించిదన్నం మయా భుక్తం యద్వా దుశ్చరితం అన్యదపి నిషిద్ధాచరణరూపం మమ కించిత్సంపన్నం తత్సర్వం పరిహృత్యేతి శేషః । తతో మామాపః పునంతు । తథా అసతాం శూద్రాదీనాం ప్రతిగ్రహం చ మయా కృతం తత్సర్వం పునంతు తదర్థమిదమభిమంత్రితముదకం స్వాహా మదీయవక్త్రాగ్నౌ జుహోమి స్వాహుతమస్తు । సంధ్యామార్జనాత్ పూర్వం పాపాపోహార్థజలగ్రహణే ఋతం చేత్యఘమర్షణేన వ్యాఖ్యాతా ॥

ఆపోహిష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తస్య ... అంతరి
క్షమథో స్వాహా । కేశవాయ స్వాహా... శ్రీకృ
ష్ణాయ నమః ।
హంసశ్శుచిషదిత్యేకస్యా ఋచో గౌతమపు
త్రో వామదేవ ఋషిః । సూర్యో దేవతా । జ
గతీచ్ఛందః । మాధ్యాహ్నికార్ఘ్యప్రదానే
వినియోగః । హంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షస
ద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరస
దృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా
ఋతం । ఓంభూర్భువ... ప్రచోదయాత్ ।
ఇతి ద్వ్యర్ఘ్యం । ఉత్తిష్ఠ ... ప్రష్టో ।
(ఆకృష్ణేన హిరణ్యస్తూప సవితా త్రిష్టుప్ ...హి

రణ్యస్తూపఋషిః । సవితా దేవతా । త్రిష్టుప్ఛం
దః । సాయంసంధ్యాకాలోపస్థానే వినియోగః ।
ఆకృష్ణేనరజసావర్తమానోనివేశయన్నమృ
తంమర్త్యంచహిరణ్యయేనసవితారథేనా దే
వోయాతిభువనానిపశ్యన్ ॥
కేశవాయస్వాహా... శ్రీకృష్ణాయనమః ।

ఉభయోస్సంధ్యయోరుపస్థానే ప్రణవవ్యాహృతి గా యత్ర్యుపనయనే వ్యాహృతా । సాయంసంధ్యాకాలోపస్థానే చ విశేషమితి సారనాథ్యాఖ్యాస్యామః । యస్మాదాకృష్ణేనాస్మత్ప్రదానం తే తిఆకృష్ణేనరజసేత్యస్య ఆంగీరసో హిరణ్యస్తూపస్సవితా త్రిష్టుప్సవితా నామ్నః కృష్ణేనరజసా కృష్ణవర్ణేన లోకేన కృష్ణవర్ణస్త్రియా కృష్ణవర్ణేనతమసా । లోకాన్ ప్రకాశయన్ ఆవృత్య ఇతి చ । అంతరి క్షంలోకంతమసావృతమవాస్య కృష్ణవర్ణం భవతి తేనాంతరిక్ష మార్గేణ వర్తమానః పునః పునరాగచ్ఛన్ అమృతం దేవం మ ర్త్యం మనుష్యం నివేశయన్ స్వస్వస్థానే స్థాపయన్ । యస్మాదమృ తం మరణరహితం ప్రాణం మర్త్యం మరణసహితం శరీరం చ నివేశ యన్ । తథా చాన్యత్ర కాండే । అన్నం లోకస్య నాన్తే న నామ మానసం తత్త్వం తస్య మంత్రస్య వ్యాఖ్యానరూపే బ్రహ్మణో యత్ర కృత్స్నమేవ గమ్యతే । మర్త్యాని మానుషశరీరాణి అమృతాని దేవతాదీనితి । యత్ర కృత్స్నం వేదమన్తం తాదృశోభువనాని । సంహార లోకానాపశ్యన్ అవేక్షమాణః ప్రకాశయన్నిత్యర్థః ।

అనన్తరం సాయం సంధ్యాకాలోపస్థానే ఖ్యాపయి
ష్యే ఏతద్వ్యాఖ్యానం క్రమిష్యామః । పు
నర్వ్యాఖ్యానం పూర్వాచార్యమతే తత్పురాం
పురాణిష్ట్వా । శౌనకాదిభిరాచార్యైర్ద్వయోర్దర్శనం
తత్ప్రతిష్ఠాపకం ఇదానీం తన్నిరూప్యతే ఉప
స్థానే విధానమితి ప్రయోగశస్త్యాసూక్త
స్యాంగిరసో హిరణ్యస్తూప ఋషిః । సావిత్రీ
దేవతా । సర్వాశ్చాగాయత్రీచ్ఛందో ద్వయ ఇ

ఋషిస్సౌరీం చత సోనుష్టుభస్త్యాన్నాద్యాస్తిస్రయుం
త్స్రాచో రోగఘ్నాఃసప్త దం ఛా త్యాశ్చ శోద్వి
షంనాశనీ । సూర్యోస్యాస్థానవిపరో గాగః ।
ఓం ఉదుత్యంజాతవేదసం దేవంవహంతికేతవః
దృశేవిశ్వాయసూర్యం । అపత్యేతాయవో
యథానక్షత్రాయంత్యక్తుభిః సూరాయవిశ్వచ
క్షసే । అదృశ్రమస్యకేతవో విరశ్మయో జ
నాంఅను । భ్రాజంతో అగ్నయో యథా ।
తరణిర్విశ్వదర్శతో జ్యోతిష్కృదసిసూర్య । వి
శ్వమాభాసి రోచనం । ప్రత్యఙ్ దేవానాంవి
శః ప్రత్యఙ్ఙుదేషి మానుషాన్ । ప్రత్యఙ్విశ్వం
స్వర్దృశే । యేనాపావక చక్షసా । భురణ్యంతం
జనాం అను । త్వంవరుణపశ్యసి । విద్యామే
షిరజస్పృథ్వహా మిమానో అక్తుభిః । ప
శ్యంజన్మానిసూర్య । సప్తత్వాహరితోరథే
వహంతి దేవసూర్య । శోచిష్కేశంవి
చక్షణ । అయుక్తసప్తశుంధ్యువస్సూరోరథ
స్యనప్త్యః । తాభిర్యాతిస్వయుక్తిభిః । ఉద్వ
యంతమసస్పరిజ్యోతిష్పశ్యంతఉత్తరం । దే
వందేవత్రా సూర్యమగన్మజ్యోతిరుత్తమం ।
ఉద్యన్నద్యమిత్రమహ ఆరోహన్నుత్తరాందివం
హృద్రోగంమమసూర్యహరిమాణంచనాశయ
శుకేషుమేహరిమాణం రోపణాకాసు దధ్మసి
అథోహారిద్రవేషుమేహరిమాణం నిదధ్మసి ।
ఉదగాదయమాదిత్యో విశ్వేనసహసాసహ ।
ద్విషంతంమహ్యంరంధయన్మోఅహం ద్విషతేర
ధం । చిత్రందేవానాముదగాదనీక మిత్యష
ళృచస్యసూక్తస్యాంగిరసఃకుత్స ఋ
షిః । సూర్యోదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః ।

సూర్యోఽస్తగ్గానవిని మాగః । చిరంజీవానా
మునగానాం చక్షుమిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః ।
అప్రాద్యావాపృథివీ అంతరిక్షం సూర్య ఆత్మా
జగతస్తస్థుషశ్చ । సూర్యోదయను పనరో
చగానా సూర్యేన మోదా నక్షత్రపర్యాత్ ।
యుత్రానసోదేవయు తోయుగనినిత్యాత్ర
భిభద్రాయుగ్రం । భద్రా అశ్వాప రి సూ
ర్యస్య కాన్తిరాగ్నా అను సాధ్యా ప్రమురిగా
తో దివ అక్షయ్య మస్థుః కి సావాన్ను పృథివీ
పక్ష । తిత్తూన్ర్వస్య దేవత్వం తన్మహిత్వం
మధ్యా తో ఽత్రిచత పడ ఖా । యదేక
యుక్తహరితస్సధస్థా దాత్రీ వాసస్తను తే
శిమస్మై । తని త్రస్యవరుణస్యాభిచ క్షే
సూర్యోరూపం కృణుతే ద్యోరుపస్థే । అనంత
మన్యద్రుశదస్య పాజః కృష్ణమన్యద్ధరితస్సం
భరంతి । అద్యా దేవా ఉదితా సూర్యస్య ని
రంహసః పిపృతా నిరవద్యాత్ । తన్నోమి
త్రో వరుణో మామహన్తామదితిస్సింధుః పృ
థివీ ఉత ద్యౌః । ప్రవరాన్విత ... గోత్రః ... శర్మా ...
అహం భో అభివాదయే ।
ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ . . భూర్భువస్సువరోం
మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర
ప్రీత్యర్థం మాధ్యాహ్నికసంధ్యయా కాలక్త్రి గా
యత్రీమంత్రజపం కరిష్యే ।
కేశవాయ నమః . . . శ్రీకృష్ణాయ నమః ।
కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా
వా ప్రకృతేస్స్వభావాత్ । కరోమి యద్యత్సక
లం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి ।

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ।

మహాసౌర ప్రారంభః

అథ సౌర్యాణాం మహాసౌరాణాం సూక్తానాం వ్యాఖ్యా ... ద్వై చ ... సమాధిం వ్యాఖ్యాస్యామః । ... పూర్వాచార్యైః ... తస్య పురాదిష్టం । శౌనకాది ... ఆచార్యైః ... తాని ... ఉదుత్యం జాతవేదసమితి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య కాణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వ ఋషిః సూర్యో దేవతా । నవాద్యా గాయత్ర్యః ... శిష్టాశ్చతస్రోఽనుష్టుభః ... ఉపసంహరంతి ... సూర్యస్య ... ॥ ఓం ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవం వహంతి కేతవః । దృశే విశ్వాయ సూర్యం ॥ ౧ ॥

అథ సూర్యస్య స్థానార్థం సౌర సూక్తాని వ్యాఖ్యాస్యామః । ఉదుత్యమితి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య కాణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వ ఋషిః । సూర్యో దేవతా నవాద్యా గాయత్ర్యః శిష్టాః ... అనుష్టుభః ... ఉపనిషదం ... । కేతవః ... రశ్మయః సూర్యం ... సూర్యస్య రశ్మయః । సూర్యం సర్వస్య ... దివ్యం ఉదు వహంతి ఊర్ధ్వం వహంతి । ఉ ఇతి పాదపూరణః । ఉక్తం చ ... తు ... విశ్వాయ విశ్వస్మై భువనాయ ... ద్రష్టుం । యథా సర్వజన సూర్యం పశ్యంతి తథోర్ధ్వం వహంతీత్యర్థః । కీదృశం సూర్యం । త్యం ప్రసిద్ధం । జాతవేదసం । జాతానాం ప్రాణినాం వేదితారం జాతప్రజ్ఞం జాతధనం వా ... దీప్యమానం । అత్ర నిరుక్తం । ఉద్వహంతి జాతవేదసం ... రశ్మయః కేతవో ... సర్వేషాం భూతానాం సందర్శనాయ సూర్యమితి ।

అప త్యే తాయవో యథా నక్షత్రా యంత్యక్తుభిః । సూరాయ విశ్వచక్షసే ॥ ౨ ॥

అప త్యమితి । త్యే తాయవో యథా ప్రసిద్ధాస్తస్కరా ఇవ నక్షత్రాణి ... । ... నక్షత్రాణీతి ...

రాత్ । యద్వాక్షమాణో ఽసహమానా నశ్యన్తి యస్య రశ్మీన్ ప్రాప్య వా నానక్షత్రతయా పార్శ్వ్యన్తే । తథా చ శ్రూయతే యో వా ఇహ యజతే అముం స లోకం నక్షతే తన్నక్షత్రాణాం నక్షత్రత్వమితి । యద్వా సుకృతాం జ్యోతీంషి నక్షత్రాణ్యుచ్యన్తే । సుకృతాం వా ఏతాని జ్యోతీంషి యన్నక్షత్రాణీత్యామ్నానాత్ । యథా స్తే అపయన్తి నక్షత్రాణి కుత్ర గచ్ఛన్తి మక్షణో మానినక్షత్రాణి చ స్పష్టాని మి తథా తథా నక్షత్రాణి అక్తుభి రాత్రిభిస్సహాపయన్తి । కిమర్థం చ ఇ విశ్వచక్షసే విశ్వస్య సర్వస్య ద్రష్ట్రే సూరాయ సూర్యాయ । అను సంధ్యస్యోపక్షేపః । తస్య రాత్రిర్నక్షత్రాణి చ రాత్రిభిః సహ సూర్యాదయము పశ్యన్తిరిత్యాహ । తాయురితి స్తేననామ । తాయుస్తాయవ ఇత్యాహ । అక్తుభిరితి నామ రాత్రిర్నామసు పఠితం భిరితి వాదాత్ ।

అదృశ్రమస్య కేతవో వి రశ్మయో జనాఁ అను ।
భ్రాజన్తో అగ్నయో యథా ॥ ౩ ॥

అదృశ్రన్ దృశ్యన్తే అస్య సూర్యస్య కేతవః । ప్రజ్ఞాపకాః రశ్మయో దీప్తయః జనాన్ అను సర్వాన్ ప్రాణినః ప్రతి విశేషేణ । తే సర్వే భ్రాజన్తో దీప్యమానా అగ్నయో యథా ఇవ ।

తరణిర్విశ్వదర్శతో జ్యోతిష్కృదసి సూర్య । విశ్వమా భాసి రోచనమ్ ॥ ౪ ॥

తరణిః హే సూర్య త్వం తరీతా । అన్యేన గన్తుమశక్యస్య మహతో ఽధ్వనో గన్తాసి । తథా చ స్మర్యతే । యోజనానాం సహస్రే ద్వే ద్వే శతే ద్వే చ యోజనే । ఏకేన నిమిషార్ధేన క్రమమాణ నమో ఽస్తు త ఇతి । యద్వా ఉపాసకానాం రోగాత్ తారయితా । ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేదితి స్మరణాత్ । తథా విశ్వదర్శతః । విశ్వైః సర్వైః ప్రాణిభిర్దర్శనీయః । ఆదిత్యం దర్శనస్య చ చాలాదిదర్శనస్యేతి పాపపరిహారత్వాత్ । తథా జ్యోతిష్కృత్ । జ్యోతిషః ప్రకాశస్య కర్తా । యద్వా విశ్వం సకలం భూతజాతం చన్ద్రాదీని ద్రష్టవ్యం ప్రకాశ్యం యేన స తథోక్తః । తథా జ్యోతిష్కృత్ జ్యోతిషాం చన్ద్రాదీనాం

గతాః । సర్వస్య వస్తునః ప్రకాశయితేత్యర్థః । యద్వా చంద్రా
దీనాం రాత్రౌ ప్రకాశకోఽసి । రాత్రౌ హి అమ్మయేషు చంద్రాదిబింబే
షు సూర్యకిరణాః ప్రతిఫలితాః సన్తోఽన్ధకారం నివారయన్తి తథా
హ్యారష్టదర్శినో వదన్తి సూర్యరశ్మిర్యాగ్న్యాం తైస్తతం తమో ని
వారయన్తి ఇత్యాదికేత్యర్థః । యస్మాదేవం తస్మాత్ విశ్వం వ్యాప్తం రో
చనం రోచమానమన్తరిక్షం రూపమన్తర్ద్ధా ఆప్రకాశయసి । యద్వా
ద్యా హే సూర్య అన్తర్యామితయా సర్వప్రేరకత్వాత్ మూర్తః తరణి
వంశాద్ధ్రీస్తోత్రో ఽసియస్తస్య నిస్తారయితా । ప్రత్యక్షసైన్యముపాయ
ముభిస్తారేత్తోదర్శిత్వస్యా । నాయాసేనాగతాన్తమిత్యర్థః । అకష్టాన
నాయాసేనాతస్యాతారయితా నివర్తతే । జ్యోతిష్కృత్ । జ్యోతిష
మాత్ర దశకః । తథా చామ్నాయతే । చంద్రమా మనసో
జాతశ్చక్షోస్సూర్యోఽజాయతేతి । ఈశ్వరేణ్వ చిదాత్మకతయా తి
ర్వావర్ణిత్వత్తాతి రోచనం రోచమానం యథా భవతి తథా అభా
సిప్రకాశయసి । హైరణ్మస్యాగోహారావజ్ఞాదృశ్యతేతి తథా చామ్నా
యతే । తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతీతి ।

ప్రత్యఙ్ దేవానాం విశః ప్రత్యఙ్ఙుదేషి మానుషాన్।
ప్రత్యఙ్విశ్వం స్వర్దృశే ॥ ౫ ॥

ప్రత్యఙ్ దేవానామితి । హే సూర్య త్వం దేవానాం విశః । మరు
న్నామకా దేవాః । మరుతో వై దేవానాం విశ ఇతి శ్రుత్యన్త
రాత్ । తాః మరుత్సంజ్ఞకా దేవాః ప్రత్యఙ్ఙుదేషి వర్తమానే
స్వాదయం ప్రత్యక్షమేతేషామభిముఖం యథా భవతి తథేత్యర్థః । త
థా మానుషాన్ మనుష్యాన్ ప్రత్యఙ్ఙుదేషి । తథాఽన్యత్ సర్వముదేవమా
క్రమయపరితి సన్నిహితే । తథా విశ్వం వ్యాప్తం స్వర్లోకం స్వర్దృశే
ద్రష్టుం ప్రత్యఙ్ఙుదేషి । తథా స్వర్లోకవాసినో జనాస్త్వామభిముఖ్యే
న పశ్యన్తి తథా ఉదేషీత్యర్థః । ఏతదుక్తం భవతి । లోకత్రయవర్తి
జనాః । సర్వే పశ్యన్త్యభిముఖ్యేన సూర్యం పశ్యన్తీతి తథా చామ్నా
యతే । తస్మాత్సర్వ ఏవ మన్యన్తే మాం ప్రత్యుదగాదితి ।

యేనా పావక చక్షసా భురణ్యన్తం జనాఁ అను । త్వం
వరుణ పశ్యసి ॥ ౬ ॥

వి ద్యామేషి రజస్పృథ్వహా మిమానో అక్తుభిః । ప
శ్యం జన్మాని సూర్య ॥ ౭ ॥

హే సూర్య త్వం ద్యామంతరిక్షం ... అవిష్పనివారః సూర్యస్త్వం జనా నా
మానుగ్రహార్థమ్ । భూమిం ... యంతి । పోష యంతం వా ఇమం
లోకం ... వచనా ... అమృతస్య అనుకమ్ ... కాశయసి ।
ద్యుపరి ... స్తు ఇతి శేషః । యద్వా ఉత్తరస్యాం ... ధః ।
కేనచకన వ్యేషీతి । తథా చ ... తత్త్వేన యుస్తు మః ఇతి
... ఉత్తరస్యామన్వయః ... విశేషేణ గచ్ఛసీతి । హే
సూర్య త్వం ... లోకం ... ఇతి
... లోకం ... విశేషేణ గచ్ఛసి । కిం కు
ర్వన్ అహా అహాని అక్తుభీ రాత్రిభిః సహ మిమానః ఉత్పాదయన్ ఆదిత్య
గత్యధీనత్వాదహోరాత్రయోః । తథా జన్మాని జననవంతి భూత జాతా
ని పశ్యన్ ప్రకాశయన్ ।

సప్త త్వా హరితో రథే వహంతి దేవ సూర్య । శో
చిష్కేశం విచక్షణ ॥ ౮ ॥

సప్తేతి । హే సూర్య దేవ ద్యోతమాన విచక్షణ సర్వస్య ప్రకాశ
యితః సప్త సప్తసంఖ్యాకా హరితః అశ్వాః ... రథే
... వహంతి ప్రాపయంతి । కీదృశం త్వామ్ । అత్రోచ్యతే ।
శోచిష్కేశం శోచీంషి తేజాంసి ... కేశా ఇవ ... తం ... త
థోక్తమ్ ... ఆదిత్యస్యేతి ... త్
వాత్

అయుక్త సప్త శుంధ్యువః సూరో రథస్య నప్త్యః । తా
భిర్యాతి స్వయుక్తిభిః ॥ ౯ ॥

అయుక్తేతి సూరః సూర్యః ... సూర్యస్య ... శో
ధకాః అశ్వస్త్రియః ... సప్తసంఖ్యాకా । అయుక్త స్వరథే యోజి
తవాన్ । కీదృశ్యః రథస్య నప్త్యః న పాతయిత్ర్యః । తాభిర్యుక్తాభిః ...
... అశ్వస్త్రీభిః ... యు
క్తిభిః స్వకీయయోజనేన రథేన యుక్తాభిః ... యా
గచ్ఛతి । అతస్తస్మై హవిర్దాతవ్యమితి వాక్యశేషః ॥

ఉద్వయం తమసస్పరి జ్యోతిష్పశ్యంత ఉత్తరం । ౭

దేవం దేవత్రా సూర్యమగన్మ జ్యోతిరుత్తమం ॥౧॥

వయం తమసస్పరి ... తమసః ఉపరి ... ఉత్తరం ... జ్యోతిః పశ్యంతః ... దేవం దేవత్రా దేవేషు ... సూర్యం ... ఉత్తమం జ్యోతిః అగన్మ ... [illegible]

ఉద్యన్నద్య మిత్రమహ ఆరోహన్నుత్తరాం దివం ।

హృద్రోగం మమ సూర్య హరిమాణం చ నాశయ ॥౧౧॥

ఉద్యన్ ... మిత్రమహః ... ఆరోహన్ ... ఉత్తరాం దివం ... హృద్రోగం ... హరిమాణం ... నాశయ ... [illegible]

శుకేషు మే హరిమాణం రోపణాకాసు దధ్మసి ।

అథో హారిద్రవేషు మే హరిమాణం ని దధ్మసి ॥౧౨॥

శుకేషు ... హరిమాణం ... రోపణాకాసు ... హారిద్రవేషు ... దధ్మసి ... [illegible]

వేషు హరి తాళమ మేషు కాద్య [illegible] మే సుదీ [illegible] తి సూణ . ని
దర్శ నిబధీమహి । సచహా తి హూను ఫవ [illegible] త్రై వా స్తాఽస్మన్నా బాధిష్ఠే
త్యర్థః ।

ఉగం డయామూ ద శ్వో [illegible] శ్వోవ వహా సా . హా । ద్వా
మం తం మహ్యాం రంధయన్నో అహా ద్విష తే ఫం ।౧౩।

ఉ క గోత్రి అయం [illegible] అనిత్యః అది తే పు త్రసూర్య్య శ్వేత వ
హా వా న [illegible] బలే వ హూ గా క్ । [illegible]
[illegible] మహ్య ద్విష తం రధ [illegible] మో [illegible]
[illegible] అపి తం హా ద్విష తే [illegible] ।
[illegible] సూర్య్య [illegible] ।

చి త్రం దేవానాము దగా దనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణ స్యాగ్నేః ।
ఆ ప్రా ద్యావాపృథివీ అంతరిక్షం సూర్య ఆత్మా జగత స్తస్థుషశ్చ । ౧౪ సవ్యాఖ్యాతా

సూర్యో దేవీ ముషసం రోచమానాం మర్యో న యోషా మభ్యేతి పశ్చాత్ । యత్రా నరో దేవయంతో యుగాని వితన్వతే ప్రతి భద్రాయ భద్రం ।౧౫

[illegible] సూర్య్యా [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] । యన్మాదుం య తః దేవయా గా [illegible] ఇచ్ఛంతః యుగ

దేవాన పుణ్యస్మిన్ యుగాని హాలా వయః భూతాని క్షణాయ వితన్వతే తత్ర పారయతి తా యజమాన మనుష్యాః ఇత్యర్థః । ఏవం ప్రతి భద్రం కల్యాణం మార్గం ప్రతి భద్రాయ కల్యాణరూపాయ కర్మణే ఫలాయ సూర్యాయ తోషమ్ । యద్వా దేవకామా యజమానాః యుగాని యుగ్మాని భూతాన్ సత్కర్మభిః తాన్ స్తో భద్రం కల్యాణం మగ్నిహోత్రాది కం కర్మ భద్రాయ ఫలాయ ప్రతి ప్రత్యేకం యుష్మాకమపి ప్రవృత్తా యాం వితన్వానాస్తాయతి ।

భద్రా అశ్వా హరితః సూర్యస్య చిత్రా ఏతగ్వా అను
మాద్యాసః । నమస్యన్తో దివ ఆ పృష్ఠమస్థుః పరి ద్యా
వాపృథివీ యన్తి సద్యః । ౧౬ ।

భద్రా అశ్వా ఇతి । భద్రాః కల్యాణాః అశ్వాః వ్యాప్నువత్యః భవ్యాః అశ్వా హరితః హరణసమర్థాః సూర్యస్య అశ్వాః చిత్రాః చిత్రవర్ణాః అనుమాద్యాసః అనుమోదనీయాః ఏవం భూతాస్సూర్యస్య అశ్వాః । యద్వా ఏవం గతిస్వభావాః అశ్వాః ఏవంబలవంతం సూర్యం వహన్తో అశ్వాః । నమస్యంతః అస్మాభిర్నమస్యమానాః దివః అంతరిక్షస్య పృష్ఠం ఉపరి భాగం పూర్వభాగం పశ్చిమభాగం వా ఆస్థుః ఆతిష్ఠంతి । ద్యావాపృథివ్యౌ పరియంతి పరితో గచ్ఛంతి సద్యః తత్రైవ దినే ఏకేనైవ అహ్నా పరియంతి పరితో గచ్ఛంతి ప్రాప్నువంతీత్యర్థః । అశ్వా అనుమాద్యాః ।

తత్సూర్యస్య దేవత్వం తన్మహిత్వం మధ్యా కర్తో
ర్వితతం సం జభార । యదేదయుక్త హరితః సధస్థా
దాద్రాత్రీ వాసస్తనుతే సిమస్మై । ౧౭ ।

తత్సూర్యస్యేతి । సూర్యస్య సర్వప్రేరకస్య ఆదిత్యస్య తద్దేవత్వం ఈశ్వరత్వం మాహాత్మ్యం మహిమానం ఇతి యావత్ । మహత్త్వం మహాత్మ్యం । మహాత్మ్యం దర్శయతి । తత్కృత్యమితి కార్యం వ్యాఖ్యాతం । యత్ కర్తోః కర్మణాం మధ్యే । తాని కర్మాణి వ్యాకరణసూత్రాన్యాదిలక్షణస్య ।

కర్మణో మధ్యా మధ్యే అకృతిసమాప్త ఏవ తస్మిన్ కర్మణి వితతం విస్తీర్ణం స్వకీయం రశ్మిజాలం అస్తం గచ్ఛన్ సూర్యః సంజభార సంజహార అస్మాల్లోకాత్ స్వాత్మన్యేవ సంహరతి । కర్తోః కర్తవ్యస్య । ప్రవృత్తం కర్మ అపరిసమాప్తమేవ విసృజ్య అస్తం యాతి సూర్యే దృష్ట్వా । ఏతద్దేవత్వం మహిమా చ సూర్యస్యేతి కృత్స్నస్యాస్తి నాన్యస్య । సూర్యస్య ఏవ మహిమా సన్నివేశం హరణం చేతి చక్షుషోర్బలవ ధారణే । యదేత్ యస్మిన్ కాలే హరితో రసహరణశీలాన్ స్వాశ్వాన్ రశ్మీన్ వా సధస్థాత్ సహస్థానాత్ అస్మాత్ పృథివ్యా లోకాత్ ఆదాయ అయుక్త అన్యత్ర యుక్తాన్ కరోతి । యద్వా యుక్తే । కాలాత్ పూర్వోక్తాత్ । యదేవాసౌ రశ్మీనశ్వాన్ వా సధస్థాత్ । సహ తిష్ఠంత్యస్మిన్నితి సధస్థం తస్మాత్ అయుక్త అముంచత్ ఆత్ అనంతరమేవ రాత్రీ విశ్వాయై సర్వస్మై సిమస్మై సర్వస్మై లోకాయ వాసః స్వాచ్ఛాదకం తమః తనుతే విస్తారయతి । యద్వా వాసః అసౌ రశ్మిసముదాయో ... లోకాత్ అపసృజ్యతే రాత్రిస్తమస్తనుతే । తన్మహిత్వం । ఏతత్ సూర్యస్య దేవత్వం మహిత్వం మధ్యా కర్తోర్వితతం సంజభార యదేదయుక్త హరితః సధస్థాదాద్రాత్రీ వాసస్తనుతే సిమస్మై । వాసస్తమః ... సమస్తాదితి ।

తన్మిత్రస్య వరుణస్యాభిచక్షే సూర్యో రూపం కృణుతే ద్యోరుపస్థే । అనంతమన్యద్రుశదస్య పాజః కృష్ణమన్యద్ధరితః సంభరంతి ॥ ౫ ॥

తన్మిత్రస్యేతి । తత్ ఉదయసమయే మిత్రస్య వరుణస్య । ఏతదుపలక్షితస్య సర్వస్య జగతః అభిచక్షే అభిముఖ్యేన ప్రకాశనాయ ద్యోరుపస్థే ఉపస్థానే మధ్యే సూర్యః సర్వస్య ప్రేరకః స్వకీయం రూపం సర్వస్య నిరూపకం ప్రకాశాత్మకం కృణుతే కరోతి । అపి చ అస్య సూర్యస్య హరితః । రసహరణశీలాః రశ్మయః ... । అనంతం అవసానరహితం కృత్స్నమన్యత్ ... రుశత్ ... । కృష్ణమన్యత్ ...

ఉత్తమః తైదస్య భరః । అపానిశక్తియాగమనేనసిష్యాద యంతి । ఆ భాసస్య కృష్ణవర్ణం అస్యత్రమా । శక్తియాగమనేన రాత్రా వస్త్ర శ్రేయా వ్యవంకుర్వంతి కిమ వక్ష్యం తస్యదుహాత్మ్య మ్రియమా ర్యమః ।

అద్యా దేవా ఉదితా సూర్యస్య నిరంహసః పిపృతా నిరవ
ద్యాత్ తన్నో మిత్రో వరుణో మామహంతామదితి
స్సింధుః పృథివీ ఉత ద్యౌః ॥ ౧౯ ॥

అద్యేదానీమితి । హే దేవాః ద్యోతమానాః సూర్యరశ్మయః అద్య అస్మిన్ కాలే సూర్యస్యాదిత్యస్య ఉదితా ఉదయే సతి అస్మాన్ అంహసః పాపాత్ నిష్పిపృత నిష్కృష్య పాల యత । యదిదమస్మాభిరుక్తం తదస్మదీయం తత్ మిత్రాదయః షడ్దేవ తాః మామహంతాం పూజయంతు । అనుమన్యంతామిత్యర్థః । మిత్రః ప్రమీతేస్త్రాయకః అహరభిమానీ దేవః । వరుణః పాపా నాం నివారయితా రాత్ర్యభిమానీ దేవః । అదితిః అఖండనీయా అదితి ర్నామ దేవమాతా । సింధుః స్యందనశీలా సింధ్వాభిమానినీ దేవతా పృథివీ భూలోకస్యాధిష్ఠాత్రీ । ద్యౌః ద్యులోకస్య ఉత అపి చ ద్యౌః ।

ఇంద్రం మిత్రం వరుణమగ్నిమాహురిత్యేతయోర్ద్వ
యోః । ఉచథ్యపుత్రో దీర్ఘతమా ఋషిః । సూ
ర్యో దేవతా త్రిష్టుప్ ఛందః । ఇంద్రం మిత్రం వరుణమ
గ్నిమాహురథో దివ్యస్స సుపర్ణో గరుత్మాన్ । ఏకం
సద్విప్రా బహుధా వదంత్యగ్నిం యమం మాతరిశ్వాన
మాహుః ॥ ౨౦ ॥

ఇంద్రం మిత్రమితి । దీర్ఘతమాస్సూర్యం స్తౌతి । అయమాదిత్యం పరమైశ్వర్యయోగాదింద్రమాహుః । తథా మిత్రం ప్రమీతేస్త్రాతారమహరభిమానినం ఏతమేవాహుః । తథా వరుణం పాపస్య వారకం రాత్ర్యభిమానినం ఏతమాహుః । తథాగ్నిమగ్రనయనాదిగుణయుక్తమేతమాహుః । అథో అపి చ అయమేవ దివ్యః దివి భవః సుపర్ణః సుపతనః గరుత్మాన్ గరణవాన్ ... । ఏకమేవ సంతమాదిత్యం ...

ష్యతే । [illegible]

[illegible]

[illegible] ఇతి ।

[illegible]

[illegible]

వ్యాఖ్యాతే । ౨౧ ।

[illegible]

[illegible] । ౨౨ ।

[illegible]

ర్వముహూర్తానా సంక్రమిష్యతే । [illegible] । నరేంద్రివ
[illegible] పాపాదిత్యాది బుద్ధ్యా [illegible] త్రో
[illegible] ఆదిత్యః । [illegible] దివ్యలోకే సి
[illegible] । అథయస్తః [illegible] ఇత్యాది
[illegible] । [illegible] స్థానాదిష్వ [illegible] మధ్యస్థాన వా
[illegible] । [illegible] యుః [illegible]
[illegible] । అథత [illegible] స్థానష్టాదిత్యాగ్ని యారా [illegible]
[illegible] । [illegible] దేవానాం [illegible] వేది
[illegible] । అతిథి [illegible]
[illegible] ఉరోగాదిపాదన
[illegible] ముక్తం । [illegible] వసు
[illegible] । [illegible] రూపత్వము
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] లయన
[illegible] । [illegible] త్రసీదతిత్యత
[illegible] వాయుః ।
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । ఏవం మహానుభావః [illegible]
[illegible] । [illegible] మహాపాప సావేవ
[illegible] । [illegible]
[illegible] మూర్ధ్ని ।

యత్ప్రగార్హత్యైస్త్ర్యుచాభూమిపుత్రో [illegible]
ఋషిః । సూర్యోదేవతా గాయత్రీ ఛందః । యుక్తా
సూర్యస్వభాను మన్త్రమనావిధ్యదాసురః । అష్టౌ
విద్యధాముగ్ధభువనాన్యదీధయుః । ౨౩ ।
యత్త్వాసూర్యస్వర్భానుస్తమసా [illegible] త్రింశాం [illegible]

మః కీర్త్యతే హే సూర్య ప్రేరక దేవ త్వాం త్వాం యథా అనుకః అ సురస్య పాపిశాపహార్తుః అనురస్య వా పుత్రిః స్వభాః నుసంజ్ఞకః తమసా మాయాని గ్రితేనాపిధ్యత్ అన్యత్ దిత్యుక్తః । తథా భువనాని సర్వాణి అదీథయుః స్పృశ్య తెయ కాలత్రత్యా పుర్యోజనః అత్రేః తపత్ వ్యవస్థాన సంతానః ముగ్ధా మూఢో భవతి ।

యదద్య సూర్య బ్రవోఽనాగా ఉద్యన్ మిత్రాయ వరుణాయ సత్యం । వయం దేవత్రాదితే స్యామ తవ ప్రియాసో అర్యమన్ గృణంతః ॥ ౨౮ ॥

యదద్య సూర్యేత్యాద్యా ద్వైతావరుణీర్వసిష్ఠస్యార్షం త్రిష్టుభః హే సూర్యపుత్ర ప్రేరక దేవత్వం ఉద్యన్ అనాగసోఽస్మాన్ అనుష్ఠాన కాలేఽబ్రవః బ్రూయాః । కిం । ఉదితోఽనాగా అనాగసః ఇతి యదద్య వేషు మధ్యే బ్రూయాః తర్హి వయం హే అదితే దీన దేవత్రా దేవేషు దేవానాం మధ్యే మిత్రాయ వరుణాయ సత్యం అనాగ సో భవేమ । త్వం చ హే అర్యమన్ గృణంతః । త్వాం స్తువంతః తవ ప్రియాసః ప్రియాః స్యామ ద్వేషస్య దయాం భవేమ । యద్వా ఉక్త రాత్రే ఏకం వాక్యం । హే అనాగసః అస్మాన్ ఉక్త్వా లక్షణాదేవయంతి దేవేషు మధ్యే త్వాం ప్రీణంతః త్వద్వచనే ప్రియాస్యామేతి యుష్మాకం దేవేభ్యః వాపా బ్రూయాః తర్హి అయమనవరాక్షీ ద్యనుప్రహారిః త్వాం స్తుత్వా శవ సిత్యో భవేయమిత్యర్థః ।

ఏష స్య మిత్రావరుణా నృచక్షా ఉభే ఉదేతి సూర్యో అభి జ్మన్ । విశ్వస్య స్థాతుర్జగతశ్చ గోపా ఋజు మర్తేషు వృజినా చ పశ్యన్ ॥ ౨౯ ॥

ఏష స్యేతి ద్వితీయా సూక్తస్య త్రిష్టుభ । అత్ర సూర్యోఽస్య పంక్తి దేవః బహువాత్ అన్యోధికం వృషభ పుణ్యాని అభిచక్షీతి ఇతి పశ్యన్ ఉద్భవం చక్షుయతి కిం ప్రతిమా

సుహానాం మనుష్యాణాం సర్వేషాం నిమానిజవానాం భూరిజనో
బ్రహ్మ ఘనఘన ... తస్మాద్రేత్ । పజేవాదివాజ్ఞవాంతో చమా
నస్య ... మోసన్య శేవః యాకుతుకి యుతస్య ద్యౌర్యతె ॥ తస్మాత్పురు
ముంపురుషం పుత్రం దిశో భవతీతి శ్రుతిః ॥ సదేవస్సర్వేభ్యో దేవేభ్యో
కృతేశ్మితన్పువాదిం ... తినాం కర్తృభిః స్తుతిః కర్తృభిస్సంకృతిస్తు
త్యాత్మత్కృతాభిర్భవతి ।

స్వర్యద్వేశిపురోదనీదేవాకస్తో మభిస్తో త శేఘిరే
స్తైః సనో మిత్రో యుపరుణా యుఓనా నా సోగ్నిస్మై
స్మ రోచ । ౨౬ ।

స్వర్యోత్తి స్వర్యోఃః స్కన్ద స్కా ... పశి ఘూపురస్తాత్
ఉద్గాత ఉద్గా ఉద్గచ్ఛ । స్తై సాద్గస్తై ఏకిస్తో మేభిస్తోమేః స్తుత్య ఏ
తి శేకిపేవసై ... కర్తాయా । తా యుత తా తా పురు
మస్తుత్యాత్ ... ఉద్గాత ఉదా । తత్కృతాన్ । స తస్మి స్తాం అవాగ
అవావాగ్రస్యో చ యుమి తా యువరుణా యాన్నిమ్మె స్మరోచ ।
అత్ర సాన్యా ఇతి రోపా మిత్రాదీనాం ... సంగు పాతీ
తాస్తో శక్తో ... పూర్వే త్రిరమిత్రావరుణా
ర్యమాదీనాం ... ।

విపస్యహస్తోఘురఘోరధ శ పూతానాః రఘో మి
త్రోతస్య । యుచ్ఛ తు చందా ఉపమన్యో సిఃమా
న తామ పూర్వుం చేతుస్తవానా । ౨౭ ।

వినస్యహ్నేతి । నాస్య భ్ర తురఘో తు చాన్ముత్ప ... ఘోద్గా
తో । బుదాదానస్య ... న ... చ్చే భ్ర
త్రవ ... తు । అస్యా ... తా
ర్యాతా ఓపధీ రవ తు । ఇ చ తేచ దా । ... తా ... అ
స్మత్యం ఉప మంస్తు ... ఆ ... సుచ ... యుచ్ఛ తు
ఇంచస్తవానాః అస్తాం సూ ... న ... సిక్తి
పూర్వం తు పూర్తయుతు హీనూర్య ... తాత్ ఇనూర్యస్తుతి
ఉద్యోతి సుభగో ... సూర్యో ।

సుహా నాం। చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నే [illegible]
[illegible] ॥ ౨౮ ॥

ఉద్వేతి [illegible] సూర్య [illegible] ప్రసవితా [illegible] సూర్య [illegible] చక్షుః [illegible] సూర్య [illegible] దేవో [illegible] మనుష్యాణాం । [illegible] పూర్వ [illegible] దేవో [illegible] సమాన [illegible] చక్షుః [illegible] ॥

ఉద్వేతి ప్రసవీతా జనానాం మహాన్కేతురర్ణవః సూర్యస్య । సమానం చక్రం పర్యావివృత్సన్ యదేతశో వహతి ధూర్షు యుక్తః ॥ ౨౯ ॥

ఉద్వేతి ప్రసవితేతి । [illegible] సూర్యస్య [illegible] । ఉద్వేతి [illegible] । [illegible] పూర్వ [illegible] కుర్వన్నుదేతి । ఉద్వేతి । సమాన [illegible] చక్రం [illegible] ధూర్షు [illegible] యుక్తః । [illegible] ॥

విభ్రాజమాన ఉషసాముపస్థాద్రేభైరుదేత్యనుమద్యమానః । ఏష మే దేవః సవితా చచ్ఛంద యః సమానం న ప్రమినాతి ధామ ॥ ౩౦ ॥

విభ్రాజమాన ఇతి । [illegible] ఉషసా ముపస్థాత్ [illegible] । [illegible] దేవః । [illegible] సవితా [illegible] । [illegible] స్థాన [illegible] ॥

దివో రుక్మ ఉరుచక్షా ఉదేతి దూరేఅర్థస్తరణిర్భ్రాజమానః

జమానః । నూనం జనాః సూర్యేణ ప్రసూతా అయన్న
ర్థాని కృణవన్నపాంసి ॥ ౩౧ ॥

దివో రుక్మ ఇతి । అయం సూర్యో రుక్మో రోచమాన ఉరు చక్షాః ప్రభూత తేజాస్సన్ దివః అంతరిక్షాదుదేతి । యద్వా దివః అంతరిక్షస్య రుక్మః ఆభరణస్థానీయః కీదృశోయం దూరే అర్థః దూరే గంతా అర్థో దూరే అర్థో మారే అర్థ్యో యానో వా తరణిస్తారకః భ్రాజమానో దీప్యమానః ఉదేతి నూనం నిశ్చయం జనాః సర్వే ప్రాణినః సూర్యేణ ప్రేరకేణ దేవేన ప్రసూతాః ప్రేరితాస్సంతః అర్థాని మంత్రితవ్యాని జన్మస్థాయీని అపాంసి కర్మాణి కృణవన్ కుర్వంతి ।

యత్రా చక్రురమృతా గాతుమస్మై శ్యేనో న
దీయన్నన్వేతి పాథః ॥ ౩౨ ॥

యత్రా చక్రురితి యత్ర యస్మిన్నంతరిక్షే అమృతాః అమరణధర్మాణః పూర్వే దేవాః అస్మై సూర్యాయ గాతుం మార్గం చక్రుః కృతవంతః తత్పాథః అంతరిక్షం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి క ఇవ దీయన్ గచ్ఛన్ శ్యేనో న శంసనీయ గమనో గృధ్ర ఇవ యథా శీఘ్రం గచ్ఛతి తద్వత్ సామర్థ్యమిత్యుక్తం ॥

ఉదు త్యద్దర్శతం వపుర్దివ ఏతి ప్రతిహ్వరే । య
దీమాశుర్వహతి దేవ ఏతశో విశ్వస్మై చక్షసే అరం ॥ ౩౩ ॥

ఉదు త్యద్దర్శతం వపురితి త్యత్ తత్ సర్వైః ద్రష్టవ్యం వపుః సర్వతో బృహతీ ... తో బృహతీ పురః ఉష్ణిహః । త్యద్దర్శతం దర్శనీయం వపు మండలం దివః । అంతరిక్షస్య ప్రతిహ్వరే సమీపే ఉదుపైతి ఉదేతి । ఉ ఇతి పూరణః । యదీం యదేతన్మండలం ఆశుః శీఘ్రగామీ ఏతశః ఏతశో అశ్వో వహతి ధారయతి । కిమర్థం విశ్వస్మై సర్వస్మై అరం చక్షసే పర్యాప్త సర్వలోకదర్శనాయ ।

శీర్ష్ణః శీర్ష్ణో జగతస్తస్థుషస్పతిం సమయా విశ్వ
మా రజః । సప్త స్వసారః సువితాయ సూర్యం వహం
తి హరితో రథే ॥ ౩౪ ॥

శీర్ష్ణః శీర్ష్ణ ఇతి । శీర్ష్ణః శీర్ష్ణః సర్వస్యాపి శిరసః తృతీయార్థే పంచమీ సర్వస్య శిరసేత్యర్థః । సూర్యం వహంతీత్యనేన సంబధ్యతే । అథవా శిరశ్శబ్దేన తద్వాన్ దేహో లక్ష్యతే ... సర్వస్యాత్మా కార్యము

చ్యతే సర్వస్య శ్రేష్ఠ ఇత్యర్థః ॥ జగతో జంగమస్య తస్థుషః । స్థావరస్య పతిం స్వామినం రథవర్తమానం సూర్యం హరిత్వం రజస్తమయా సర్వలోకస్య సమీపే అభితః పరితః సమయే త్యాదినా సమయోశ్చ బద్ధయోగా ద్వితీయా సప్త సప్తసంఖ్యాకాః స్వసారః అశ్వానిరపేక్షణేన స్వయమేవ నరంతర హరితః హరితవర్ణాః అశ్వాః వహంతి సువిరాయుషః ప్రాప్తయె ।

తచ్చక్షుర్దేవహితం పురస్తాచ్ఛుక్రముచ్చరత్ ।
పశ్యేమ శరదశ్శతం జీవేమ శరదశ్శతం ॥ ౩౫ ॥

తచ్చక్షురితి । తత్ప్రసిద్ధం చక్షుః సర్వస్య ప్రకాశకం దేవహితం దేవానాం హితం తేషాం హవిః స్వీకారస్య తదధీనత్వాత్ । అథవా దేవేన విహితం శుక్రం శుక్లం ఉచ్చరత్ ఉద్గచ్ఛతి తచ్ఛరదశ్శతం శతసంవత్సరం పశ్యేమ జీవేమ శరదశ్శతం । పునః శ్రుతిరాదరార్థా ।

బణ్మహాం అసీత్యేతయోర్ద్వయోః భృగుపుత్రో
జమదగ్ని ఋషిః సూర్యో దేవతా పూర్వా బృహతీ ఉత్త
రా సతోబృహతీ బణ్మహాం అసి సూర్య బళాదిత్య మహాం
అసి । మహస్తే సతో మహిమా పనస్యతేద్ధా దేవ మ
హాం అసి ॥ ౩౬ ॥

బణ్మహామితి ద్వయోః భార్గవో జమదగ్నిః సూర్యో బృహతీ సతోబృహత్యౌ హే సూర్య త్వం మహాన్ తేజసాధికః అసి బట్ సత్యం నైగస్మిన్నిత్యర్థః । హే ఆదిత్య అదితేః పుత్ర త్వం మహాన్ బలేనాప్యధికోసి బట్ సత్యం మహః మహితః సతో మహతః తేత వ మహిమా మాహాత్మ్యం పనస్యతే స్తోతృభిః స్తూయతే । హే దేవ ద్యోతమానాదిత్యగణ యుక్త సూర్య త్వం మహాన్ గుణైరప్యధికోసి భవసి అద్ధా సత్యమేవ అత్ర న సంశయ ఇత్యర్థః । అసత్యనామసు పాఠాత్ ।

బట్సూర్య శ్రవసా మహాం అసి సత్రా దేవ మహాం అ
సి । మహ్నా దేవానామసుర్యః పురోహితో విభు జ్యోతి
రదాభ్యం ॥ ౩౭ ॥

బట్సూర్యేతి హే సూర్య శ్రవసా శ్రవణేన మహాన్ సర్వాధికోసి బట్ స
త్యం । హే దేవ ద్యోతమాన సూర్య త్వం దేవానాం మధ్యే మహత్వేన

మహాంసదిశోసి । మహ్నామహిమ్నా అత్తుర్యఃఅసురాణాంహింతాదాసి కించత్వందేవానాం పురోహితః । ఉపదష్టాసి । కించతవజ్యోతిస్తేజఃవిభుమహాత్ అదాభ్యంకేనాప్యహింస్యచ ।

నమోమిత్రస్యేతిద్వాదశర్చస్యసూక్తస్య సూర్య పుత్రోఅభితపాఋషిస్సూర్యోదేవతాజగతీచ్ఛందః । శన్నోభవేతిత్రిష్టుప్ । నమోమిత్రస్యవరుణస్య చక్షసె మహోదేవాయతదృతంసపర్యత । దూరేదృశే దేవజాతాయకేతవే దివస్పుత్రాయ సూర్యాయశంసత ॥ ౩ ॥

నమోమిత్రస్యేతిద్వాదశర్చస్యసూక్తస్య సౌర్యోభితపాస్సూర్యం జాగతంత్రిష్టుబన్తమ్ । హేఋత్విజఃయూయంమిత్రస్యవరుణస్య మిత్రావరుణయోఃచక్షసేద్రష్ట్రేమహ మహతేదేవాయద్యోతమానాయ దూరేదృశేదూరేసంతతమపిపశ్యతెదేవజాతాయదేవేషుజాతాయ కేతవేవిశ్వస్యప్రజ్ఞాపకాయదివఃపుత్రాయపుత్రభూతాయ దివిజాచంమానత్వాత్ పుత్రత్వవ్యపదేశః । సూర్యాయసూర్యార్థం నమఃస్తోత్రంతత్ విహితంకృతంయాగాదిలక్షణం కర్మసపర్యతపూజయత శంసతస్తుతిం పఠత ।

సామాసత్యోక్తిఃపరిపాతువిశ్వతో ద్యావా చయత్రతతనన్నహానిచ । విశ్వమన్యన్నివిశతెయదేజతి విశ్వాహాపోవిశ్వాహోదేతిసూర్యః ॥ ౩౫ ॥

సామాసత్యోక్తిరితిసత్యోక్తిస్సత్యవచనం మామాంవిశ్వతః పరిపాతురక్షతు । యథాసత్యోక్త్యాయత్రయస్మిన్దేశేద్యావా పృథివ్యావహానిరాత్రయశ్చతతనన్తన్వన్తిత్రతః శ్వం సర్వంఅన్యత్ భూతజాతంనివిశతెవిశ్రామ్యతియదతత్ భూతజాత మేజతికంపతెవిశ్వాహాసర్వదాఅపశ్చన్యందంతె । విశ్వాహాసర్వదాసూర్యశ్చోదేతిసాసత్యోక్తిస్సత్యవచనంపరిపాత్విత్యర్థః ।

నతేఅదేవఃప్రదివోనివాచతెయదేత శేభిఃపతరైరథర్యసి । ప్రాచీనమన్యదనువర్తతెరజ ఉదన్యేనజ్యోతిషాయాసిసూర్య ॥ ౩౦ ॥

న తే అదేవ ఇతి । హే సూర్య తే తవ పదవీం ప్రదివః పురాతనః । కశ్చిదదేవోఽసురో రాక్షసో వా న నివాసతే న దేహ్యతే ఆహ యదద్య ద్యావాపృథివ్యాం స్థైః గమనశీలైః ఏతశైర్భిరశ్వైః రథధర్యశ్చిదం కారయసే యోక్తుం । కించ ప్రాచీనమన్యత్ త్వదీయం జ్యోతీరజః ఉదకమనువర్తతే అన్యేన తేన జ్యోతిషా ఉద్యాసి ఉదేషి । యద్వా ప్రాచీనమన్యద్రజః చంద్రాఖ్యం జ్యోతిః త్వామనువర్తతే తతస్త్వమన్యేన జ్యోతిషా సహ ఉదేషీత్యర్థః ।

యేన సూర్య జ్యోతిషా బాధసే తమో జగచ్చ విశ్వ
ముదియర్షి భానునా । తేనాస్మద్విశ్వామనిరా
మనాహుతిమపామీవామప దుష్వప్న్యం సువ ॥ ౪౧ ॥

యేన సూర్యేతి । హే సూర్య త్వం యేన జ్యోతిషా తేజసా తమః అంధకారం బాధసే నివారయసి యేన చ భానునా తేజసా విశ్వం సర్వం జగత్ జంగమముదియర్షి ఉద్గమయసి తేన జ్యోతిషా అస్మదస్మత్తః అనిరాం అనాబాధం అనాహుతిం అహోమం చ అమీవాం రోగజాతం చ అపసువ అపగమయ । దుష్వప్న్యం దుస్స్వప్నప్రభవమనిష్టం చాపసువ ।

విశ్వస్య హి ప్రేషితో రక్షసి వ్రతమహేళయన్నుచ్చర
సి స్వధా అను । యదద్య త్వా సూర్యోపబ్రవామహై
తం నో దేవా అనుమంసీరత క్రతుం ॥ ౪౨ ॥

విశ్వస్య హి ప్రేషిత ఇతి । హే సూర్య ప్రేషితః స్తోతృభిః ప్రేరితః త్వమహేళయన్ అక్రుధ్యన్ అతిధావచ విశ్వస్య సర్వస్య యజమానస్య వ్రతం కర్మ రక్షసి హి యజ్ఞం విశ్వం సర్వేభ్యో రాక్షసేభ్యః పాసి । స్వధా హవీంష్యనూచ్చరసి ఉద్గచ్ఛసి ప్రాతర్హోమే నివృత్తే సతి పశ్చాదుద్గచ్ఛసీత్యర్థః । యత్ యథా అద్యాస్మిన్నహని త్వా త్వాం ఉపబ్రవామ హే ఉపబ్రూమః అభిధాన అస్మాకం తం క్రతుం తత్కర్మ దేవా ఇంద్రాదయః అనుమంసీరత అనుమన్యంతాం ।

శం నో ద్యావాపృథివీ తన్న ఆప ఇంద్రః శృణ్వంతు మ
రుతో హవం వచః । మా శూనే భూమ సూర్యస్య సందృశి భ
ద్రం జీవంతో జరణామశీమహి ॥ ౪౩ ॥

శం నో ద్యావాపృథివీ ఇతి । ద్యావాపృథివీ ద్యావాపృథివ్యౌ ఆపశ్చ

ప్రేర్యమదురర్భ్యన. అస్మాకం పాపరూపం దుఃస్వప్నం చ అపాకుర్వన్తు । స్వస్తి రూపం వాక్యం చేతిద్వేదుక్తి రాదరార్థః । త్వేత్యాదౌ । కిం చ వయం సూర్యస్య సందృశి సందర్శనే తేన ప్రవృద్ధాయ దుయుషా యా భూమ నైవ భవేమ కిం తు జీవన్తః చిరం ప్రాణాన్ ధారయన్తో వయం భద్రాం రాత్ర్యాణాం తరగాం వృద్ధత్వం అమరత్వం చ శ్రియమిహ ప్రాప్నుయామః ॥

విశ్వాహా త్వా సుమనసః సుచక్షసః ప్రజావన్తో అనమీవా అనాగసః । ఉద్యన్తం త్వా మిత్రమహో దివేదివే జ్యోగ్జీవాః ప్రతి పశ్యేమ సూర్య ॥ ౭ ॥

విశ్వాహేతి । హే సూర్య త్వా త్వాం సుమనసః శోభనమనస్కాః సుచక్షసః సుదర్శనాః । ప్రజావన్తః పుత్రపౌత్రాదిమన్తః । అనమీవాః రోగరహితాః అనాగసః అపరాధరహితాః వయం విశ్వాహా సర్వదా అయమేవ విశేషః । హే మిత్రమహః మిత్రాణాం పూజయితః దివేదివే ప్రతిదివసం ఉద్యన్తం ఉదయం ప్రాప్నువన్తం త్వాం జ్యోక్ చిరం జీవాః జీవన్తో వయం ప్రతి పశ్యేమ ।

మహి జ్యోతిర్బిభ్రతం త్వా విచక్షణ భాస్వన్తం చక్షుషేచక్షుషే మయః । ఆరోహన్తం బృహతః పాజసస్పరి వయం జీవాః ప్రతి పశ్యేమ సూర్య ॥ ౮ ॥

మహి జ్యోతిరితి । హే విచక్షణ ద్రష్టః సూర్య మహి మహత్ జ్యోతిః తేజః బిభ్రతం ధారయన్తం భాస్వన్తం దీప్తిమన్తం చక్షుషేచక్షుషే సర్వేషాం ప్రాణినాం చక్షుషే మయః సుఖకరం బృహతో మహతః పాజసో బలవతః అన్తరిక్షస్య పరి ఉపరి ఆరోహన్తం త్వా త్వాం జీవాః జీవన్తో వయం ప్రతిదినం పశ్యేమ ।

యస్య తే విశ్వా భువనాని కేతునా ప్ర చేరతే ని చ విశన్తే అక్తుభిః । అనాగాస్త్వేన హరికేశ సూర్యాహ్నాహ్నా నో వస్యసావస్యసోదిహి ॥ ౯ ॥

యస్య తే ఇత్యేతి । హే హరికేశ హరితవర్ణకేశ సూర్య యస్య తే తవ కేతునా ప్రజ్ఞాపనేన విశ్వా విశ్వాని భువనాని భూతజాతాని ప్ర చేర

ప్రకాశమానా గచ్ఛంతి । అక్తుభీ రాత్రిభిః । నిశం తే చ పరిభ్రామ్యంతి
చ న్యూనంతిత్యర్థః । వయం అస్మాకం అనాగాస్త్వేన అపరాధ వర్జి
తత్వేన వస్యసా వసీయసా అత్యంత శ్రేయస్కరేణ వస్తునా ఉరుణా చ అహ్నా
అహ్నా తేన తేన దివసేన ధ్రువిషః ఉద్గచ్ఛ ।

శంనో భవ చక్షసా శంనో అహ్నా శం భానునా శం
హిమా శం ఘృణేన । యథా శమధ్వంఛమసద్దురోణే
తత్సూర్య ద్రవిణం ధేహి చిత్రం ॥ ౧౦ ॥

శం నో భవ చక్షసేతి । హే సూర్య త్వం చక్షసా తేజసా నః అస్మా
కం శం సుఖకరో భవ యథా యద్వదేనం అస్మాకం అధ్వ అధ్వని దూ
రే శం భవసి దురోణే గృహే శం సుఖం శమసత్ భవతి హే చిత్ర పూ
జనీయం ద్రవిణం ధనం దేవ అస్మభ్యం ప్రయచ్ఛ ।

అస్మాకం దేవా ఉభయాయ జన్మనే శర్మ యచ్ఛత
ద్విపదే చతుష్పదే । అదత్పిబదూర్జయమానమాశితం
తదస్మే శం యోరరపో దధాతన ॥ ౧౧ ॥

అస్మాకం దేవా ఇతి । హే దేవాః సర్వే యూయం
అస్మాకం ద్విపదే మనుష్యాత్మకాయ చతుష్పదే పశ్వాత్మకాయ ఉ
భయాయ ఉభయవిధాయ జన్మనే భూతజాతాయ శర్మ సుఖం ప్రయ
చ్ఛత । అదత్ యథా స్వత్వం ... భక్షణీయం అదత్ పిబత్ పానీ
యం పిబచ్చ ఊర్జయమానం బలవంతమివాత్మానం ఆచరచ్చ ఆశితం సు
హితం చ భవతి యథా తత్ తథా శం రోగాణాం శమయితృ సుఖం
యోః పృథక్కరణం సుఖం చ అరపః అపాపం చ దధాత ప్ర
యచ్ఛత ।

యద్వో దేవాశ్చకృమ జిహ్వయా గురు మనసో వా
ప్రయుతీ దేవహేళనం । అరావా యో నో అభి దుచ్ఛు
నాయతే తస్మిన్తదేనో వసవో ని ధేతన ॥ ౧౨ ॥

యద్వో దేవాశ్చకృమేతి । హే వసవః వాసయితారో దేవాః యు
ష్మాకం ... జిహ్వయా వాచా మనసః ప్రయుతీ ప్రయుత్యా ప్రయోగేణ
... దేవహేళనం దేవక్రోధనం యదేనశ్చకృమ అరావా
యో నః అస్మాన్ అభి ... దుచ్ఛునాయతే తస్మిన్

వ్యాపరతి । అస్మాను ద్వేషయుతి ద్వాషిభ్యః । త్వాం రదనః అస్మాభిః ప్రతిం పా
౨౦ విధేహి వనిధత్త స్థావయా తైర్యధః ॥

సూర్యోనో దివస్పాత్వితి పంచర్చం స్వాత్సత్యం
సూర్యపుత్రశ్చక్షుఋషిః సూర్యోదేవతా గాయత్రీ
ఛందః । సూర్యోనో దివస్పాతు వాతో అంతరి
క్షాత్ । అగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః । ౧ ।

సూర్యోన ఇతి పంచర్చం సూక్తస్య సౌర్యశ్చక్షునామ ఋషిః సూర్యో దేవతా గాయత్రీ
సూర్యస్సర్వస్య ప్రేరకః శోభనవీర్యో వా దేవః దివః ద్యులోకాత్ ద్యు
లోకవర్తినో జనాత్ నః అస్మాన్ పాతు రక్షతు వాతో వాయుశ్చ అంతరి
క్షాత్ మధ్యస్థానగతాద్బాధకాత్ అస్మాన్ రక్షతు । తథా పృథివీస్థా
నః అగ్నిశ్చ పార్థివేభ్యః పృథివ్యాం వర్తమానేభ్యః శత్రుభ్యో నః అస్మాన్
రక్షతు ।

జోషా సవితర్యస్య తే హరశ్శతం సవాం అర్హతి । పా
హి నో దిద్యుతః పతంత్యాః । ౨ ।

జోషా సవితరితి హే సవితః సర్వస్య ప్రేరక సూర్య జోష అస్మత్స్తో
త్రాదికం సేవస్వ యస్య తే తవ హరః తేజః శతం సవాన్
బహూన్ యజ్ఞాన్ ప్రతి అర్హతి యోగ్యం భవతి యద్వా వర్షికాశనాది
బాధా రాపూర్దయతి న త్వం నః అస్మాన్ పతంత్యాః నిపతంత్యాః శత్రుభిరస్మా
సు క్షిప్యమాణాయాః దిద్యుతః ద్యోతనాత్మికాయాః ద్యోతమానాయాః ఆయుధాత్ పరా
యుధాత్ పాహి రక్ష ।

చక్షుర్నో దేవస్సవితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః । చ
క్షుర్ధాతా దధాతు నః । ౩ ।

చక్షుర్నో దేవ ఇతి । సవితా ప్రేరకో దేవః నః అస్మాకం చక్షుః ప్రకాశ
కమింద్రియం ఇంద్రియానుగ్రాహకం తేజో దేవో దదాతు । ఉత అపి
చ పర్వతః ఇంద్రసహచరః పర్వతాఖ్యోపి దేవః నః అస్మాకం చక్షుర్దదా
తు । ధాతా సర్వస్య విధాతా అదితేర్దివ్యాదిత్యానాం మధ్యే ఏకః అస్మాకం చ
క్షుర్దదాతు ।

చక్షుర్నో ధేహి చక్షుషే చక్షుర్విఖ్యై తనూభ్యః ।
సం చేదం వి చ పశ్యేమ । ౪ ।

చక్షుశ్శ్రోత్రే ధేహీతి । సంస్తాకం చక్షురాదీనాముపలబ్ధికరణానాం క్రియాయై చక్షుః ప్రకాశకం తదనుగ్రాహకం తేజః సూర్య ధేహీతి । యద్వా సవితృత్వేన యదనుగ్రాహకం వచనం । చక్షుషి చక్షుః ప్రజ్ఞా యస్మిన్ మర్త్యం చక్షురింద్రియం తేజో వా హే సూర్య ధేహి । ప్రయచ్ఛ తనూభ్యః అస్మాకం శరీరేభ్యః తనయేభ్యో వా విశిష్టం భాగ్యం వా యచ్చ చక్షుః త్వదీయ ప్రకాశం ధేహి । యతః ఏతం తస్మాత్ త్వదీయేన తేజసా వయం సర్వం జగత్ సందృశ్యేమ సమ్యగ్ ద్రష్టారో భవేమ తథా విశ్వేదం విశేషం ద్రష్టారో భవేమ ॥

సుసందృశం త్వా వయం ప్రతి పశ్యేమ సూర్య । వి పశ్యేమ నృచక్షసః ॥ ౨౯ ॥

సుసందృశం త్వేతి హే సూర్య సుసందృశం సుష్ఠు సం ద్రష్టారం త్వా త్వాం వయం ప్రతిపశ్యేమ ప్రత్యేకం ద్రష్టారో భూయాస్మ నృచక్షసః నృభిర్మనుష్యైరస్మాభిర్ద్రష్టవ్యాః విపశ్యేమ విద్రష్టారో భవేమ యద్వా నృచక్షసః నౄణాం కర్మ మనుష్యాణాం హితం పశ్యన్తః తేజసం విశిష్టం పశ్యేమ ॥

విభ్రాడ్బృహత్పిబతు సోమ్యమితి చతుర్దశర్చస్య సూక్తస్య సూర్యో విభ్రాట్ దేవతా జగతీ ఛన్దః । విభ్రాడితి ప్రథమా । విభ్రాడ్బృహత్పిబతు సోమ్యం మధ్వాయుర్దధద్యజ్ఞపతావవిహ్రుతం । వాతజూతో యో అభిరక్షతి త్మనా ప్రజాః పుపోష పురుధా విరాజతి ॥ ౩౦ ॥

విభ్రాడ్బృహదితి చతుర్దశర్చస్య సూక్తస్య సౌర్యో విభ్రాట్ ఋషిః జగతీ ఛన్దః సూర్యో దేవతా । విభ్రాట్ విభ్రాజమానః విశేషేణ దీప్యమానః సూర్యః బృహత్ ప్రవృద్ధం సోమ్యం సోమమయం మధు పిబతు । కిం కుర్వన్ యజ్ఞపతౌ యజమానే అవిహ్రుతం అకుటిలం ఆయుః దధత్ । యః సూర్యః వాతజూతః వాతేన ప్రేరితః ... ప్రజాః త్మనా ఆత్మనా స్వయమేవ అభిరక్షతి । సర్వజగత్ పుపోష పాలయతి । లోకచక్షుష్ట్వాత్ ప్రత్యక్షతయా సర్వత్ర పితృత్వేన సూర్యః ప్రజాః పుపోష వృష్టిప్రదానేన పోషయతి పురుధా బహుధా విరాజతి

ఓశేషం విశ్వతేవ ।

విభ్రాడ్బృహత్సుభృతం వాజసాతమం ధ
ర్మన్దివో ధరుణే సత్యమర్పితం । అమిత్రహా వృత్రహా ద
స్యుహంతమం జ్యోతిర్జజ్ఞే అసురహా సపత్నహా ॥౨॥

విభ్రాడ్బృహత్సుభృతమితి । విభ్రాట్ విభ్రాజమానం బృహత్ ప్రౌఢం సుభృతం సుపుష్టం వాజసాతమం వాజస్యాన్నస్య ధమిష్ఠ ... దివః ద్యులోకస్య ధరుణే ధారకే సూర్యమండలే అర్పితం నిహితం సత్యం సత్యస్వరూపం అమిత్రహా అమిత్రాణాం శత్రూణాం హంతృ వృత్రహా వృత్రాణాం హంతృ దస్యుహంతమం దస్యూనాముపక్షయితౄణాం హంతృ అసురహా అసురాణాం హంతృ సపత్నహా సపత్నానాం శత్రూణాం హంతృ ఏవంవిధం జ్యోతిః తేజః జజ్ఞే ప్రాదుర్భవతి

ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరుత్తమం విశ్వజిద్ధనజి
దుచ్యతే బృహత్ । విశ్వభ్రాడ్భ్రాజో మహి సూర్యో దృశ
ఉరు పప్రథే సహ ఓజో అచ్యుతం ॥౩॥

ఇదం శ్రేష్ఠమితి । ఇదం సౌరం తేజః శ్రేష్ఠం ప్రశస్యతమం జ్యోతిషాం జ్యోతిష్మతాం గ్రహనక్షత్రాణాం జ్యోతిః ప్రకాశకం అత ఏవోత్తమం ఉత్కృష్టం విశ్వజిత్ విశ్వస్య సర్వస్య జేతృ ధనజిత్ ధనస్య జేతృ బృహత్ ప్రభూతం ప్రచురం ఉచ్యతే ఏవం గుణవిశిష్టమితి విద్వద్భిరభిధీయతే । విశ్వభ్రాట్ విశ్వప్రకాశయితా భ్రాజః భ్రాజమానః మహి మహాన్ సూర్యః దృశే దర్శనాయ ఉరు విస్తీర్ణం సహ అచ్యుతం చ్యుతిరహితం అవినాశి ఓజః బలం పప్రథే విస్తారయతి ।

విభ్రాజంజ్యోతిషా స్వరగచ్ఛో రోచనం దివః ।
యేనేమా విశ్వా భువనాన్యాభృతా విశ్వకర్మణా విశ్వ
దేవ్యావతా ॥౪॥

విభ్రాజన్నితి । జ్యోతిషా తేజసా స్వః సర్వం జగత్ విభ్రాజన్ విభ్రాజయన్ దివః సంబంధి రోచనం రోచిష్ణు స్థానమగచ్ఛః ప్రాప్నోషి విశ్వకర్మణా సర్వస్య కారయిత్రా విశ్వేషాం దేవానాం హితో యాగాది విశ్వదేవ్యః తద్వతా యేన సౌరేణ తేజసా ఇమాని విశ్వాని భువనాని

విశ్వానిసర్వాణిభువనానిఉదకాని అభృతాని భువనశబ్దేఅభృతానిభ
వంతి । యద్వాసర్వాణిభూతజాతానిఅభృతానిసమంతాద్భృతాని
పోషితానిభవంతితేనజ్యోతిషేత్యన్వయః ।

ఆయంగౌఃపృశ్నిరక్ర మీదితి త్రిచచతుర్దశసూక్త
స్యసార్పరాజ్ఞీఋషిః సూర్యో దేవ
తా గాయత్రీచ్ఛందః । ఆయంగౌఃపృశ్నిరక్రమీ దస
దన్మాతరంపురః । పితరంచప్రయన్త్స్వః । ౫౯ ।

ఆయం గౌరితిత్రిచచతుర్దశసూక్తస్యసార్పరాజ్ఞీ ఋషికా దైవతం
సౌర్యంవా । గౌః గమనశీలః పృశ్నిః ప్రాప్తవర్ణః వ్యాప్తతేజాః అయం
అయంసూర్యః అక్రమీత్ ఆక్రాంతవాన్ ఉదయాచలం ప్రాప్తవా నిత్య
ధనః ఆక్రమ్యచపురః పురస్తాత్ పూర్వస్యాందిశి అసదత్ తస్యాందిశి భూత
జాతస్య నిర్మాత్రీం భూమిమసదత్ . అసీదత్ ప్రాప్నోతిఆదిత్యాం ద
పోలుక్ లుప్తాస్వైరజాదేశః । గతః పితరం పాలకం ద్యులోకం చశబ్దా
దంతరిక్షంచప్రయన్ ప్రకర్షేణ క్రమంగచ్ఛన్ స్వః సుష్ఠు అరణః శోభనః
గమనోభవతి । యద్వాపితరంస్వః ద్యులోకం ప్రయన్ వర్తతే ।

అంతశ్చరతిరోచనాస్యప్రాణాదపానతీ । వ్యఖ్య
న్మహిషోదివం ॥ ౬౦ ॥

అంతశ్చరతీతి । అస్యసూర్యస్యరోచనారోచమానా దీప్తిః అంతః శరీ
రమధ్యే ముఖ్యప్రాణాత్మనా చరతివర్తతే కిం కుర్వతీ ప్రాణాదపానతీ ము
ఖ్యప్రాణస్యప్రాణాద్యాః పంచవృత్తయః । నాభేరూర్ధ్వం వాయో
ర్నిర్గమనం తథా విధాత్ ప్రాణాత్ ప్రాణనా దనంతరం అపానతీ
అపాననం నాడీభిరవాఙ్ముఖం వాయోర్నయనం తత్కుర్వతీ యద్వా అం
తః ద్యావాపృథివ్యోర్మధ్యే అస్యసూర్యస్యరోచనారోచమానా దీప్తిః
చరతిగచ్ఛతిరుచదీప్తౌ । కిం కుర్వతీ । ప్రాణాత్ ప్రాణనాత్ ఉద
యాదనంతరం అపానతీసాయంసమయేఅస్తంగచ్ఛతియాదృశ్యాదీప్త్యా
యుక్తః అగమేవమహిషః మహాన్ సూర్యః దివమంతరిక్షం ఉదయా
స్తమయయోర్మధ్యే వ్యఖ్యత్ విచష్టే ।

త్రింశద్ధామవిరాజతివాక్పతంగాయధీయతే । ప్రతి
వస్తోరహద్యుభిః । ౬౧ ।

త్రింశద్ధామాని స్థానాని వచనవ్యత్యయః । వస్తోః సర్వస్యాహ్నో రా
త్రస్య అవయవభూతాని అహోరాత్రయోర్వా ధారకాద్యుభిః సూర్యస్య దీప్తి
భిః కిరణైర్విరాజతి విరాజతే విశేషేణ దీప్యతే వ్యత్యయేనైకవచనం ।
ముహూర్తాన్యత్ర ధామానీత్యుచ్యంతే పంచదశ రాత్రేః పంచదశా
హ్నః । పతంగాయ పతతి గచ్ఛతీతి పతంగః తస్మై సూర్యాయ స్తుతి
రూపా వాక్ ప్రతిధీయతే ప్రతిముఖం స్తోతృభిః ధీయతే క్రియతే ।
యద్వా వస్తోరహ్నః త్రింశద్ధామాని ఘటికాభిప్రాయమేతత్ । త్రింశ
ద్ఘటికా అత్యంతసంయోగే ద్వితీయా । ఏతావంతం కాలం ద్యుభిః దీ
ప్తిభిః । అసౌ సూర్యో విరాజతి విశేషేణ దీప్యతే తస్మింశ్చ సమయే వా
త్రయీరూపా వాక్ పతంగాయ ప్రతిధీయతే ప్రతిముఖం ధార్యతే
సూర్యం సేవత ఇత్యర్థః శ్రూయతే హి । ఋగ్భిః పూర్వాహ్ణే దివి దేవ
ఈయతే యజుర్వేదే తిష్ఠతి మధ్యే అహ్నః సామవేదేనాస్తమయే మహీ
యతే ఇతి యద్వా త్రింశద్వచనసూక్తం సాహస్ర రాజ్ఞాం స్తుతి స్తదా సూర్యా
త్మా నాస్తూయత ఇతి । ఇతి సర్వసారవ్యాఖ్యానం ।

ఋతం చ సత్యం చేత్యస్య మంత్రస్య అఘమ
ర్షణ ఋషిః భావవృత్తో దేవతా అనుష్టుప్ఛందః ఋతం
చ సత్యం చాభీద్ధాత్తపసోధ్యజాయత । తతో రాత్ర్యజా
యత తతస్సముద్రో అర్ణవః । సముద్రాదర్ణవాద
ధి సంవత్సరో అజాయత । అహోరాత్రాణి విదధద్వి
శ్వస్య మిషతో వశీ । సూర్యాచంద్రమసౌ ధాతా య
థా పూర్వమకల్పయత్ । దివం చ పృథివీం చాంతరిక్ష
మథో స్వః । ౨౩ ।

వష్ట్రుచాఘర్షణ చ శేవతాసాం సార్యాణాం సూర్య
ఏవ దేవతాం త్యమేకసూక్తమాత్మన స్తవం మన్యంతే
యఏకస్సూహ మితి ధ్యాతవ్య యఏతేన సార్యేణ సూర్య
ముపాకరుపతిష్ఠంతే ధనధాన్యబహురత్ననిర్వ్యాధివం
తఆయుష్యవంత ఆరోగ్యవంతో రయివంతో ధనవంతో
బలవంతో బహుపుత్రవంతః శ్రీకామశ్శాంతికామో
మేధాకామః ప్రజ్ఞాకామః పుత్రకామః పశుకామః పుష్టి

కామస్తృప్తికామః ధనధాన్యకామః ఆరోగ్యకామో మోక్షాదర్ధ
కామో వా ఏవం సంధ్యాం సమస్యోపాసనం కుర్యాత్ సదా జపి
పాపక్షయార్థః వ్యాధిని మోచన ధీః వేత్తా వేదార్ధీః
జీవితార్థీ కామార్థీ మోక్షార్థీ ధనార్థీ ఏవ
కీర్తిః శ్రీః సూర్యః సిద్ధిః నాయుష్యం సుపుత్రం సలోక
కామస్త్వం నమస్తే నమస్తే నమః
పరమర్షిభ్యో నమః పరమర్షిభ్యః ॥

సాయంసంధ్యా

అపవిత్రః = శుచిః । కేశవాయ స్వాహా =
శ్రీకృష్ణాయ నమః । పుండరీకాక్ష = మమోపా
త్త = దురితక్షయద్వారా సాయం సంధ్యాముపాసే ।
ఆపోహిష్ఠేతి = ఋషిచ్ఛందో దేవతాః । అగ్ని
శ్చేత్యస్య మంత్రస్య యాజ్ఞవల్క్య ఉపనిషదృ
షిః అగ్నిర్మామన్యుపతయో అహా దేవతా
ప్రకృతిశ్ఛందః జలాభిమంత్రణే వినియోగః ।
అగ్నిశ్చ = స్వాహా । కేశవాయ స్వాహా ।
శ్రీకృష్ణాయ నమః । ఋతం చ సత్యం చేత్యస్య
మంత్రస్య = అంతశ్చరసి భూతేషు స్వాహా । కే
శవాయ స్వాహా = శ్రీకృష్ణాయ నమః । గా
యత్రియా = గాయత్రీ ఛందః । సాయమ
ర్ఘ్యప్రదానే వినియోగః । ఓం భూర్భువస్సువః
= ప్రచోదయాత్ । 3 । ఏవం త్రిః ఉత్తి
ష్ఠదేవి = నమ । అసావాదిత్యో బ్రహ్మ ।
కేశవాయ స్వాహా = శ్రీకృష్ణాయ నమః । ఓ
మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ = భూర్భువస్సువరోం ।
మమోపాత్త = సాయంసంధ్యాయథాశక్తి
గాయత్రీమంత్రజపం కరిష్యే । తత్సవితుః =
దిగ్బంధః । ధ్యానం । ముక్తావిద్రుమ = భ
జే । ఓం భూర్భువస్సువః = ప్రచోదయాత్ ।

॥ ౧౦౮ ॥ తత్సత్ బ్రహ్మార్పణమస్తు తత్సవి
తుర్భూర్భువస్స్వరోమితి దిగ్విమోకః । ధ్యా
నం । ముక్తావిద్రుమంభజే । గాయత్రీదసే క
శ్యపోదుర్గా త్రిష్టుప్ = ముఖే తే కరోమి
ప్రతీచ్యాదిశే = అహంభో అభివాదయే । కే
శవాయస్వాహా = శ్రీకృష్ణాయనమః । కా
యేనవాచా = సమర్పయామి

సర్వం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీరామచంద్రాయనమః

బ్రహ్మయజ్ఞమ్

కేశవాయస్వాహా ౧ నారాయణాయస్వాహా ౨ మాధవాయస్వాహా ౩ గోవిందాయనమః ౪ విష్ణవేనమః ౫ మధుసూదనాయనమః ౬ త్రివిక్రమాయనమః ౭ వామనాయనమః ౮ శ్రీధరాయనమః ౯ హృషీకేశాయనమః ౧౦ పద్మనాభాయనమః ౧౧ దామోదరాయనమః ౧౨ సంకర్షణాయనమః ౧౩ వాసుదేవాయనమః ౧౪ ప్రద్యుమ్నాయనమః ౧౫ అనిరుద్ధాయనమః ౧౬ పురుషోత్తమాయనమః ౧౭ అధోక్షజాయనమః ౧౮ నారసింహాయనమః ౧౯ అచ్యుతాయనమః ౨౦ జనార్దనాయనమః ౨౧ ఉపేంద్రాయనమః ౨౨ హరయేనమః ౨౩ శ్రీకృష్ణాయనమః ౨౪ ప్రణవస్య పరబ్రహ్మ ఋషిః పరమాత్మా దేవతా దైవీగాయత్రీఛందః ప్రాణాయామే వినియోగః ఓం భూః ౧ ఓం భువః ౨ ఓం సువః ౩ ఓం మహః ౪ ఓం జనః ౫ ఓం తపః ౬ ఓం సత్యం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ఓమాపోజ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం । శుభే ముహూర్తే అద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్ధే శ్వేతవరాహకల్పే వైవస్వతమన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భరతవర్షే భరతఖండే అస్మిన్వర్తమానే వ్యావహారిక చాంద్రమానేన ... సంవత్సరే ... అయనే ... ఋతౌ ... మాసే ... పక్షే... ... శుభతిథౌ వాసర ... ... వాసరయుక్తా

యాంగుభనక్షత్రశుభయోగశుభకరణఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం
శుభతిథౌ మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం
దేవర్షిపితృతృప్త్యర్థం బ్రహ్మయజ్ఞేన యక్ష్యే విద్యుదసీతిమంత్ర
స్య అగ్నిఋషిః వరుణోదేవతా త్రిష్టుప్ఛందః । విద్యుదసి విద్యమే
పాప్మానమృతాత్సత్యముపైమి । ప్రదక్షిణమాస్త్రీనోదకం త్రిః పీత్వా
స్పృష్ట్వాంభసాంగుష్ఠమూలేనోష్ఠద్వయం ద్విఃపరిమృజ్య । హస్తమాం
గుళిత్రయేణ సాన్యం సకృదుపస్పృశ్య । వామపాణిం పాదద్వయంచ
సంప్రోక్ష్య వామహస్తే జలంసిక్త్వాయ । పఞ్చాంగుళీభిః శిరఃఅం
గుష్ఠానామికాభ్యాం చక్షుషీ । అంగుష్ఠతర్జనీభ్యాంనాసికే । అంగు
ష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం శ్రోత్రే పాణితలేన హృదయంచ క్రమేణ సంస్పృ
శేత్ । ఏవం కర్మాంగాచమనం కృత్వా । ప్రాగగ్రేషు దర్భేషూ
పవిశ్య వామోపరిదక్షిణపాదం సంస్థాప్య దర్భానభితః బ్రహ్మాంజ
లింకృత్వా దక్షిణాం కేవిత్వాయ ప్రణవస్య పరబ్రహ్మఋషిః పరమా
త్మాదేవతా దైవీగాయత్రీచ్ఛందః వ్యాహృతిమంత్రస్య ప్రజాపతి ఋ
షిః ప్రజాపతిర్దేవతా బృహతీచ్ఛందః గాయత్రీమంత్రస్య విశ్వామి
త్రఋషిః సవితా దేవతా గాయత్రీఛందః ఓం భూః తత్సవితుర్వరేణి
యం ఓం భువః భర్గో దేవస్య ధీమహి ఓం స్వః ధియో యో నః ప్రచోద
యాత్ ఓం భూర్భువస్సువః ఓం తత్సవితుర్వరేణియం భర్గో దేవ
స్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ । అగ్నిమీళేమధుచ్ఛందా
అగ్నిర్గాయత్రీ । మధుచ్ఛందాఋషిః అగ్నిర్దేవతా గాయత్రీచ్ఛం
దః బ్రహ్మయజ్ఞాంగవేదారంభణే వినియోగః । అగ్నిమీళేపురోహి
తం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజం । హోతారం రత్నధాతమం । అగ్నిః
పూర్వేభిరృషిభిరీడ్యో నూతనైరుత । స దేవాఁ ఏహ వక్షతి । అ
గ్నినా రయిమశ్నవత్పోషమేవ దివేదివే । యశసం వీరవత్తమం । అ
గ్నే యం యజ్ఞమధ్వరం విశ్వతః పరిభూరసి । స ఇద్దేవేషు గచ్ఛతి । అ
గ్నిర్హోతా కవిక్రతుః సత్యశ్చిత్రశ్రవస్తమః । దేవో దేవేభిరాగ
మత్ । యదంగ దాశుషే త్వమగ్నే భద్రం కరిష్యసి । తవేత్తత్సత్య
మంగిరః । ఉపత్వాగ్నే దివేదివే దోషావస్తర్ధియా వయం । నమో
భరంత ఏమసి । రాజంతమధ్వరాణాం గోపామృతస్య దీదివిం । వ

ధర్మరాజాయ ప్రేతఃసమే । సమనః పితే వమూన వేశ్వానరా పాయతనో భవ ।
వపవాగ్నస్వ స్తు నమో । ఓం ఇమో ఓజోఽసి సహోఽసి । ఓం అగ్న ఆయాహి
వీతయే । ఓం శన్నో దేవీరభిష్టయే । అగ్నిర్వై దేవానామవమో వి
ష్ణుః పరమః । అథ మహావ్రతం । ఏవ పన్థా ఏతత్కర్మ । అథా
తస్సంహితాయా ఉపనిషత్ । విదా మఘవన్ । మహా వ్రతస్య
పంచవింశతిం సామిధేన్యః । అగ్నిర్దేవతానామవమో యస్య । మయుర
వత ఇభనల గనమితం । గాయత్ర్యాస్తు పంచసంవత్సరమయం సమా
మ్నాయమామ్నాతః సృష్టిరాద్యేవ । అథ తర్పణం ప్రవక్ష్యామి । అథా
తో ధర్మజిజ్ఞాసా అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా యోగీశ్వరం యాజ్ఞవల్క్యం
నారాయణం నమస్కృత్య । ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః
పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః । నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో వి
ష్ణవే మహతే కరోమి ఏవం త్రిః । ఓం శాంతిః ॥ ౩ ॥ వృష్టిరసీతి సంప్రోక్ష్య ప్ర
జాపతిరృషిః । వరుణో దేవతా త్రిష్టుప్ఛన్దః । వృష్టిరసి వృశ్చ మే పాప్మానమృ
తాత్సత్యముపాగాం । ఇత్యపఉపస్పృశేత్ । ప్రజాపతిస్తృప్యతు । బ్రహ్మా తృ
ప్యతు । దేవాస్తృప్యన్తు । వేదాస్తృప్యన్తు । ఋషయస్తృప్యం
తు । సర్వాణి ఛన్దాంసి తృప్యన్తు । ఓంకారస్తృప్యతు । వషట్కా
రస్తృప్యతు । వ్యాహృతయస్తృప్యన్తు । సావిత్రీ తృప్యతు । య
జ్ఞాస్తృప్యన్తు । ద్యావాపృథివీ తృప్యేతాం । అన్తరిక్షం స్తృప్యతు । అ
హోరాత్రాణి తృప్యన్తు । సాంఖ్యాస్తృప్యన్తు । సిద్ధాస్తృప్యన్తు ।
సముద్రాస్తృప్యన్తు । నద్యస్తృప్యన్తు । గిరయస్తృప్యన్తు । క్షే
త్రౌషధివనస్పతిగన్ధర్వాప్సరసస్తృప్యన్తు । నాగాస్తృప్యన్తు । వయాం
సి తృప్యన్తు । గావస్తృప్యన్తు । సాధ్యాస్తృప్యన్తు । విప్రాస్తృ
ప్యన్తు । యక్షాస్తృప్యన్తు । రక్షాంసి తృప్యన్తు భూతాని తృప్యం
తు । ఏవమన్తాని తృప్యన్తు । అథ నివీతీ ఋషయః । శతర్చినస్తృ
ప్యన్తు తృప్యతు । మాధ్యమాస్తృప్యన్తు । గృత్సమదస్తృప్యతు । ౨ ।
విశ్వామిత్రస్తృప్యతు । ౨ । వశిష్ఠస్తృప్యతు । ౨ । వామదేవస్తృ
ప్యతు । ౨ । అత్రిస్తృప్యతు । ౨ । భరద్వాజస్తృప్యతు । ౨ । ప్ర
గాథాస్తృప్యన్తు । ౨ । పావమాన్యస్తృప్యన్తు । ౨ । క్షుద్రసూ
క్తాస్తృప్యన్తు । ౨ । మహాసూక్తాస్తృప్యన్తు । ౨ । సనకస్తృ

పృతు । ౧ । సనందనస్తృప్యతు । ౧ । సనత్కుమారస్తృప్యతు । ౧ ।
సనత్సుజాతస్తృప్యతు । ౧ । కపిలస్తృప్యతు । ౧ । ఆసురి తృప్య
తు । ౧ । పంచశిఖస్తృప్యతు । ౧ । ప్రాచీనావీతి ॥ సుమంత
జైమిని వైశంపాయన పైలసూత్రభాష్య భారత మహాభారత ధర్మా
చార్యాస్తృప్యంతు తృప్యంతు తృప్యంతు । జానంతి బాహవి గార్గ్య
గౌతమ శాకల్య బాభ్రవ్య మాండవ్య మాండూకేయాస్తృప్యంతు ।3।
గార్గీ వాచక్నవీ తృప్యతాం । 3 । వడబా ప్రాతిథేయీ తృప్యతాం
। 3 । సులభా మైత్రేయీ తృప్యతాం ।3। కహోళం తర్పయామి 3।
కౌషీతకిం తర్పయామి మహాకౌషీతకిం తర్పయామి ।3। పైంగ్యం తర్పయా
మి మహాపైంగ్యం తర్పయామి ।3। ఐతరేయం తర్పయామి 3 మహైతరే
యం తర్పయామి । 3 । సుయజ్ఞం తర్పయామి ।3। సాంఖ్యాయ
నం తర్పయామి । 3 ॥ ఔదవాహిం తర్పయామి । 3 । మ
హౌదవాహిం తర్పయామి ॥ 3 ॥ శాకలం తర్పయామి । 3 ॥
బాష్కలం తర్పయామి । 3 । సుజాతవక్త్రం తర్పయామి ।3।
శౌనకం తర్పయామి । 3 । ఆశ్వలాయనం తర్పయామి । 3 । యే
చాన్యే ఆచార్యాస్తే సర్వే తృప్యంతు తృప్యంతు తృప్యంతు । సవ్యేన ।
ఓం. ఓం. ఓం. అద్యామయా పూర్వోచ్చరిత ఏవం గుణవిశేషణ
విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతి అస్మత్పితౄణాం అక్షయ్య పుణ్య
లోకావాప్త్యర్థం బ్రహ్మయజ్ఞాంగ నిత్యతిలతర్పణం కరిష్యే । అస్మ
త్పితరం...శర్మాణం...గోత్రం... తర్పయామి తర్పయామి త
ర్పయామి । పితామహం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి 3
ప్రపితామహం...శర్మాణం...గోత్రం... తర్పయామి । 3 ।
మాతరం...దాయీం...గోత్రాం...తర్పయామి । 3 । పితా
మహీం...దాయీం...గోత్రాం...తర్పయామి । 3 । ప్రపితా
మహీం...దాయీం...గోత్రాం... తర్పయామి । 3 । సాప
త్నిమాతరం...దాయీం...గోత్రాం... తర్పయామి । 3
మాతామహం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి ।3। మా
తృపితామహం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి । 3 ।
మాతుః ప్రపితామహం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి ।3।

తు పితామహీం...దాయీం...గోత్రాం...తర్పయామి ।3। మాతుః ప్రపితామహీం...దాయీం...గోత్రాం...తర్పయామి ।3। జ్యేష్ఠభార్యాం...దాయీం...గోత్రాం...తర్పయామి ।3। ఆత్మజం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి ।3। జ్యేష్ఠభ్రాతరం...శర్మాణం...గోత్రం...సపత్నీకం సపుత్రికం...తర్పయామి ।3। జ్యేష్ఠపితృవ్యం...శర్మాణం...గోత్రం...సపత్నీకం సపుత్రకం...తర్పయామి ।3। మాతులం...శర్మాణం...గోత్రం...సపత్నీకం సపుత్రకం...తర్పయామి ।3। దుహితరం...దాయీం...గోత్రాం...సభర్తృకాం తర్పయామి ।3। ఆత్మభగినీం...దాయీం...గోత్రాం...సభర్తృకాం తర్పయామి ।3। దౌహిత్రం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి ।3। భాగినేయం...శర్మాణం...గోత్రం...సపత్నీకం తర్పయామి ।3। పితృభగినీం...దాయీం...గోత్రాం...సభర్తృకాం సపుత్రికాం...తర్పయామి ।3। మాతృభగినీం...దాయీం...గోత్రాం...సభర్తృకాం...తర్పయామి ।3। భావుకం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి ।3। శ్వశురం...శర్మాణం...గోత్రం...సపత్నీకం...తర్పయామి ।3। శాలకం...శర్మాణం...గోత్రం తర్పయామి ।3। స్వామినః...తచ్ఛర్మాణం...తద్గోత్రం...తర్పయామి ।3। సఖాయం...తచ్ఛర్మాణం...తద్గోత్రం...తర్పయామి ।3। గురుం...తచ్ఛర్మాణం...తద్గోత్రం...తర్పయామి ।3। ఆచార్యం...తచ్ఛర్మాణం...తద్గోత్రం...తర్పయామి తర్పయామి తర్పయామి ।

యే కేచాస్మత్కులే జాతా అపుత్రా గోత్రిణో మృతాః।
తే గృహ్ణంతు మయా దత్తం వస్త్రనిష్పీడనోదకమ్।

పురుషసూక్తమ్

సహస్రశీర్షా నారాయణః పురుషోత్తమో అనుష్టుప్ నారాయణఋషిః। పురుషోత్తమో దేవతా అనుష్టుప్ఛందః అంత్యా త్రిష్టుప్ఛందః పురుషసూక్తమంత్రజపే వినియోగః ।

ఓం సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్ । స

భూమింవిశ్వతో వృత్వా అత్యతిష్ఠద్దశాంగులం । పురుష ఏవేదꣳ సర్వం
యద్భూతం యచ్చ భవ్యం । ఉతామృతత్వస్యేశానో యదన్నేనాతి
రోహతి । ఏతావానస్య మహిమా అతో జ్యాయాꣳశ్చ పూరుషః ।
పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి । త్రిపాదూర్ధ్వ ఉ
దైత్పురుషః పాదోఽస్యేహాభవత్పునః । తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్సా
శనానశనే అభి । తస్మాద్విరాడజాయత విరాజో అధి పూరుషః । స జాతో
అత్యరిచ్యత పశ్చాద్భూమిమథో పురః । యత్పురుషేణ హవిషా దేవా యజ్ఞ
మతన్వత । వసంతో అస్యాసీదాజ్యం గ్రీష్మ ఇధ్మశ్శరద్ధవిః । తం యజ్ఞం బర్హిషి
ప్రౌక్షన్ పురుషం జాతమగ్రతః । తేన దేవా అయజంత సాధ్యా ఋషయ
శ్చ యే । తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః సంభృతం పృషదాజ్యం । పశూꣳస్తాꣳశ్చ
క్రే వాయవ్యానారణ్యాన్ గ్రామ్యాశ్చ యే । తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహు
త ఋచస్సామాని జజ్ఞిరే । ఛందాꣳసి జజ్ఞిరే తస్మాద్యజుస్తస్మాదజాయత
తస్మాదశ్వా అజాయంత యే కే చోభయాదతః । గావో హ జజ్ఞిరే తస్మాత్
తస్మాజ్జాతా అజావయః । యత్పురుషం వ్యదధుః కతిధా వ్యకల్పయన్
ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ కావూరూ పాదా ఉచ్యేతే । బ్రాహ్మణోఽస్య
ముఖమాసీద్బాహూ రాజన్యః కృతః । ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః ప
ద్భ్యాꣳ శూద్రో అజాయత । చంద్రమా మనసో జాతః చక్షోస్సూర్యో
అజాయత । ముఖాదింద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వాయురజాయత । నా
భ్యా ఆసీదంతరిక్షం శీర్ష్ణో ద్యౌస్సమవర్తత । పద్భ్యాం భూమిర్దిశ
శ్శ్రోత్రాత్తథా లోకాꣳ అకల్పయన్ । సప్తాస్యాసన్పరిధయః త్రిస్స
ప్త సమిధః కృతాః । దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానాః అబధ్నన్ పురుషం పశుం
యజ్ఞేన యజ్ఞమయజంత దేవాః తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ । తే
హ నాకం మహిమానస్సచంత యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సంతి దేవాః ।
అతో దేవా అవంతు నో యతో విష్ణుర్విచక్రమే పృథివ్యాస్సప్త ధామభిః ।
ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం । సమూఢమస్య పాꣳసురే ।
త్రీణి పదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః । అతో ధర్మాణి ధార
యన్ । విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే । ఇంద్రస్య
యుజ్యస్సఖా । తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ
చక్షురాతతం । తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాꣳసస్సమింధతే । విష్ణో

ర్యాప్రథమం పదం।

శ్రీ ప్రష్టాపర్ణమస్తు

శ్రీరస్తు

శ్రీసూక్తమ్

హిరణ్యవర్ణాం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజాం । చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మ ఆవహ । తాం మ ఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీ మనపగామినీం యస్యాంహిరణ్యంవిందేయంగామశ్వం పురుషానహం । అశ్వపూర్వాంరథమధ్యాం హస్తినాదప్రబోధినీం । శ్రియం దేవీముపహ్వయే శ్రీర్మాదేవీజుషతాం కాం సోస్మితాంహిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాంజ్వలంతీంతృప్తాం తర్పయంతీం పద్మేస్థితాంపద్మవర్ణాంతామిహోపహ్వయే శ్రియం । చంద్రాంప్రభాసాం యశసాజ్వలంతీంశ్రియంలోకే దేవజుష్టాముదారాం తాంపద్మినీమీం శరణమహం ప్రపద్యేలక్ష్మీర్మే నశ్యతాం త్వాంవృణే । ఆదిత్యవర్ణే తపసోధిజాతో వనస్పతిస్తవవృక్షోథబిల్వః । తస్యఫలానితపసానుదంతు మాయాంతరాయాశ్చబాహ్యాఅలక్ష్మీః । ఉపైతుమాందేవసఖః కీర్తిశ్చమణినాసహ । ప్రాదుర్భూతోస్మిరాష్ట్రేస్మిన్ కీర్తిమృద్ధిందదాతుమే । క్షుత్పిపాస మలాం జ్యేష్ఠామలక్ష్మీనాశయామ్యహం । అభూతిమసమృద్ధించసర్వాన్నిర్ణుదమేగృహాత్ । గంధద్వారాందురాధర్షాంనిత్యపుష్టాంకరీషిణీంఈశ్వరీంసర్వభూతానాంతామిహోపహ్వయేశ్రియం । మనసఃకామమాకూతింవాచస్సత్యమశీమహి । పశూనాంరూపమన్నస్యమయిశ్రీశ్శ్రయతాంయశః । కర్దమేనప్రజాభూతామయిసంభవకర్దమ శ్రియంవాసయమేకులేమాతరం పద్మమాలినీం । ఆపస్సృజంతుస్నిగ్ధానిచిక్లీతవసమేగృహే । నిచదేవీంమాతరంశ్రియంవాసయమేకులే । ఆర్ద్రాంపుష్కరిణీంపుష్టింసువర్ణాంహేమమాలినీం । సూర్యాంహిరణ్మయీంలక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ । ఆర్ద్రాంయఃకరిణీంయష్టింపింగళాంపద్మమాలినీం । చంద్రాంహిరణ్మయీంలక్ష్మీంజాతవేదోమమావహ । తాంమఆవహ జాతవేదోలక్ష్మీమనపగామినీం యస్యాంహిరణ్యంప్రభూతంగావోదా, స్యోశ్వాన్విందేయంపురుషానహం । యశ్శుచిఃప్రయతోభూత్వాజు

హుయాదాజ్యమన్వహం శ్రియః పంచదశర్చంచ శ్రీకామస్సత
తంజపేత్ ॥ ఆనందః కర్దమశ్శ్రీదశ్చిక్లీత ఇతివిశ్రుతాః । ఋష
యస్తే త్రయః ప్రోక్తాః స్వయం శ్రీరేవ దేవతా ॥ పద్మాననే పద్మ ఊరూ ప
ద్మాక్షి పద్మసంభవే । త్వం మాం భజస్వ పద్మాక్షి యేన సౌఖ్యం లభా
మ్యహం ॥ అశ్వదాయీ గోదాయీ ధనదాయీ మహాధనే । ధనం
మే జుషతాం దేవి సర్వకామార్థసిద్ధయే ॥ పుత్రపౌత్ర ధనంధా
న్యం హస్త్యశ్వాదిగవేరథం । ప్రజానాం భవసి మాతా ఆయుష్మంతం
కరోతు మాం ॥ చంద్రాభాం లక్ష్మీమీశానాం సూర్యాభాం శ్రియమీ
శ్వరీం । చంద్రసూర్యాగ్నిసంకాశాం శ్రీమహాలక్ష్మీముపాస్మహే ॥ ధ
నమగ్నిర్ధనం వాయుర్ధనం సూర్యో ధనం వసుః । ధనమింద్రో బృహ
స్పతిర్వరుణం ధనమశ్నుతే ॥ వైనతేయ సోమం పిబ సోమం పిబతు వృ
త్రహా ॥ సోమం ధనస్య సోమినో మహ్యం దదాతు సోమినీ ॥ న క్రో
ధో న చ మాత్సర్యం న లోభో నాశుభా మతిః ॥ భవంతి కృత పుణ్యానాం
భక్తానాం శ్రీసూక్తం జపేత్సదా ॥ వర్షంతు తే విభావరి దివో అ
భ్రస్య విద్యుతః । రోహంతు సర్వబీజాన్యవ బ్రహ్మద్విషో జహి ॥ పద్మ
ప్రియే పద్మిని పద్మహస్తే పద్మాలయే పద్మదళాయతాక్షి । విశ్వప్రియే
విష్ణుమనోనుకూలే త్వత్పాదపద్మం మయి సన్నిధత్స్వ ॥ యా సా పద్మాసన
స్థా విపులకటితటీ పద్మపత్రాయతాక్షీ । గంభీరావర్తనాభిస్స్తనభరన
మితా శుభ్రవస్త్రోత్తరీయా । లక్ష్మీర్దివ్యైర్గజేంద్రైర్మణిగణఖచి
తైస్స్నాపితా హేమకుంభైః నిత్యం సా పద్మహస్తా మమ వసతు గృహే సర్వ
మాంగల్యయుక్తా ॥ లక్ష్మీం క్షీరసముద్రరాజతనయాం శ్రీరంగధామే
శ్వరీం దాసీభూతసమస్తదేవవనితాం లోకైకదీపాంకురాం । శ్రీమన్మం
దకటాక్షలబ్ధవిభవ బ్రహ్మేంద్రగంగాధరాం త్వాం త్రైలోక్య కుటుం
బినీం సరసిజాం వందే ముకుందప్రియాం ॥ సిద్ధలక్ష్మీర్మోక్షలక్ష్మీర్జయ
లక్ష్మీస్సరస్వతీ శ్రీలక్ష్మీర్వరలక్ష్మీశ్చ ప్రసన్నా మమ సర్వదా ॥ వ
రాంకుశౌ పాశమభీతిముద్రాం కరైర్వహంతీం కమలాసనస్థాం బాలా
ర్కకోటిప్రతిభాం త్రినేత్రాం భజేహమాద్యాం జగదీశ్వరీం తాం ॥
సర్వమంగళమాంగల్యే శివే సర్వార్థసాధికే । శరణ్యే త్ర్యంబకే దేవి
నారాయణి నమోస్తు తే ॥ మహాలక్ష్మీ చ విద్మహే విష్ణుపత్న్యై చ ధీమహి ।

తన్నో లక్ష్మీః ప్రచోదయాత్ ।

భూసూక్తమ్

ఓం మేదినీ దేవీ వసుంధరా స్యాద్వసుధా దేవీ వాసవీ బ్రహ్మవర్చ
సః పితృణాం శ్రోత్రం చక్షుర్మనః । దేవీ హిరణ్యగర్భిణీ దేవీ ప్ర
సూవరీ సదనే సత్యాయనే సీద । సముద్రవతీ సావిత్రీ హనో దేవీ మ
హ్యంగీ మహీధరణీ మహోవ్యథిష్ఠాశ్చ శృంగే శృంగే యజ్ఞే యజ్ఞే వి
భీషణీ ఇంద్రపత్నీ వ్యాపినీ సురసరిదిహ వాయుమతీ జలశయనీ శ్రియం
ధా రాజా సత్యంధో పరిమేదినీ శ్వోపరిధత్తం గాయ విష్ణుపత్నీం మహీం
దేవీం మాధవీం మాధవప్రియాం లక్ష్మీప్రియసఖీం దేవీం నమామ్యచ్యుత
వల్లభామ్ । ధనుర్ధరాయై విద్మహే సర్వసిద్ధ్యై చ ధీమహి తన్నో ధరా
ప్రచోదయాత్ విష్ణుపత్నీ వసుమతీ ... మహీం తే అనేకరత్న
సంభూతే భూమి దేవి వసుంధరే సముద్రవసనే దేవి పర్వతస్తనమండితే
అనేకరత్నసంభూతే భూమిదేవి నమోస్తుతే ... శుక్ల
రత్న భూషణాం పద్మాసనాం తుంగ పయోధరాన్వితాం కంచీ
పరాంకోనవ శాలిమంజరీ శుకం దధానాం వసుధాం భజామహే ।
ఇక్షుశాలిఫలసస్యసమృద్ధి నాలికేర ... ముఖాతే । ...
... ధరిత్రీ । దిశా పతిం న
... పుష్ప ... ఫల ... శుభం ... నాపున ... సమృద్ధి ... ప్ర
దా । ... భద్రే ... ధరా ...

మన్యుసూక్తమ్

ఓం యస్తే మన్యోఽవిధద్వజ్ర సాయక సహ ఓజః పుష్యతి వి
శ్వమానుషక్ । సాహ్యామ దాసమార్యం త్వయా యుజా సహస్కృతే
న సహసా సహస్వతా । మన్యురింద్రో మన్యురేవాస దేవో మన్యు
ర్హోతా వరుణో జాతవేదాః । మన్యుం విశ ఈళతే మానుషీర్యాః
పాహి నో మన్యో తపసా సజోషాః । అభీహి మన్యో తవసస్తవీ
యాన్ తపసా యుజా వి జహి శత్రూన్ । అమిత్రహా వృత్రహా దస్యుహా చ విశ్వా వ
సూన్యా భరా త్వం నః । త్వం హి మన్యో అభిభూత్యోజాః స్వయంభూ
ర్భామో అభిమాతిషాహః । విశ్వచర్షణిః సహురిః సహావానస్మా

[illegible] । ...నాయతనమేషామస్తి తే ఇతి।

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీరామచంద్రాయనమః

నారాయణ సూక్తమ్

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువం । విశ్వం నారాయణం దేవమక్షరం పరమం పదం । విశ్వతః పరమాన్నిత్యం విశ్వం నారాయణం హరిం । విశ్వమేవేదం పురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి । పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరం శాశ్వతం శివమచ్యుతం । నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణం । నారాయణపరో జ్యోతిరాత్మా నారాయణః పరః । నారాయణపరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః । నారా

యణపరో ధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః । యచ్చ కించిజ్జగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా । అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణః స్థితః । అనంతమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽంతం విశ్వశంభువం । పద్మకోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్యధోముఖం । అధో నిష్ట్యా వితస్త్యాంతే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి । జ్వాలమాలాకులం భాతీ విశ్వస్యాయతనం మహత్ । సంతతగ్ం శిలాభిస్తు లంబత్యాకోశసన్నిభం । తస్యాంతే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితం । తస్య మధ్యే మహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః । సోఽగ్రభుగ్విభజంతిష్ఠన్నాహారమజరః కవిః । తిర్యగూర్ధ్వమధశ్శాయీ రశ్మయస్తస్య సంతతా । సంతాపయతి స్వం దేహమాపాదతలమస్తకః । తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః । నీలతోయదమధ్యస్థాద్విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా । నీవారశూకవత్తన్వీ పీతా భాస్వత్యణూపమా । తస్యాః శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః । స బ్రహ్మ స శివస్స హరిస్సేంద్రస్సోఽక్షరః పరమస్స్వరాట్ । ఓం తద్బ్రహ్మ ఓం తద్వాయుః ఓం తదాత్మా ఓం తత్సత్యం ఓం తత్సర్వం ఓం తత్పురోర్నమః । అంతశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు త్వం యజ్ఞస్త్వం వషట్కారస్త్వమింద్రస్త్వగ్ం రుద్రస్త్వం విష్ణుస్త్వం బ్రహ్మ త్వం ప్రజాపతిః । త్వం తదాప ఆపో జ్యోతీ రసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం ।

శ్రీరామచంద్రాయనమః

ఆత్మసూక్తమ్

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓం అహం రుద్రేభిర్వసుభిశ్చరామ్యహమాదిత్యైరుత విశ్వదేవైః । అహం మిత్రావరుణోభా బిభర్మ్యహమింద్రాగ్నీ అహమశ్వినోభా । అహగ్ం సోమమాహనసం బిభర్మ్యహం త్వష్టారముత పూషణం భగం । అహం దధామి ద్రవిణం హవిష్మతే సుప్రావ్యే 3 యజమానాయ సున్వతే । అహం రాష్ట్రీ సంగమనీ వసూనాం చికితుషీ ప్రథమా యజ్ఞియానాం । తాం మా దేవా వ్యదధుః పురుత్రా భూరిస్థాత్రాం భూర్యావేశయంతీం । మయా సో అన్నమత్తి యో విపశ్యతి యః ప్రాణితి య ఈం శృణోత్యుక్తం । అమంతవో మాం త ఉపక్షియంతి శ్రుధి శ్రుత శ్రద్ధివం తే వదామి । అహమేవ స్వయ

[illegible]

వాతౌ వాత ఆసింధోరాపరావతః । దక్షం మే అన్య ఆవాతు పరాన్యో వా
తు యద్రపః । ఆవాతి వాహి భేషజం వివాతి వాహి యద్రపః। త్వం
హి విశ్వభేషజో దేవానాం దూత ఈయసే । ఆత్వాగమం శంతా
తిభిరథో అరిష్టతాతిభిః । దక్షం తే భద్రమాభార్షం పరా యక్ష్మం సువా
మి తే । త్రాయంతామిహ దేవాస్త్రాయతాం మరుతాం గణః । త్రా
యంతాం విశ్వా భూతాని యథాయమరపా అసత్ । ఆప ఇద్వా ఉ
భేషజీరాపో అమీవచాతనీః । ఆపస్సర్వస్య భేషజీస్తాస్తే కృణ్వంతు భేష
జం । హస్తాభ్యాం దశశాఖాభ్యాం జిహ్వా వాచః పురోగవీ । అనామ
యిత్నుభ్యాం త్వా తాభ్యాం త్వోపస్పృశామసి ।౫। బృహస్పతే ప్రథమం
వాచో అగ్రం యత్ప్రైరత నామధేయం దధానాః । యదేషాం శ్రేష్ఠం
యదరిప్రమాసీత్ప్రేణా తదేషాం నిహితం గుహావిః । సక్తుమివ తిత
ఉనా పునంతో యత్ర ధీరా మనసా వాచమక్రత । అత్రా సఖాయస్స
ఖ్యాని జానతే భద్రైషాం లక్ష్మీర్నిహితాధి వాచి । యజ్ఞేన వాచః
పదవీయమాయంతామన్వవిందన్నృషిషు ప్రవిష్టాం । తామాభృ
త్యా వ్యదధుః పురుత్రా తాం సప్త రేభా అభిసంనవంతే । ఉత త్వః పశ్య
న్న దదర్శ వాచముత త్వః శృణ్వన్న శృణోత్యేనాం । ఉతో త్వస్మై తన్వం
విసస్రే జాయేవ పత్య ఉశతీ సువాసాః । ఉత త్వం సఖ్యే స్థిరపీతమాహు
ర్నైనం హిన్వంత్యపి వాజినేషు । అధేన్వా చరతి మాయయైష వాచం
శుశ్రువాఁ అఫలామపుష్పాం । యస్తిత్యాజ సచివిదం సఖాయం న తస్య
వాచ్యపి భాగో అస్తి । యదీం శృణోత్యలకం శృణోతి నహి ప్రవేద సు
కృతస్య పంథాం । అక్షణ్వంతః కర్ణవంతస్సఖాయో మనోజవేష్వస
మా బభూవుః । ఆదఘ్నాస ఉపకక్షాస ఉత్వే హ్రదా ఇవ స్నాత్వా ఉత్వే దదృ
శ్రే । హృదా తష్టేషు మనసో జవేషు యద్బ్రాహ్మణాస్సంయజంతే సఖా
యః । అత్రాహ త్వం విజహుర్వేద్యాభిరోహబ్రహ్మాణో విచరంత్యు
త్వే । ఇమే యే నార్వాఙ్న పరశ్చరంతి న బ్రాహ్మణాసో న సుతేక
రాసః । త ఏతే వాచమభిపద్య పాపయా సిరీస్తంత్రం తన్వతే అప్రజజ్ఞ
యః । సర్వే నందంతి యశసాగతేన సభాసాహేన సఖ్యా సఖాయః ।
కిల్బిషస్పృత్పితుషణిర్హ్యేషామరం హితో భవతి వాజినాయ। ఋచాం
త్వః పోషమాస్తే పుపుష్వాన్గాయత్రం త్వో గాయతి శక్వరీషు । బ్రహ్మా

త్వోవదతిణాశవిద్యాంయఙ్ఞ్యసూత్రాంవిమీతఉత్వే ।౭॥ అశాయి
శాణవిశతేగిరింగచ్ఛసదాన్వే । శరి బిందన్వవత్వభిస్తీభిష్ట్వా వాత
యామసి । చతో్రఇతిచ్ఛత్రాఋతిప్పర్వాభ్రూణాన్వకషి । అరా
య్యే బ్రహ్మాణస్పతేతీక్ష్ణశృంగోద్వృషన్నిహి । అదోయద్దాసప్లవతె
సి ఖో పారేఅపూరుషమ్ । తదారభస్వదుర్హణో తేనగచ్ఛపరస్త
రం । యత్ప్రాచీరజగన్తోరో మండూరధాణికీ । హతా ఇంద్ర
స్యశత్రవస్సర్వేబుద్బుదయాశవః ।పరీమేగామనేషతపర్యగ్నిమహృష
త । దేవేష్వక్రతశ్రవఃక ఇమాంఆదధర్షతి।౮। యమాంధామిత్వ
హవిషాజీవనాయుకమజ్ఞాతయక్ష్మాదుతరాజయక్ష్మాత్ । గ్రాహిర్జ
గ్రాహ యదివైతదేనంతస్యా ఇంద్రాగ్నీప్రముముక్తమేనం । య
దిక్షితాయుర్యదివాపరేతో యదిమృత్యోరంతికం నీత ఏవ । తమా
హరామినిఋతేరుపస్థాదస్పార్షమేనంశత శారదాయ । సహా
స్రాక్షేణశతశారదేనశతాయుషాహవి షాహార్షమేనం । శతంయ
థేమంశరదోనయాతీంద్రోవిశ్వస్యదురితస్యపారం । శతంజీవశరదో
వర్ధమానశ్శతంహేమంతాంచ్ఛతముహవసంతాన్ । శతమింద్రాగ్నీ
సవితాబృహస్పతిశ్శతాయుషాహవిషేమంపునర్దుః । ఆహార్షం
త్వావిదంత్వాపునరాగాః పునర్నవ । సర్వాంగసర్వంతేచక్షుస్స
ర్వమాయుశ్చతేవిదం। ౯।ఋషభంమాసమానానాంసపత్నానాం విషాస
హింహంతారంశత్రూణాంకృధిరాజంగోపతింగవాం । అహమస్మి
సపత్నహేంద్రఇవారిష్టోఅక్షతః । అధస్సపత్నామేపదో రిమేసర్వే
అభిష్ఠితాః । అత్రైవవోపినహ్యామ్యుభేఆర్త్నీఇవజ్యయా । వా
చస్పతేనిషేధేమాన్యథామదధరంవదాన్ । అభిభూరహమాగ
మంవిశ్వకర్మేణధామ్నా । ఆవశ్చిత్తమావోవ్రతమావోహంసమి
తిందదే । యోగక్షేమంవఆదాయాహంభూయాసముత్తమ ఆవో
మూర్ధానమక్రమీం। అధస్పదాన్మఉద్వదతమండూకాఇవోదకాన్మం
డూకాఉదకాదివ ।౧౦। అత్యాయాతమశ్వినాతిరోవిశ్వాఅహంసనా
విశ్వాన్సర్వాంవాం ఛంతుమాత్వదాత్త్వోపమామకైతకేత్ ఇహైవసై
మాపచ్యోష్ఠాః పర్వతఇవావిచాచలిః । ఇంద్రఇవేహధ్రువస్తి
ష్ఠేహరాష్ట్రముధారయ । ఇమమింద్రోఅదీధరద్ధ్రువంధ్రువేణ

హంసః శుచిషన్మైనో మోఘద్బ్రహ్మతత్త్వస్తు ఉబ్రహ్మణస్పతిః । ధ్రువా ద్యౌర్ధ్రువా పృథివీ ధ్రువాసః పర్వతా ఇమే ॥ ధ్రువం విశ్వమిదం జగద్ధ్రువో రాజా విశామయం । ధ్రువం తే రాజా వరుణో ధ్రువం దేవో బృహస్పతిః । ధ్రువం త ఇంద్రశ్చాగ్నిశ్చ రాష్ట్రం ధారయతాం ధ్రువం । ధ్రువం ధ్రువేణ హవిషాభి సోమం మృశామసి । అథో త ఇంద్రః కేవలీర్విశో బలిహృతస్కరత్ ।౧౧। త్యమూషు వాజినం దేవజూతం సహావానం తరుతారం రథానాం । అరిష్టనేమిం పృతనాజమాశుం స్వస్తయే తార్క్ష్యమిహా హువేమ । ఇంద్రస్యేవ రాతిమాజోహువానాః స్వస్తయే నావమివారుహేమ । ఉర్వీ న పృథ్వీ బహులే గభీరే । మా వామేతౌ మా పరేతౌ రిషామ । సద్యశ్చిద్యః శవసా పంచ కృష్టీః । సూర్య ఇవ జ్యోతిషాపస్తతాన । సహస్రసాః శతసా అస్య రంహిర్న స్మా వరంతే యువతిం న శర్యాం ౧౨ ఆ ప్ర హి ... ప్రద్యుమ్నం మిత్రస్య ధర్ణసిః దురాధర్షం వరుణస్య ... మా చన వ్యథిర్వరుణస్య ... ఈశే ... శ్రేష్ఠం ... । ఆ నో అస్మిన్మహి పుత్రా అదితే ... జీవసే మర్త్యాయ జ్యోతిర్యచ్ఛంత్వజస్రం ౧౩। వాత ఆ వాతు భేషజం శంభు మయోభు నో హృదే ప్ర ణ ఆయూంషి తారిషత్ । ఉత వాత పితాసి న ఉత భ్రాతోత నః సఖా స నో జీవాతవే కృధి । యదదో వాత తే గృహేఽమృతస్య నిధిర్హితః । తతో నో దేహి జీవసే । శాం ... శాంతిః శాంతిః శాంతిః । హరిః శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ।

లక్ష్మీసూక్తం సమాప్తం

శ్రీరస్తు

దేవపూజావిధానమ్

అగమార్థం తు దేవానాం గమనార్థం తు రక్షసాం । కుర్వే ఘంటారవం తత్ర దేవతాహ్వానలాంఛనం । ఇతి ఘంటానాదం కృత్వా అపసర్పంతు యే భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః యే భూతా విఘ్నకర్తారః తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా । అపక్రామంతు భూతాద్యాః సర్వే తే భూమిభారకాః । సర్వేషామవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే । పృథ్వి త్వయా ధృతా లోకా దేవి త్వం విష్ణునా ధృతా త్వం చ ధారయ మాం దేవి పవిత్రం కురు చాసనమ్ పృథివ్యా మేరుపృష్ఠ ఋషిః కూర్మో దేవతా సు

తలం ఘంటానాదః ఆసనే వినియోగః । ప్రణవస్య పరమేష్ఠి పరబ్రహ్మ ఋ
షిః పరమాత్మా దేవతా దైవీ గాయత్రీ ఛందః ప్రాణాయామే వినియోగః
ఓం భూః ... భూర్భువస్సువరోం శుభే ... తిథౌ మమోపాత్త దురితక్ష
య ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం శ్రీ సీతాలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హను
మత్సమేత శ్రీ రామచంద్ర స్వామి దేవతాముద్దిశ్య శ్రీ ప్రీత్యర్థం సంభవ
తా నియమేన సంభవతా ప్రకారేణ సంభవద్భిర్ద్రవ్యైః సంభవద్భిరుపచా
రైశ్చ కల్పోక్త ప్రకారేణ యావచ్ఛక్తి ధ్యానావాహనాది షోడశో
పచారపూజాం చ కరిష్యే । తదంగ కలశారాధనం కరిష్యే కలశం గం
ధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య । కలశస్య ముఖే విష్ణుః కంఠే రుద్రః సమాశ్రితః
మూలే తత్ర స్థితో బ్రహ్మా మధ్యే మాతృగణాస్స్మృతాః కుక్షౌ తు సాగరా
స్సర్వే సప్తద్వీపా వసుంధరా ఋగ్వేదోఽథ యజుర్వేదస్సామవేదో హ్య
థర్వణః అంగైశ్చ సహితాస్సర్వే కలశాంబు సమాశ్రితాః ఆయాంతు దే
వపూజార్థం దురితక్షయకారకాః । గంగే చ యమునే చైవ గోదావ
రి సరస్వతి నర్మదా సింధు కావేరి జలేఽస్మిన్ సన్నిధిం కురు । ఓం ఆపో వా
ఇదం సర్వం విశ్వా భూతాన్యాపః ప్రాణా వా ఆపః పశవ ఆపోఽన్నమా
పోఽమృతమాపః సమ్రాడాపో విరాడాపస్స్వరాడాపశ్ఛందాంస్యాపో
జ్యోతీంష్యాపో యజూంష్యాప స్సత్యమాపస్సర్వా దేవతా ఆపో భూ
ర్భువస్సువరాప ఓం । శంఖం ప్రక్షాళ్య ప్రణవేన శంఖే ఉదకమాపూర్య
శంఖం గంధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య శంఖాదౌ చంద్రదైవత్యం కుక్షౌ వ
రుణదేవతా పృష్ఠే ప్రజాపతిం విద్యాదగ్రే గంగాసరస్వతీ త్రైలోక్యే
యాని తీర్థాని వాసుదేవస్య చాజ్ఞయా శంఖే తిష్ఠంతి విప్రేంద్ర తస్మా
చ్ఛంఖం ప్రపూజయేత్ । త్వం పురా సాగరోత్పన్నః విష్ణునా విధృతః
కరే । పూజితః సర్వదేవైశ్చ పాంచజన్య నమోఽస్తు తే । ఇతి శంఖావ
సానం కించిత్ కలశోదకం యాగోపకరణాని యాగద్రవ్యాణి ఆత్మానం
చ సంప్రోక్ష్య । శేషముత్సృజ్య । తతో ద్వారపాలక పూజాం కరి
ష్యే । పూర్వద్వారే ద్వారశ్రియై నమః ధాత్రే నమః విధాత్రే నమః
దక్షిణ ద్వారే ద్వారశ్రియై నమః చండాయ నమః ప్రచండాయ నమః పశ్చి
మ ద్వారే ద్వారశ్రియై నమః బలాయ నమః ప్రబలాయ నమః ఉత్తర
ద్వారే ద్వారశ్రియై నమః జయాయ నమః విజయాయ నమః శంఖనిధ

ర్మేనమః। పద్మనిధయేనమః। మత్స్యావాహ్యపురుషాయనమః। ఆధారశక్త్యైన
మః। కూర్మాయనమః। అనంతాయనమః। నారసింహాయనమః। ప్రాగాదిది
క్షుధర్మాయనమః। వైరాగ్యాయనమః। ఐశ్వర్యాయనమః। అనైశ్వర్యాయ
నమః। తదుపరిసూర్య మండలాయనమః। వహ్నిమండలాయనమః। వహ్ని
మండలాధిపతయే కద్రాయనమః। ద్వారాద్యష్టదళేషు లక్ష్మ్యైనమః। రత్యై
నమః। ప్రీత్యైనమః। తుష్ట్యైనమః। కీర్త్యైనమః। హృత్పుండరీక మధ్య
స్థ దివ్యతేజోమయం విభుం దివ్యమాల్యాంబరధరం చిద్రూపం భక్త
వత్సలం వాంఛితార్థసిద్ధిదం తోయంకసీతాదేవ్యాన్వితం లక్ష్మణ కన
సంయుక్తం గదినం శంఖచక్రిణం వనమాలాధరం దేవం ధ్యాయేన్నా రా
యణం హరిం। ధ్యానం। వైదేహీసహితం సురద్రుమతలే హైమే
మహామంటపే మధ్యేపుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం అ
గ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం। వ్యాఖ్యాంతం భ
రతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్ ॥ అనునీతే పునరస్మాసు చ
క్షుః పునః ప్రాణమిహ నో ధేహి భోగం జ్యోక్పశ్యేమ సూర్యముచ్చరంత
మనుమతే మృళయానస్స్వస్తి। శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్న హ
నుమత్సమేత శ్రీరామచంద్రస్వామినం ఆవాహయామి। సింహాసనం స
మర్పయామి। అర్ఘ్యం సమర్పయామి। పాద్యం సమర్పయా
మి। ఆచమనం సమర్పయామి। ఆప్యాయస్వ సమేతు తే
విశ్వతస్సోమవృష్ణియం భవా వాజస్య సంగథే। క్షీరేణస్నపయామి।
దధిక్రావ్ణో అకారిషం జిష్ణోరశ్వస్య వాజినః సురభినో ముఖాకరత్ప్రణ
ఆయూంషి తారిషత్। దధ్నాస్నపయామి। శుక్రమసి జ్యోతిరసి తే
జోసి దేవో వస్సవితోత్పునాత్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మి
భిః। ఆజ్యేనస్నపయామి। మధువాతా ఋతాయతే మధుక్షరంతి
సింధవః మాధ్వీర్నస్సంత్వోషధీః మధునక్తముతోషసో మధుమ
త్పార్థివం రజః మధుద్యౌరస్తు నః పితా మధుమాన్నో వనస్పతిర్మ
ధుమాం అస్తు సూర్యః మాధ్వీర్గావో భవంతు నః। మధునాస్నపయా
మి। స్వాదుః పవస్వ దివ్యాయ జన్మనే స్వాదురింద్రాయ సుహవీతు నా
మ్నే స్వాదుర్మిత్రాయ వరుణాయ వాయవే బృహస్పతయే మధుమాం
అదాభ్యః। శర్కరయాస్నపయామి। యాః ఫలినీర్యా అఫలా అ

పుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః బృహస్పతి ప్రసూతాస్తా నో ముంచ న్త్వంహసః
। ఫలోదకేన స్నపయామి । ఆపోహిష్ఠామయోభువస్తాన ఊర్జేద
ధాతన మహేరణాయచక్షసే యోవశ్శివతమో రసస్తస్య భాజయతే
హనః ఉశతీరివ మాతరః తస్మా అరంగమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ
ఆపో జనయథా చ నః పంచామృతస్నానానంతరం శుద్ధోదకస్నానం సమ
ర్పయామి । తతః కమలకచముకపుష్పసూక్త శ్రీసూక్తాదిభి రభిషిచ్య
। అభివస్త్రా సువసనాన్యర్షాభి ధేనూస్సుదుఘాః పూయమానాః
అభిచంద్రాభర్తవే నో హిరణ్యాభ్యశ్వాన్ రథినో దేవసోమ ।వస్త్రం।
యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్ ఆయు
ష్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః । య
జ్ఞోపవీతం సమర్పయామి । హిరణ్యరూపస్సహిరణ్యసందృగ పా
న్నపాత్సేదు హిరణ్యవర్ణః హిరణ్యయాత్పరియోనేర్నిషద్యాహిరణ్యదా
దదత్యన్నమస్మై ఆభరణం సమర్పయామి అచిత్రభ్రాప్సితప్రియమే
ధాసాత్ప్పే శార్వంతు పుష్ప్రీ కాఉత పుష్పాస్సుగంధద్వారాం దు
రాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీం ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం తామిహోప
హ్వయే శ్రియం ।గంధం ధారయామి అహిరివభోగైః పర్యేతి బాహుం
జ్యాయా హేతిం పరిబాధమానః హస్తఘ్నో విశ్వా వయునాని వి
ద్వాన్ పుమాన్ పుమాంసం పరిపాతు విశ్వతః । హరిద్రాచూర్ణం
సమర్పయామి ।కుంకుమం సమర్పయామి।ఆయనే తే పరాయణే దూర్వారో
హంతు పుష్పిణీః హ్రదాశ్చ పుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే అలంకర
ణార్థం అక్షతాన్ సమర్పయామి । కరవీరైర్జాతికుసుమైశ్చం
పకైర్వకుళైః శతపత్రైశ్చ పుష్పైరర్చయేత్పుష్పమం।
పుష్పాణి పూజయామి । ఓం సుముఖాయనమః ఓం ఏకదంతాయనమః
ఓం కపిలాయనమః గజకర్ణకాయనమః లంబోదరాయనమః వి
కటాయనమః విఘ్నరాజాయనమః గణాధిపాయనమః ధూమ్రకేత
వేనమః గణాధ్యక్షాయనమః ఫాలచంద్రాయనమః గజాన
నాయనమః ఓం కేశవాయనమః ఓం నారాయణాయనమ ఓం మాధ
వాయనమః ఓం గోవిందాయనమః ఓం విష్ణవేనమః ఓం మధు
సూదనాయనమః ఓం త్రివిక్రమాయనమః ఓం వామనాయన

మః ఓం శ్రీధరాయనమః ఓం హృషీకేశాయనమః ఓం పద్మనా
భాయనమః ఓం దామోదరాయనమః ఓం సంకర్షణాయనమః ఓం వాసు
దేవాయనమః ఓం ప్రద్యుమ్నాయనమః ఓం అనిరుద్ధాయనమః ఓం పురు
షోత్తమాయనమః ఓం అధోక్షజాయనమః ఓం నారసింహాయనమః ఓం
అచ్యుతాయనమః ఓం జనార్దనాయనమః ఓం ఉపేంద్రాయన
మః ఓం హరయేనమః ఓం శ్రీకృష్ణాయనమః నానానామభిః పూజ్యాద
శాంగగుగ్గులధూపం సుగంధం చ మనోహరం కపిలాఘృతసంయుక్తం
ధూపోయం ప్రతిగృహ్యతాం । ధూపమాఘ్రాపయామి । సాజ్యం
త్రివర్తిసంయుక్తం వహ్నినా యోజితం మయా । గృహాణ మంగళం
దీపం త్రైలోక్యతిమిరాపహ । భక్త్యా దీపం ప్రయచ్ఛామి దేవాయ పర
మాత్మనే త్రాహిమాం నరకాద్ ఘోరా ద్దివ్యజ్యోతిర్నమోస్తుతే ।
దీపం దర్శయామి । ధూపదీపానంతరం ఆచమనం సమర్పయామి ।
ఆచమనానంతరం పుష్పాణి సమర్పయామి ॥ నైవేద్యం ॥ ఓం భూ
ర్భువస్సువః ఓం తత్సవితుర్వరేణియం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో
నః ప్రచోదయాత్ సత్యం త్వర్తేన పరిషించామి । అమృతమస్తు
అమృతోపస్తరణమసి స్వాహా । ఓం ప్రాణాయస్వాహా ఓం అపానా
యస్వాహా ఓం వ్యానాయస్వాహా ఓం ఉదానాయస్వాహా ఓం సమా
నాయస్వాహా । శ్రీ సీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్న హనుమత్సమేత శ్రీరా
మచంద్రస్వామినే నమః ... మహానైవేద్యం సమర్పయామి ।
మధ్యే మధ్యే పానీయం సమర్పయామి । ఉత్తరాపోశనం సమర్ప
యామి । హస్తప్రక్షాళనం సమర్పయామి । పాదప్రక్షాళనం స
మర్పయామి । పునరాచమనం సమర్పయామి । పూగీఫలస
మాయుక్తం నాగవల్లీదళైర్యుతం కర్పూరచూర్ణసంయుక్తం తాం
బూలం ప్రతిగృహ్యతాం పూగీఫలతాంబూలం సమర్పయామి సువ
ర్ణపుష్పం సమర్పయామి వరోవరదాను పూజాం సన్నయామి హిరణ్యపా
త్రం మధోః పూర్ణం దదాతి మధవ్యోసానీతి ఏకధా బ్రహ్మణ ఉపహరతి ఏ
కధైవ యజమాన ఆయుస్తేజో దధాతి యానో హిరణ్మయం జాతవేదో గాము
శ్వం పురుషం జగత్ అబిభ్రదగ్నే అగదా శ్రియా మామాపాతయ। కర్పూ
ర నీరాజనం దర్శయామి నీరాజనానంతరం ఆచమనం సమర్పయామి।

ఆచమనానంతరం శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి । తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ చక్షురాతతం । తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసః సమింధతే । విష్ణోర్యత్పరమం పదం । రాజాధిరాజాయ ప్రసహ్యసాహినే నమో వయం వై శ్రవణాయ కుర్మహే । స మే కామాన్ కామకామాయ మహ్యం కామేశ్వరో వై శ్రవణో దదాతు । కుబేరాయ వై శ్రవణాయ మహారాజాయ నమః । వేదోక్త మంత్ర పుష్పం సమర్పయామి । శాంతాకారం భుజగశయనం పద్మనాభం సురేశం విశ్వాకారం గగనసదృశం మేఘవర్ణం శుభాంగం । లక్ష్మీకాంతం కమలనయనం యోగిహృద్ధ్యానగమ్యం వందే విష్ణుం భవభయహరం సర్వలోకైకనాథం । శంఖచక్రం సకిరీటకుండలం సపీతవస్త్రం సరసీరుహేక్షణం సహారవక్షఃస్థల కౌస్తుభశ్రియం నమామి విష్ణుం శిరసా చతుర్భుజం । అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ । తస్మాత్కారుణ్యభావేన రక్ష రక్ష జనార్దన । పాపోఽహం పాపకర్మాహం పాపాత్మా పాపసంభవః । త్రాహి మాం పుండరీకాక్ష శరణాగతవత్సల । ప్రదక్షిణ నమస్కారం సమర్పయామి । పునః పూజాం కరిష్యే । ఛత్రం సమర్పయామి । చామరాభ్యాం వీజయామి । నృత్యం దర్శయామి । గీతం శ్రావయామి । వాద్యం ఘోషయామి । ఆందోళికాం సమర్పయామి । అశ్వారోహణం ... గజారోహణం ... రథారోహణం ... సమస్త రాజోపచార దేవోపచార భక్త్యుపచార శక్త్యుపచార పూజాం సమర్పయామి । యస్య స్మృత్యా చ నామోక్త్యా తపః పూజాక్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యో వందే తమచ్యుతం । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం జనార్దన । యత్పూజితం మయా దేవ పరిపూర్ణం తదస్తు తే । అనయా షోడశోపచార పూజయా భగవాన్ సర్వాత్మకః సకల దేవాత్మకః శ్రీ సీతాలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్రస్వామి దేవతా సుప్రీత సుప్రసన్నో వరదో భవతు ।

అగ్నేర్మన్వే ప్రథమస్య ప్రచేతసో యం పాంచజన్యం బహవః సమింధతే । విశ్వస్యాం విశి ప్రవివిశివాంసమీమహే స నో ముంచత్వంహసః । సనకాది దేవతాభ్యో నమః తీర్థస్నానం సమర్పయామి । నిర్మాల్య గంధాన్ ధారయామి నిర్మాల్యపుష్పం సమర్పయామి ధూప మంత్ర

దర్శయామి దీపం దర్శయామి బలిహరణ నైవేద్యం సమర్పయామి
నీరాజనం దర్శయామి మంత్రపుష్పం సమర్పయామి ప్రదక్షిణనమ
స్కారం సమర్పయామి సర్వోపచారపూజాం సమర్పయామి ॥
యజ్ఞేన యజ్ఞమయజంత దేవాస్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ తేహనా
కంమహిమానస్సచంత యత్రపూర్వే సాధ్యాస్సంతి దేవాః ॥ యాంతు
దేవగణాస్సర్వే పూజామాదాయ మత్కృతాం ఇష్టకామ్యార్థ సి
ద్ధ్యర్థం పునరాగమనాయచ।

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

ఇంద్రాక్షీ.

అస్యశ్రీ ఇంద్రాక్షీస్తోత్ర మహామంత్రస్య శచీ పురందర ఋ
షిః అనుష్టుప్ఛందః ఇంద్రాక్షీ దేవతా భువనేశ్వరీతి శక్తిః మహాలక్ష్మీ
తి బీజం భవానీతి కీలకం ఇంద్రాక్షీ ప్రసాదసిద్ధ్యర్థే ఇంద్రాక్షీ పారాయణే వి
నియోగః । ఇంద్రాక్షీం అం... మహాలక్ష్మీం ఇ... మాహేశ్వరీం
ఉ... అంబుజాక్షీం ఏ... కాత్యాయనీం ఐ ... కౌమారీం ఓ...
ఏవం హృదయాదిన్యాసః । ధ్యానం । లంకాయాం శాంకరీదేవీ కా
మాక్షీ కాంచికాపురే । ప్రద్యుమ్నే శృంఖలాదేవీ చాముండీ క్రౌం
చపట్టణే । హాయశ్చంద్రికామరూపీ పీఠికాయాం పురుహూతికా । మా
హుర్యామేకవీరా దక్షయాం మాంగల్యగౌరికా । ఓఢ్యాణగిరిజాదేవీ ప్ర
యాగే మాధవేశ్వరీ । కురుక్షేత్రే మహామాయీ ఉజ్జయిన్యాం మహాకాళి
కా । కొల్హాపురే మహాలక్ష్మీ శ్రీశైలే భ్రమరాంబికా । మరాటేచ
మహాలక్ష్మీః కాశ్మీరే చ సరస్వతీ । వారాణస్యాం విశాలాక్షీ అలంపుర్యాం
చ జోగులా । ఇత్యష్టాదశపీఠాని ప్రోక్తాని భృగుసూరిభిః । నేత్రా
ణాం దశభిశ్శతైః పరివృతామత్యుగ్రచర్మాంబరాం హేమాభాం మహ
తీం విలంబిత శిఖామాముక్త కేశాన్వితాం । ఘంటామండిత పాదప
ద్మయుగళాం నాగేంద్రకుంభస్తనీం ఇంద్రాక్షీం పరిచింతయామి మనసా
కల్పోక్తసిద్ధిప్రదాం । ఇంద్రాక్షీం ద్విభుజాం దేవీం పీతవస్త్రద్వయా
న్వితాం । వామహస్తే వజ్రధరాం దక్షిణేన వరప్రదాం । ఇంద్రా
క్షీం యువతీం నానాలంకారభూషితాం । ప్రసన్నవదనాంభోజా
మప్సరోగణసేవితాం ద్విభుజాం చక్రధనుర్బాణధరాం ఇద్ధాంతకారిణీ

త్రిశూలే వామకరాంకుశపాశశూలసహితాం దేవీంకిరీటోజ్జ్వలాం । సంగ
స్థా విధినాయుధైః పరివృతాం సేవ్యాం కుమారీం గణైః । భక్తాభీష్ట
ప్రదాయినీం త్రినయనాం సిద్ధ్యాదిరూపాం శివాం । నిత్యానందినికా
మేశ్వరి నిర్మలాయై నమోస్తు తే । చంద్రబింబజటాధారి చంద్రమౌళి
నమోస్తు తే । మహాదేవీ మహాదుర్గే మహాలక్ష్మి నమోస్తు తే । శ్రీ
దేవీ ప్రథమం నామ ద్వితీయం పరమేశ్వరీ తృతీయం శార్ఙ్గిణీ ప్రోక్తం
చతుర్థం సురసుందరీ । పంచమం తు దగస్త్యాకా షష్ఠం చైవ తు పార్వ
తీ సప్తమం తు హారాదేవీ అష్టమం హరివల్లభా । కాత్యాయనీ నవం ప్రో
క్తం చాముండీ దశమం తథా । ఏకాదశీ చ లక్ష్మీశ్చ ద్వాదశీ మహాసుంద
రీ ఏతాని ద్వాదశ నామాని త్రిసంధ్యాయాం పఠేన్నరః । ఏకమాసం ద
శేన్నిత్యం సిద్ధిర్భవతి సర్వదా । ద్విమాసం సర్వకార్యాణి షణ్మాసాత్
వాక్యముచ్యతే పీతాంబరాం సచ్చిదరాంకహస్తాం నానావిధాలంకరి
ణాం ప్రసన్నాం । త్వామప్సరోసేవితపాదపద్మాం ఇంద్రాక్షీం వందే
శివధర్మపత్నీం ॥ ఇంద్ర ఉవాచ । ఇంద్రాక్షీ నామ సా దేవీ
దేవతైస్సముదాహృతా । గౌరీ శాకంబరీ దేవీ దుర్గానామ్నేతి విశ్రు
తా । నిత్యానందినీ రాత్రి నిర్మలాయైనమోస్తు తే । కాత్యాయ
నీ మహాదేవీ చంద్రఘంటా మహాతపా । సావిత్రీ సా చ గాయత్రీ బ్రహ్మ
ణీ బ్రహ్మవాదినీ । నారాయణీ భద్రకాళీ రుద్రాణీ కృష్ణపింగళా । అ
గ్నిజ్వాలా రౌద్రముఖీ కాళరాత్రి తపస్వినీ । మేఘశ్యామా సహస్రాక్షీ వి
కటాంగీ జటోదరీ । మహోదరీ ముక్తకేశీ ఘోరరూపా మహాబలా ।
అజితా భద్రదానంతా రోగహర్త్రీ శివప్రియా । శివదూతీ కరాళీ చ ప్ర
త్యక్షపరమేశ్వరీ । ఇంద్రాణీ ఇంద్రరూపా చ ఇంద్రశక్తిః పరాయణీ సదా సం
మోహినీ దేవీ సుందరీ భువనేశ్వరీ ఏకాక్షరీ పర బ్రహ్మస్థూలసూక్ష్మప్రవ
ర్ధినీ । మహిషాసురసంహారీ చాముండా ఖడ్గధారిణీ వారాహీ నారసింహీ చ
భీమా భైరవనాదినీ శ్రుతిస్స్మృతిర్ధృతిర్మేధా విద్యా లక్ష్మీ సరస్వతీ అనం
తా విజయాపర్ణా మానస్తోకాపరాజితా । భవానీ పార్వతీ దుర్గా హై
మవతీ అంబికా శివా । శివా భవానీ రుద్రాణీ శంకరార్ధశరీరిణీ । ఏతై
ర్నామపదైర్దివ్యైస్స్తుతా శక్రేణ ధీమతా । జ్వరం మృత్యుభయం ఘో
రం జ్వరారోగ్యవారణం । క్షయాపస్మారకుష్ఠాది తాపజ్వరనివారణం । శీత

జ్వరనివారణం మహాజ్వరనివారణం మహాభయనివారణం । ఆయురా
రోగ్యమైశ్వర్యం జ్ఞానవిత్తం యశోబలం తథా । వర్తయేద్యస్తము
చ్యతే వ్యాధిబంధనాత్ ఆవర్తయన్సహస్రం తు లభతే వాంఛితం ఫలం
ఇంద్రాక్షీస్తోత్రమిదం పుణ్యం సర్వాయుష్యవర్ధనం । వినాశాయ చ రో
గాణామపమృత్యుహరాయ చ । అపమృత్యుమపహత్యం అపేతశ్శతం
జహి అథానో అగ్న ఆవహ రాయస్పోషం సహస్రిణం ఏతేన సహస్రమయు
తం పాశాన్మృత్యోర్మర్త్యాయ హంతవే । శతాయజ్ఞస్య యేయాన
ర్వాపనయుతా మహే । మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహా ఓం నమో భగవతే
రుద్రాయ విష్ణవే మృత్యుర్మే పాహి ।

ఇంద్రాక్షీ సమాప్తా

